

FÆRØERNES FORFATNING

BETÆNKNING

**Oversættelse
ved
Rigsombudsmanden på Færøerne**

Færøernes forfatning

Betænkning

Forfatningsudvalget 2006

Færøernes forfatning – Betækning
Koordination og redigering Jóan Pauli Joensen (ansvar) og Rúni Rasmussen
Ombrydning, omslag, tryk og indbinding: Føroyaprent

Hjemmeside: www.ssn.fo
Email: ssn@ssn.fo

ISBN99918-3-214-9

Indholdsfortegnelse

Forord.....	5
Forfatningsudvalget	6
Indledning.....	8
Det nationale forligsudvalg	12
Hvorfor en forfatning?	14
Forfatninger og den historiske mulighed.....	21
Færøernes forfatning forslag	24
Færøernes forfatning med bemærkninger.....	43
Mindretalsbemærkninger	
Jóannes Hansen, Bárður Larsen og Ingibjörg Berg	102
- Kári á Rógvi	105
- Jóannes Eidesgaard	107
- Bárður Nielsen.....	109
- Kaj Leo Johannesen.....	111
- Høgni Hoydal	113
- Skrivelse fra Det Republikanske Parti, Centerpartiet og Selvstyrepatriet	115
Bilag	
Bilag A - Oversigt over møder.....	
Bilag Á - Oversigt over informationstiltag.....	
Bilag B - Kilder – udvalgte hjemmesider	
Bilag D - Kilder – udvalgt litteratur	

Forord

Denne betænkning med forslag til en ny færøsk forfatning overdrages hermed Færøernes lagmand.

Indholdet i denne betænkning er først en indledning, dernæst en ganske nøjagtig beskrivelse af, hvorfor vi har brug for en forfatning, og om den historiske mulighed, som vi har i denne forbindelse. Der redegøres også for arbejdet i det underudvalg, som har behandlet de spørgsmål, om hvilke det har været vanskeligt at opnå enighed om. Selve forslaget til forfatning kommer i betænkningen først i ren form og så med bemærkninger. Dernæst kommer mindretalsbemærkninger fra udvalgsmedlemmer. Sidst i betænkningen findes bilag, som har haft betydning for arbejdet i udvalget og for en fortsat behandling.

Ved fremsættelsen af denne betænkning holdes den tidsfrist, som er fastsat i lagtingslov nr. 79 af 9. maj 2003, senere ændret ved lagtingslov nr. 72 af 23. maj 2005 om forfatningsudvalg. I denne lov står, at betænkning skal være afleveret til lagmanden inden 31. december 2006. Ligesom tidsfristen for *Den Første Flagdagsbetænkning* blev overholdt, er tidsfristen også overholdt for denne betænkning, som vi kan kalde *Julebetænkningen*.

Selv om der er et og andet, som der er delte meninger om, så er der enighed om det allermeste, og enighed om alt bliver der næppe nogensinde. Senest om godt et år afholdes lagtingsvalg, så udsigten til enighed om alle detaljer er ikke den bedste. Derfor er der i denne betænkning også givet rum for mindretalsbemærkninger, som kan tages med i den behandling, som vil komme i Lagtinget, inden betænkningen sendes til endelig afstemning. Indtil da har færinger mulighed for at komme med deres bemærkninger.

Det Republikanske Parti, Selvstyrepartiet og Centerpartiet har ved skrivelse den 7. december 2006 anmodet formanden for Forfatningsudvalget om at forlænge fristen for fremlæggelse af det endelige forslag til sent på foråret 2007. Formanden har sendt deres forslag til lagmanden uden bemærkninger. Uden hensyn til, hvad der end sker, så bliver det Færøernes lagmand, som skal foretage det næste skaktræk.

Tórshavn, den 18. december 2006

Jóan Pauli Joensen

Formand

Forfatningsudvalget

Jóannes Eidesgaard lagmand i landsstyret, som blev dannet 31. januar 2004, anmodede Jóan Paula Joensen om at fortsætte som formand for Forfatningsudvalget, som iht. Lagtingslov nr. 79 af 8. maj 2003 om forfatningsudvalg (senere ændret ved lagtingslov nr. 72 af 23. maj 2005), som kom i stedet for Grundlovsudvalget. Formanden udpegede alle medlemmerne i specialistgruppen på ny. De politiske repræsentanter er udpeget af og blandt de politiske partiers medlemmer af lagtinget og landsstyret. Kun de små partier Centerpartiet og Selvstyrepartiet har ret til suppleanter.

Specialistgruppen:

Jóan Pauli Joensen, fil.dr & dr.phil., rektor, professor, Fróðskaparsetur Føroya, formand

Kári á Rógvi, cand. jur. LL. M. Ph.D-studerende, Háskóli Islands, næstformand

Bárður Larsen, cand. jur., konsulent, Færøernes Kommunesammenslutning, udvalgsmedlem

Ingibjörg Berg, cand. scient. pol., velfærdsdirektør, Torshavns kommune, udvalgsmedlem

Jóannes Hansen, cand. mag., rektor, Færøernes Seminarium, udvalgsmedlem

Gurið Ann Joensen, cand.jur., direktør, Ankenævnet, udvalgsmedlem

Birita L. Poulsen, cand. jur., konsulent, Lagtingets Ombudsmand, udvalgsmedlem

Sekretær

Rúni Rasmussen, M.S.Sc.

De politiske repræsentanter

Folket flokken:

Anfinn Kallsberg, lagtingsmand

Poul Michelsen, lagtingsmand

Jacob Vestergaard, landsstyremand

Det Republikanske Parti:

Høgni Hoydal, lagtingsmand

Annita á Fríðriksmørk, lagtingsmand

Finnur Helmsdal, lagtingsmand

Socialdemokratiet:

Jóannes Eidesgaard, lagmand

John Johannesen, lagtingsmand

Kristian Magnussen, lagtingsmand

Sambandspartiet:

Edmund Joensen, lagtingsformand

Bárður Nielsen, landsstyremand

Lisbeth L. Petersen, lagtingsmand

Midterpartiet:

Jenis av Rana, lagtingsmand

Bill Justinussen, suppleant og lagtingsmand

Selvstyrepartiet:

Kári P. Højgaard, lagtingsmand

Dánjal Petur Hansen, suppleant

Indledning

Redegørelsen om grundlovsarbejdet fra formanden for grundlovsudvalget blev afleveret til landsstyremanden for selvstyreanliggende 31. december 2001, og blev, efter at den var juridisk gennemgået og rettet, endeligt fremlagt for offentligheden 14. marts 2002. Efter at denne formandsredegørelse fra 2001 var afleveret, mindskedes den politiske interesse for grundlovsarbejdet en tid, fordi valg stod for døren. Efter lagtingsvalget 30. april 2002 blev der enighed om at fortsætte arbejdet med grundlag i en opdateret lov om grundlovsudvalg – lagtingslov nr. 79 af 8. maj 2003 om grundlovsudvalg. Arbejdet begyndte så småt igen for alvor, men den politiske udvikling medførte nu igen, at lagmanden udskrev valg til afholdelse den 20. januar 2004. Løsrivelseskoalitionens dage, som hidtil havde stået sammen siden 1998, var nu talte.

Den 31. januar 2004 dannede Socialdemokratiet, Sambandspartiet og Folkeflokkens landsstyre. Det almindelige arbejde i grundlovsudvalget stoppede næsten, men det var dog ikke til hinder for, at formanden sammen med næstformanden Kári á Rógvi og sekretæren Bárður Larsen, fik udarbejdet en formandsredegørelse med et færdigt forslag til en færøsk grundlov (forfatning). Denne betænkning blev kaldt *Første Flagdagsbetænkning. Redegørelse fra formanden i grundlovsudvalget*, og blev overgivet til lagmanden flagdagen 2004.

Grundlaget for arbejdet i Forfatningsudvalget er fremdeles lagtingslov nr. 79 af 8. maj 2003, som ændret ved lagtingslov nr. 72 af 23. maj 2005, således, at ordet Grundlovsudvalg er ombyttet med Forfatningsudvalg. For at opfylde lovens krav skal lagmanden have modtaget betænkning og forslag til forfatning senest 31. december 2006; dette bliver derfor en Julebetænkning.

Denne betænkning, som nu fremlægges, bygger på det arbejde, som er gjort i forvejen, først og fremmest med den *Første Flagdagsbetænkning*, både med hensyn til lovparagraffer og bemærkninger. Udvalgsarbejdet foregik på den måde, at der har været arbejdet i to fora, henholdsvis *Lille Kammer* og *Store Kammer*. I Lille Kammer har kun siddet specialister, mens Store Kammer har bestået af hele grundlovsudvalget. Efterhånden som man er blevet enig om formuleringer i Lille Kammer, er de blevet lagt for Store Kammer til behandling, således at udvalgsmedlemmerne er blevet bedt om at komme med skriftlige bemærkninger for at gøre behandlingen nemmere for formand og sekretær, men denne arbejds metode blev desværre ikke benyttet særlig meget, så de fleste bemærkninger er fremkommet mundtligt i diskussionen på selve møderne.

Det har været et langsommeligt arbejde, og det er langt hen ad vejen lykkedes at finde forlig om det meste, selv om der stadig er enkeltheder, som der er delte

meninger om, ligesom der er paragraffer og bemærkninger, som kunne have brug for mere tid og en mere detaljeret behandling. Det er muligt, at hele forfatningsudvalget til sidst ville have kunnet komme til enighed om hver enkelt paragraf i forslaget, ligesom enighed ville kunne være opnået om bemærkningerne til hver enkelt paragraf, men det ville have taget meget lang tid, og den tid har udvalget ikke. Der ville også have været en fare for, at specialisternes begejstring for alvor ville mindskes, hvis der var udsigt til, at fristen ikke ville blive overholdt.

Formanden er af den opfattelse, at man nu er kommet så nær målet, som det nu engang kan lade sig gøre under de forhold og indenfor de rammer, som udvalget har haft. Forslaget skal også behandles i Lagtinget, hvor de sidste forlig skal findes. Selv om det ville have været det bedste, så er det dog ikke nødvendigt med enighed om alt i et udvalgsforslag. Alle udvalgsmedlemmerne, både de politisk valgte og de, som formanden har udnævnt, har haft lejlighed til at komme med mindretalsforslag og -bemærkninger i selve betænkningen, som kunne tages med i den endelige behandling af forslaget om en færøsk forfatning. I modsætning til udvalgets specialister får politikerne mulighed for at behandle det endelige forslag i Lagtinget.

Fra start blev det besluttet at nedsætte et underudvalg med formændene og særligt udnævnte repræsentanter fra de politiske partier til at behandle de paragraffer, hvor man kunne forvente, at det ville blive vanskeligt at opnå enighed. Formanden udnævnte Herluf Sigvaldsson til formand for dette underudvalg. Resultatet af det, som er blevet fortolket som enighed, er medtaget som en del af forslaget til forfatning, men der har ikke været lejlighed til at behandle dem i plenum. Dette er paragrafferne 1 (folket og landet), 58 (opbygning), 59 (omdannelse), 78 (udenrigsmagten), 79 (union), 82 (samtykke) foruden forordet. Lagmanden, som også er medlem af forfatningsudvalget, har benyttet lejligheden til at påpege, at han ikke kan tilslutte sig alt, som står om udenrigsmagten (§ 78) og om dannelse af landsstyre (§ 58).

Efter vedtagelse i plenum af paragraf 47 (2) om, at to tredjedele af lagtingsmændene kan vedtage, at der skal være valg i utide, har et flertal i det nationale forligsudvalg ikke kunnet tilslutte sig dette. Flertallet i dette særlige udvalg anbefalede, at den nuværende ordning, hvor lagmanden kan udskrive valg, i stedet blev stadfæstet. Begrundelsen var, at paragraf 47 (2), som den ser ud, har uheldige konsekvenser for magtbalancen mellem den udøvende og lovgivende magt. Alligevel er bestemmelsen bibeholdt, fordi udvalget vedtog den i plenum inden forligsudvalget tog den op til ny behandling.

I forslaget har vi genanvendt ord som *landsstyre*, *lagmand* og *landsstyremænd*. I underudvalget var der flere, som hellere ville udskifte ordet *landsstyre* med *regering*,

ordet *lagmand* med *statsminister* og ordet *landsstyremænd* med *ministre*. F.eks. vil landsstyremanden for udenrigsanliggender hedde *udenrigsminister*. Modsat paragrafferne om f. eks. opbygning, omdannelse og samtykke, hvor man kom til en konklusion i underudvalget, så var der ingen klar opfattelse vedrørende ændringer i benævnelserne. Derfor er der ikke foretaget nogen ændring i benævnelserne i forhold til nugældende styrelsesordning. Findes der politisk enighed om dette, så er der naturligvis intet til hinder for, at *landsstyremand* ændres til *minister*, og at forslaget til forfatning ændres i overensstemmelse hermed. Der redegøres andetsteds i betænkningen for proceduren i dette underudvalgs arbejdet (se side 15).

Det skal bemærkes, at der er afsnit i dette forfatningsforslag, som har bestemmelser om områder, som færøske myndigheder ikke har overtaget. Et eksempel er afsnittet om den dømmende magt. I unionssituationen er der oftest unionsdomstole. I øjeblikket, hvor forfatningen udarbejdes, er retsvæsenet fællesområde mellem Danmark og Færøerne, men for nylig er det stadfæstet, ved en særlig overtagelseslov, at færinger kan etablere egne domstole på lavere niveau. Derfor er det fornuftigt også at have bestemmelser om domsmagten, selv om den for øjeblikket ikke er en del af vores ordening.

Der er ikke udarbejdet bemærkninger til alle paragrafferne i forslaget. Formandskabet og de samfundsvidenskabelige udvalgsmedlemmer er af den opfattelse, at det er udmærket med bemærkninger, men at bemærkninger ikke er et formål i sig selv, som det af og til ses ved almindelig udarbejdelse af love.

Selve bestemmelserne og ikke bemærkningerne har normerende værdi.

Det står i § 4 i lov om forfatningsudvalg, at mens udvalget arbejder, foranstalter det flere offentlige informationsmøder og oplysningstiltag i skoler og for interessegrupper. Det står også i § 4, stk. 2: ”*Til at sikre befolkningens indsigt og påvirkningsmulighed skal udvalget give landsstyret en foreløbig rapport og forslag til forfatning. Udvalget arrangerer derefter høringer i alle valgkredse, hvor befolkningen, kommuner og interessegrupper får mulighed for at fremsætte bemærkninger til forfatningsudvalgets arbejde.*” Forslaget til færøsk forfatning, dog uden bemærkninger, som det står i *Første Flagdagsbetænkning*, er også oversat til engelsk, og jurister udenfor Færøerne har vist det stor interesse. Det har således været nemt at gøre sig bekendt med udvalgets arbejde. Udvalget har også sin egen hjemmeside www.ssn.fo.

I forbindelse med informationsarbejdet er den *Første Flagdagsbetænkning* blevet brugt som en foreløbig betænkning. Et led i den foreskrevne information er også, at i

forbindelse med arbejdets afslutning får alle husstande på Færøerne det sidste forslag med en orienterende indledning.

Efter 31. december 2006 bliver det lagmanden, som skal tage stilling til, hvad der videre skal ske i denne sag.

Det nationale forligsudvalg

Herluf Sigvaldsson, formand

På et af sine første møder besluttede forfatningsudvalget at nedsætte et underudvalg til at behandle særligt vanskelige spørgsmål i forfatningsforlaget. Udvalget, som fik benævnelsen det nationale forligsudvalg, blev bemandet med formanden for forfatningsudvalget og en repræsentant for hvert af partierne i Lagtinget. Desuden deltog undertegnede som udvalgsformand og sekretæren i udenrigsafdelingen som udvalgssekretær.

Spørgsmålene, som blev behandlet i udvalget, var begreber og benævnelser, forordet, folket og landet, styreform, opbygning, omdannelse, udenrigsmagt, samtykke og gyldighed. Fremgangsmåden i udvalgsarbejdet var, at hvert enkelt spørgsmål blev debatteret, hvor alle havde mulighed for at udtale sig. Dernæst blev spørgsmålet behandlet på næste møde med henblik på vedtagelse af konkrete formuleringer med baggrund i den forudgående debat. Når beslutninger blev taget, blev der taget hensyn til det antal lagtingsmænd, hver enkelt repræsentants parti havde i Lagtinget.

Sammenfattende kan siges, at udvalget var enig om formuleringerne vedrørende forord, folket og landet samt samtykke og gyldighed. På den anden side var der ikke fuld enighed om formuleringerne vedrørende styreform, opbygning, omdannelse og udenrigsmagt. Et bredt flertal repræsenterende 25 lagtingsmænd i Lagtinget kunne tilslutte sig formuleringerne, men et mindretal repræsenterende et mindretal på 7 lagtingsmænd i Lagtinget var imod. For de formuleringers vedkommende, som vedrører union under udenrigsmagt, kunne et flertal repræsenterende 18 lagtingsmænd i Lagtinget tilslutte sig formuleringerne, mens et mindretal repræsenterende 14 lagtingsmænd i Lagtinget var imod.

Spørgsmål, som blev debatteret under behandlingen, var bl.a., hvorvidt det er nødvendigt, at der står noget om Færøernes forhold til andre lande og riger, eller om formuleringerne om disse forhold tværtimod skule gøres mere konkrete. Herudover blev spørgsmålet om, hvorvidt forfatningen skule bemyndige lovgivningsmagten, at etablere et præsidentembede på samme måde, som lovgivningsmagten kan omstrukturere lagmandsembedet, indgående debatteret.

Ellers kan det siges, at den store uløste konflikt, som tidligere omtalt, omfatter formuleringerne vedrørende union, og i særdeleshed om udtrædelse af unionen. De, som var for, holdt fast ved fremgangsmåden med et flertal af dem, som møder til folkeafstemning, men de, som var imod, holdt fast ved fremgangsmåden med et

flertal af alle stemmeberettigede. I denne forbindelse blev der gjort forsøg med kompromisser, der omfattede to lagtingsvedtagelser med lagtingsvalg imellem forud for en folkeafstemning, samt at sætte valgdeltagelsen ved folkeafstemning til mindst to tredjedele af alle vælgere som en gyldighedsbetingelse. Disse kompromisser fandt dog ikke tilslutning.

Til sidst skal jeg bemærke om det nationale forligsudvalg, at medlemmerne spillede en aktiv rolle i de seks møder, som blev afholdt, og behandlede de forskellige spørgsmål i fuld alvor. Jeg er ellers overbevidst om, at spørgsmålet om, hvordan en folkeafstemning om union, herunder om at sætte unionen med Danmark og Grønland ud af kraft, ikke var moden til et kompromisforsøg i denne omgang og således kræver flere politiske opblødninger for at ingen skal føle, at folkets retsstilling indskrænkes.

Hvorfor en forfatning?

Alle lande har forfatninger, men en forfatningsværdi beror på, om landets befolkning kan tilslutte sig forfatningen og respekterer den. De fleste af vores naboer har for lang tid siden skrevet og vedtaget forfatningsdokumenter. Norge fik forfatning i 1814, Danmark i 1849, Island i 1874. Med et sådant dokument bliver magten forordnet, folkets rettigheder beskyttet og nationen udvikles.

På Færøerne har folket anerkendt og respekteret landets styre i så lang tid, at vi ikke helt præcist ved, hvornår Færøerne blev dannet som land, dvs. som politisk enhed med egne institutioner og love. Den færøske nation føler sig sammenknyttet i fællesskab og identitet og føler sig hjemme på Færøerne. Færinger respekterer den færøske forfatning – også når magthaverne begår fejl. Det forslag til forfatning, som nu foreligger, er den mest omfattende færøske forfatning, men historien begynder ikke her. Snarere end at stifte Færøerne som land og retskreds, er forslaget til forfatning en videreudvikling af de sædvaner og love, som tilsammen er Færøernes forfatning.

Baggrunden for forslaget til forfatning

Det er ingen hemmelighed, at forslaget til forfatning oprindeligt stammer fra grundlovsudvalget, som blev nedsat tidligt i 1999. Grundlovsarbejdet var oprindeligt en del af landsstyrets løsrivelsesplan. Det landsstyre, som blev dannet i 1998, og i ændret skikkelse sad frem til valget i 2004. Tidligt i processen blev man dog i udvalget opmærksom på, at en grundlov er en god ide for ethvert samfund med eller uden suverænitet. Vore nærmeste nabolande, Norge og Island, fik også deres forfatninger i en unionstilstand. Denne tanke udviklede sig og bifaldt både unions- og løsrivelsessindede, at udvalget skulle arbejde frem imod et grundlæggende dokument for Færøernes folk, landet og retskredsen¹ Færøerne. I denne samarbejdsånd fik udvalget navnet forfatningsudvalget og dokumentet benævnt forfatning.

National enighed – fælles fundament til formindskelse af konflikter

Hvordan er så den foreslåede forfatning, og hvordan skal færinger forstå den? Fortolkning og forståelse af forfatning eller grundlov beror på de bestemmende værdier, som kommende generationer tillægger den. Forfatningsudvalget og Færøernes folk har kun begrænset indflydelse på disse forhold i dag. Udvalg og folk, som tiltræder forslaget, kan dog påvirke eftertiden ved at forme og danne de ord og træffe de beslutninger, som skal danne grundlag under fremtidens styre og forfatning.

¹ Bemærkning til oversættelsen: Det, der måtte være omfattet af ”færøsk ret” / den retstilstand, der er gældende på Færøerne.

Opbakningen til det fornuftige i et grundlæggende politisk og juridisk dokument for landet Færøerne beretter om en grundlæggende idé om et samfund, som har brug for et fælles grundfæste. Dette grundfæste har færingers i fælles skikke, historie og kultur. Men alt er ikke enighed. Trods ensartede og enige på mange måder står færingers begribeligvis spredt på mange områder. Uden uenighed og diskussion om værdispørgsmål bliver der ingen tilpasning og fremgang. Men den interne strid, som der har været om forbindelsen med det danske rige, har trættet og forstyrret os for meget.

Derfor vil vi med denne forfatning skabe en bedre tone og sammenhold i vores nation og samfund, for uanset uenighed om union og selvstændighed er det muligt at debattere de politiske opfattelser og interesser indenfor de samme rammer. Hvis det kan lade sig gøre at holde uenigheder og interesser indenfor samme grundlæggende ramme – samme grundlæggende tekst, som alle færingers har tilsluttet sig – så er der skabt grundlag for et mere værdigt og enighedssøgende samfund.

Forfatningen indebærer enighed om vores stilling og enighed om, hvor vi kan gå hen, og hvordan vi vil gøre det.

At skabe et mere stabilt, værdigt og enighedssøgende samfund er hovedformålet med en skrevet forfatning, som den foreslåede. Derfor foreslår vi et såkaldt nationalt forlig. Det indebærer, at vi færingers på skrift stadfæster, at vi er enige om, at vi er en nation og et land. Også stadfæster vi procedurer for, hvordan det skal gøres, når og hvis vi løsriver os fra nuværende unionsordning – eller vi knytter os til andre ordninger. Hermed har vi ikke løst konflikten om løsrivelse eller samhörighed; det er heller ikke formålet. Men vi vil hellere begrave en så stor del af denne konflikt som mulig; fordi meget da vil være vundet, og vi vil dermed have fået tilvejebragt en fælles opfattelse af den nuværende situation, hvor vi kan gå hen og hvordan.

I forslaget til ny forfatning for Færøerne har vi for at berede vejen for enighed forsøgt at sætte ord på nuværende ordning og procedurer til ændring af den. Dette betyder, at vi vedtager at:

- Færøerne er et land
- Færingers er en nation
- Færøerne er i en overenskomstlignende union
- Færøerne kan efter en særlig procedure trække sig ud af eller indgå i union, når nationen vil det.

Vi er nu i union med Danmark og Grønland. Lagtinget har vedtaget hjemmestyreordningen og har virket efter denne. Hjemmestyreordningen er som andre overenskomster, som indgås mellem lande, formet således, at hver part har lige

god ret til at fortolke den. Med den nye forfatning vedtager færinger, at dette er vores opfattelse af tilstanden.

Denne ligger næppe heller fjernt fra danskernes opfattelse. Sidst den danske statsminister offentligt redegjorde for den danske opfattelse, sagde han, at færinger kunne løsrive sig fra Danmark og få suveræniteten, hvis de ønskede det. Selv ønskede han dog, at færinger ikke gik nogen steder forfatningsmæssigt, men snarere valgte at tilpasse nuværende ordning. Også mange færinger mener, at ordningen med Danmark tjener til vores fordel, og at vi skal holde fast ved dette fællesskab med det danske rige. Men der er næppe nogen færinger, som er i tvivl om, at vi kan trække os ud af unionen, når og hvis vi ønsker det.

Derfor vil et af spørgsmålene være, hvordan vi konstaterer, at færinger ønsker at trække sig ud af unionen med Danmark. Vores forslag er, at vi vedtager en procedure således, at der ikke skal være nogen tvivl herom.

Vi har en ordning, indtil vi vælger en anden

Nogen har ment, at vores forslag, som sætter ord på den færøske forfatning, skulle stride imod hjemmestyreordningen eller Lagtingets forretningsorden eller andre bestemmelser.

Det manglede bare. Det ville være en ynkelig forfatning, som ikke på en eller anden måde var i strid med den ordning, som gik forud.

For kort at referere den færøske forfatningshistorie, så har vi så ofte brudt med en ældre ordning. Da Sigmundur Brestisson foreslog, at tinget skulle vedtage, at færinger skulle tage imod den kristne tro, var dette klart i strid med den gældende ordning. På samme måde var det, da Lagtinget, modvilligt, vedtog at respektere den norske konge. Også da kongen i sin tid tog sig enevælde og tvang folk til at sværge sig troskab, var dette ulovligt. Enevældskongen satte Kongeloven i kraft som grundlov. Kongeloven siger selv, at den er eviggyldig. Allerede af den grund skulle både den norske og danske grundlov være blevet bortvist som ulovlige og i strid med Kongeloven. Og dog er de vedtaget og aktuelle den dag i dag.

Hjemmestyreloven er i så henseende også et lovbrud. Den danske grundlov siger, at kongen har beføjelse til at udskrive valg, stadfæste love og vælge landets regering. Den siger, at det danske folketing har beføjelse til at vedtage love, udskrive skat og bevillige penge. Men alligevel, ja, så lagde hjemmestyreordningen, som først færinger siden danskere vedtog, alle disse beføjelser til de færøske myndigheder.

Da danskerne dog i 1953 udarbejdede og vedtog ny grundlov for riget, sagde de lærde og lovkyndige i deres betænkning, at hjemmestyreordningen måtte anses for værende i overensstemmelse med grundloven, for ellers var den jo ikke sat i kraft.

Det samme siger vi. Når vi har vedtaget denne forfatning, og den uhindret bliver respekteret og anvendt, så må den betragtes som værende i overensstemmelse med gældende ordning – eller at have ændret gældende ordning.

I hvert tilfælde ejer vi retten til at sige, hvad vi mener er i overensstemmelse med hjemmestyreordningen. Alle færinger må tage stilling til, om de kan tilslutte sig forslaget om Færøernes Forfatning, det – og kun det – bestemmer, om den træder i kraft.

Hvad står der i en forfatning?

De mest almindelige forfatninger kan opdeles i forskellige dele:

- regler om landets og nationens selvopfattelse og identitet
- regler om landets forhold udadtil og magtfordelingen indadtil
- regler om styrelse, institutioner og hvilke beføjelser de har, og hvordan de udøver dem
- regler om folkets rettigheder og andre begrænsninger i det offentliges magt
- regler om hvordan selve ordningen kan ændres.

Forslaget om Færøernes Forfatning har alle disse særkender. Som grundlæggende lov eller ordning er forslaget derfor mere fuldstændigt end noget andet dokument, færinger hidtil har vedtaget.

Den nugældende lov om styrelsesordning har kun regler om landets styrelse og for det meste regler, som er oversat fra dansk. Forslaget om Færøernes Forfatning er både en bedre og revideret styrelsesordning, foruden at den har bestemmelser om national selvopfattelse, unionstilstand og menneskerettigheder.

Forslag til Færøernes Forfatning er delt op i forord og tre dele:

Første del opsummerer hele forfatningen. I første del fastsættes de grundregler og de principper, som afledt fører til de konkrete regler om rettigheder og landets styrelsesordning. Reglerne i første kapitel belyser kort den færøske forfatning og kunne derfor kaldes den korte forfatning.

Anden del redegør for de rettigheder, som folket har. Rettigheder er enten den magt, som landets offentlige institutioner ikke har, eller de begrænsninger i magten, som institutionerne må respektere. Færøerne er bundet af bestemmelser i internationale

konventioner, men alligevel menes det at være nødvendigt at formulere rettighederne præcist i forfatningen, både for at sikre Lagtingets beslutningsbeføjelse, at sikre særlige færøske rettigheder og for at sikre den offentlige bevidsthed om rettighederne.

Tredje del om styrelsesordningen indeholder regler om alle magterne² (den udøvende, dømmende og lovgivende) og deres indbyrdes forhold. I hvert fald i begyndelsen har delen om styrelsesordningen været betragtet som værende den betydeligste i en forfatning. I tiden kort efter, at de første moderne forfatninger blev til, var det helt almindeligt at mene, at forfatningen selv kun omfattede styrelsesordningen. Som bekendt bliver nu også andre områder end styrelsesordningen regnet med til forfatningen.

Princippet for forfatningsudarbejdelse

For at forslag om Færøernes Forfatning skal blive en fælles basis, som alle færinger kan tilslutte sig, har vi valgt at holde fast ved så meget af vores legale og politiske historie som muligt. Vores identitet kan ikke rives løs fra historien, og vi vurderer, at kun ved at mindes og værdsætte de gamle skikke, vil det være muligt at skabe et grundlæggende dokument, som folket kan identificere sig med og derfor kan tilslutte sig.

Der er ingen grund til på ny at forsøge at nedskrive gamle skikke og gode folkeretlige sædvaner. Forordet til forfatningen er det bedste eksempel herpå; her fastsættes intet på ny, snarere sammenfattes vores historie og nuværende stilling som gammelt land og folk, og formålet med den nye ordning belyses.

Valg mellem korte formuleringer og klare og generelle formuleringer

Som både overordnet lov og politisk dokument er forfatningen en sammenblanding af klare formuleringer og korte, mindre klare formuleringer. Vores higen efter det fuldkomne kan friste os til at forsøge at nedskrive alle detaljer og at tage alle forholdsregler. En sådan proces er ikke holdbar og får os til, snarere end at løse problemerne, til at sætte flere spørgsmål og skabe flere problemer, der hober sig op i en kaotisk bunke. Jo mere der fastsættes, jo flere bliver tvivlsspørgsmålene. Derfor hellere kort og klart.

Hvis en forfatning eller lov skal kunne anvendes til at styre borgernes adfærd, må den have korte formuleringer, for omfattende formuleringer fører til tvivl og misforståelser. Fordelen med korte regler er også, at så er kun det vigtigste fastsat i forfatningen, og at alle mindre betydningsfulde forhold må løses i praksis. At der så vil være mange fortolkningsspørgsmål om mindre vigtige problemer, som ikke er

² Bemærkning til oversættelsen: Den udøvende, dømmende og lovgivende magt.

løst, er dog bedre end ved det omvendte valg. Korte formuleringer gør forfatningen fleksibel og bedre egnet til at tilpasses ændrede tider og forhold, og kun da fungerer forfatningen godt som en fælles ramme om samfundet.

Klare formuleringer egner sig godt til at fastsætte den politiske ordening, hvordan myndighederne landsstyre, lagting og domstolene virker og deres indbyrdes forhold. Anderledes er det med værdispørgsmål, som sætter deres præg på rettighedsdelen i forfatningen. Også i rettighedsdelen er det godt med korte formuleringer, for her gælder det samme, at folk bedst forstår og lader sig mest påvirke af korte formuleringer. Men på nuværende tidspunkt er der ingen grund til at lave formuleringerne for bestemte og endelige. Der er mange, som er forhoppet på at få stadfæstet deres værdiopfattelse i menneskerettighedsdokumenter, men denne opfattelse fører ikke til noget. Rettighedsformuleringer i forfatninger og overenskomster bør snarere være forsøg på at formulere moral og værdiopfattelse end som almindelige love endeligt at fastsætte retstilstanden. Uenighed i værdispørgsmål adskiller mennesker mere end der skaber fællesskab. Rettighedsfastsættelser bør for det meste virke som fastlagte rammer for debatten og dermed indsnævre uenigheder snarere end at afgøre dem endeligt.

Længde og ændring

I familie med spørgsmålet om korte eller lange formuleringer er spørgsmålet om, hvor vanskeligt det skal være at ændre forfatningen. Omfattende forfatninger og dem, som er nemme at ændre, vil ofte minde om almindelige love. De bliver for ofte reviderede og bærer ikke præg af at være højere, mere betydningsfulde og sandere end andre regler.

Forslaget til færøsk forfatning er mellem de korteste i verden og er med kun cirka 3600 ord kortere end den amerikanske og den danske forfatning, som ellers er mellem de korteste og mest respekterede forfatninger. Ændringsparagraffen er ikke en af de vanskeligste, kræver absolut flertal i Lagtinget (i dag 17 af 32 lagtingsmedlemmer), og derefter folkeafstemning tidligst et halvt år senere, hvor almindeligt flertal skal gælde. Da forfatningen er kort, overordnet og ikke endeligt afgør alle betydelige stridsspørgsmål, er der dog gode udsigter til, at Færøernes Forfatning kommer til at fungere fint og ikke vil blive ændret for ofte.

Hindringer og muligheder

Alle processer med at skrive ny forfatning vil blive påvirket af grundlæggende vanskeligheder. De fleste skrevne forfatninger eller grundlove er blevet til i kølvandet af samfundskriser; de kommer i bølger efter kriser. Det er nok rimeligt at sige, at den foreslåede forfatning er et resultat af brydningerne og ånden fra den økonomiske krise i 90'erne og de turbulente omstændigheder derefter. Det er i kølvandet af denne

krise, at folket og det politiske system har været tilstrækkelig åben til at tage samfundets grundlæggende forhold op til revision.

Men det er ikke nødvendigt at vente på kriser for at løse disse spørgsmål. Snarere bør vi glæde os over, at vi i ret gode og fredelige tider kan give os tid til at tage stilling til disse grundlæggende spørgsmål:

- Hvordan kan vi sætte ord på rigssituationen, så færinger bliver enige?
- Hvordan kan vi skabe procedurer, så rigssituationen kan ændres i enighed?
- Hvordan kan vi forbedre landets styrelsesordning?
- Hvordan kan vi bedst begrænse og regulere magten?
- Hvordan kan vi formulere og sikre folkets rettigheder?

Da Forfatningsudvalget som grundlovsudvalg gik i gang med sit arbejde, var der mange, som var forhåbende på at skrive og vedtage grundlæggende dokument for Færøernes folk og land. Nu er der imidlertid gået så lang tid, at vi er kommet i politisk rolig sø. Derfor må både nation og folkevalgte være omhyggelige og skynde sig med at forsøge at få Færøernes Forfatning under land, mens tid er.

Forfatninger og den historiske mulighed

I dette afsnit redegøres for den demokratiske udvikling de seneste år. Begreberne konstitutionalisme og forfatning bliver belyst. Der peges også på den historiske mulighed for forlig om en ny færøsk forfatning.

Demokratisk vækst

Situationen i mange lande er grundlæggende ændret de seneste 50 år. Flere lande har opnået selvstændighed og er blevet suveræne riger. Idéen om demokrati har i stor udstrækning ændret tilværelsen for både samfund og enkeltpersoner. Begreberne demokrati og frihed har haft deres naturlige plads i den offentlige og politiske debat overalt i verden. Især efter kommunismens fald i Sovjetunionen og Østeuropa i perioden 1989-1991 har disse to begreber været meget brugt. Enevælder faldt, og i de tidligere kommunistiske lande blev der gjort forsøg på at udarbejde frie, demokratiske ordninger.

At udarbejde og udforme en politisk ordning, som skal stadfæste og oprette demokrati, er en af de største udfordringer, som et folk kan møde. Dette gælder især for de lande, som ikke har haft nogen demokratisk tradition eller kultur. Statistikker viser dog, at det er muligt at udarbejde en ny politisk ordning, som ophæver gamle og ofte undertrykkende ordninger, og skabe en ny ordning, hvis formål det er at sikre frihed for landets borgere. Disse ordninger, som har frihed som formål, er som oftest baseret på forsvar af grundlæggende rettigheder, demokrati, magtfordeling (begrænsning af magt) og myndighed. Sådanne forfatninger (grundlove) har virkelig vundet indpas overalt i verden de seneste 50 år.

I henhold til det kendte forskningsinstitut Freedom House (www.freedomhouse.org) er den politiske frihed vokset betydeligt de seneste 30 år. Instituttet deler verden op i tre dele: den frie verden, den delvis frie verden og den ufrie verden. I 1974 blev 42 lande anset for frie, 48 lande blev anset for at være delvis frie, og 63 lande blev anset for at være ufrie. Tallene for 2004 viser, at betydelig flere lande er blevet frie. I 2004 blev 89 lande anset for at være frie. I 2004 var jordens indbyggertal 6,4 mia. Af disse boede 2,8 mia. mennesker (44 %) i den frie verden, 1,9 mia. mennesker (18,59 %) boede i den delvis frie verden, og 2,4 mia. mennesker (37,33 %) boede i den ufrie verden. I 2004 boede 2,8 mia. mennesker (44 %) i den frie verden i forhold til 1,4 mia. mennesker (24,83 %) i 1992. Disse tal er interessante og vedkommende for alle, som interesserer sig for den politiske situation i verden og for den internationale demokratiske udvikling.

Alle disse lande, som har indført demokrati, og er blevet grupperet som frie, har været igennem en proces, som har krævet mod, vilje og enighedssøgende procedurer.

Demokrati bliver ikke indført på en dag. Processen tager tid. Ingen lande er ens, og der findes ingen endelig og fuldkommen frihedsopskrift, men frie og demokratiske lande har dog nogle fælles kendetegn.

I et demokrati får folket stemme og indflydelse på afgørelser, og for at sikre borgernes frihed mod indgreb fra myndighederne, prøver man at begrænse myndighedernes magt og skabe en magtbalance mellem de forskellige magter. Myndighed er også en del af den demokratiske orden. Myndighed sikrer, at borgere og offentlige myndigheder skal underordne sig landets love; ingen er hævet over lovene. Begrebet konstitutionalisme er tæt knyttet til både demokrati- og myndighedsbegrebet.

Konstitutionalisme

Der ingen rigtig eller forkert definition på konstitutionalisme, men der kan være tale om gode og mindre gode definitioner. Konstitutionalisme er et begreb, som ofte bliver brugt i forbindelse med den engelske filosof John Lockes og de amerikanske forfatningsudarbejders (founding fathers) politiske teorier, om lovbestemt begrænsning af de offentlige myndigheders magtudøvelse. De amerikanske forfatningsudarbejdere filosoferede meget over, hvordan en god og frihedssikrende forfatning skulle forordnes. I artikelsamlingen *The Federalist Papers* bliver der gjort forsøg på at belyse udfordringer og løsninger i forbindelse med udarbejdelsen af den amerikanske forfatning, som blev skrevet i 1787.

Konstitutionalisme drejer sig i stor udstrækning om begrænsning af den politiske myndigheds magt for at sikre borgernes frihed. Som oftest bliver de grundlæggende rettigheder og begrænsninger i magtudøvelsen, ofte magtfordeling, stadfæstet i det mest betydningsfulde politiske dokument, nemlig landets forfatning (grundlov). Det kan siges, at hjørnestejnene i moderne konstitutionalisme er fordeling og begrænsning af statsmagt, beskyttelse af borgerrettigheder og tanken om repræsentativt eller demokratiske styre.

Forfatning

Forfatninger er forskellige fra et land til et andet. Der er dog nogle altomfattende særkender. Forfatninger regulerer regeringens styrelse, fastsætter ofte en politisk orden (præsidentorden, parlamentarisme eller en blandingsorden), regulerer embeder og begrænsninger i den lovgivende, den udøvende og den dømmende magt og deres indbyrdes forhold, og hvordan magten er fordelt mellem centralstyre og stater/landsdele. Det er også almindeligt at grundlæggende rettighedsbeskyttelse (Bill of Rights) stadfæstes i en forfatning.

En forfatning er en slags spilleregler, som regulerer de politiske institutioner og forsøger at stadfæste klare og fornuftige procedurer til sikring af effektivitet og politisk stabilitet. Det omvendte af sådanne regulerede forfatningsforhold er tilfældig og selvrådig statsmagt.

En færøsk forfatning

Ofte bliver nye forfatninger udfærdiget i forbindelse med krise eller revolution. Da er de fleste borgere ikke tilstrækkelig "ædruelige" politisk til at stadfæste og definere værdier for det fremtidige samfund. Juristerne Bárður Larsen og Kári á Rógvi har skrevet en interessant artikel i *Første Flagdagsbetænkning*, som de kalder *Ordningen*. Om færingeres forudsætninger for at udarbejde en forfatning siger de f.eks.: *Det er dog muligt, at færinger i deres proces er heldigere end flest andre folk. Der er nu gået lang tid siden sidste krise, og folket kan siges at være tilstrækkelig "ædrueligt" til at fastsætte betingelser for det kommende samfund.*

Der har været arbejdet med udarbejdelsen af en ny færøsk forfatning. Grundlaget for dette arbejde har været *Redegørelse om grundlovsarbejdet* fra 2001 og *Første flagdagsbetænkning fra 2004*.

Forfatningsudvalget har haft en historisk mulighed for at udarbejde en grundlæggende lov for Færøerne. Striden om det statsretlige spørgsmål har i stor udstrækning karakteriseret den politiske debat på Færøerne. Arbejdet i forfatningsudvalget har været en gylden mulighed for alle politiske partier at bevise, at færinger kan blive enige om at stadfæste vores oldgamle værdier, vores forhold til andre lande og de rettigheder, som folket allerede har, og videreudvikle dem. Det er vigtigt, at vi som folk stadfæster og kundgør på vores eget sprog, hvem vi er, og på hvilken grund vi bygger vores samfund.

En ny forfatning bliver vedtaget af folket. Det er folket, som med denne forfatning stadfæster sin identitet, sine værdier og rettigheder. Oprindelsen til denne nye grundlæggende lov er således det færøske folk. Folkets vilje er den øverste myndighed, og derfor skal andre love udarbejdes med grundlag i vores nye forfatningsånd.

I forslag til forord står: *"Vi, det færøske folk, vedtager denne forfatning. Den er grundlag under vores styre og forordningen, som skal sikre frihed, sikkerhed og trivsel."*

Forhåbentlig vil viljen til at opnå national enighed vinde over de konflikter og trætter, som umuliggør, at færinger vedtager egen grundlæggende forfatning med grundlag i fælles identitet.

FÆRØERNES FORFATNING
Forslag

Færøernes forfatning

Forord

Vi, det færøske folk, vedtager denne forfatning. Den er grundlag under vores styre og de retningslinjer, som skal sikre frihed, sikkerhed og trivsel.

Vi byggede landet i gammel tid og indrettede os med ting, love, rettigheder og pligter.

Vi har holdt ting til dagen i dag og indrettet os efter vore behov over hele landet.

Færøerne har i århundreder samarbejdet med andre lande og riger. Ingen kan dog slukke landets selvstændighed eller vores selvbestemmelsesret. Landets egne love og afgørelser omfatter kun dem, som er vedtaget på rette måde i landet selv efter folkets vilje.

Færøerne indrettes efter moderne behov med vores kulturarv med demokrati, myndighed, rettigheder og pligter.

Denne forfatning er over alle love. Ingen lov eller tradition må derfor gælde, blot fordi den er ældre eller har været tålt i lang tid.

Første del – Forfatning

1. FORFATNING

§ 1. Folket og landet

- (1) Færinger er en nation, og Færøerne er et land.
- (2) Færøerne har i århundreder samarbejdet med andre lande og riger.
- (3) Færøerne kan indgå union med andre lande eller riger.
- (4) Hvis Færøerne indgår union med andre lande og riger, skal unionstraktaten vedtages, som fastsat i denne forfatning.
- (5) Ethvert unionslignende samarbejde kan opsiges som fastsat i denne forfatning.

§ 2. Styreform

- (1) Færøerne er et land med demokrati.
- (2) Lagting og kommunalbestyrelser er altid folkevalgte.
- (3) Lagmanden kan være folkevalgt eller valgt af tinget.
- (4) Andre hverv kan være folkevalgte eller tingvalgte.
- (5) Folket skal altid have mest mulig indflydelse på landets styre.

§ 3. Magtfordeling, myndighed og retfærdighed

- (1) Forfatningen er bygget på magtfordeling, myndighed og retfærdighed.
- (2) Alle love og traditioner skal respektere denne forfatning.

§ 4 Landets øverste institutioner

- (1) Landets øverste institutioner er Lagtinget, Landsstyret og Retten på Færøerne (“Løgrætturin”)³.
- (2) Landet er inddelt i kommuner.

§ 5. Symboler og sprog

- (1) Færøerne har flag, nationalsang og våbenskjold.
- (2) Det offentlige sprog er færøsk.

³ Bemærkning til oversættelsen: Det er en betegnelse, der skal anvendes efter selvstændighed. Inden da er det Færøernes Ret iflg. formanden for forfatningsnævnet.

Anden del - rettigheder

2. ALMENE RETTIGHEDER OG PLIGTER

§ 6 Rettigheder og deres beskyttelse

- (1) Rettigheder kan kun begrænses, hvis det er nødvendigt og i overensstemmelse med den demokratiske og solidariske forfatning.
- (2) Tinget kan i særlige tilfælde knytte rettigheder til hjemmeret (indfødsret) eller bopæl.
- (3) Landets institutioner skal altid forsvare borgernes rettigheder.

§ 7 Andre rettigheder

- (1) Udover rettigheder fastsat i denne ordning forsvarer den andre rettigheder som selvfølgelige, umistelige eller nødvendige.

§ 8 Pligter

- (1) Alle skal respektere denne forfatning og de love og forpligtelser, som bliver til i overensstemmelse med den.
- (2) Alle bør respektere landets arv og ressourcer samt andres rettigheder.

3. LIGE RETTIGHEDER

§ 9. Ligestilling

- (1) Alle er ligestillede uanset særkende eller afvigelse.
- (2) Tinget kan vedtage at rette den forskel, som før har været gjort mod personer på grund af særkende eller afvigelse.
- (3) Ingen privilegier kan være varige.

4. PERSONLIGE RETTIGHEDER

§ 10 Personlige rettigheder

- (1) Alle har ret til liv og tryghed.
- (2) Ingen kan straffes eller behandles nådesløst eller uværdigt.
- (3) Dødsstraf kan ikke fastsættes.

§ 11 Personlig frihed

- (1) Alle er franke ("frelste") og frie

- (2) Lagtinget kan vedtage love om inddragelse af frihed. Afgørelse i henhold til en sådan lov skal forelægges en dommer.
- (3) Bliver nogen arresteret for forbrydelser, skal vedkommende stedes for en dommer inden 24 timer. Kun en dommer kan stadfæste eller forlænge arrestationen.
- (4) En dommer kan pålægge længere varetægt, dog højst i fire måneder, og kun hvis der regnes med en længere straf.
- (5) I helt særlige tilfælde kan en dommer påbyde varetægt i isolation eller i delvis indelukke, dog kun i to måneder.

§ 12 Boliger og kommunikation

- (1) Boliger, transport og al privat kommunikation er beskyttet mod offentlige indgreb.
- (2) Er ransagelser, beslaglæggelse eller andre indgreb nødvendige i henhold til lov og landets tarv, skal en dommer med en retskendelse afgøre, om det er lovligt. Er det umuligt inden indgrebet, skal dommerkendelse afsiges bagefter.
- (3) Ved lov kan tinget tillade bydende nødvendige undersøgelser uden dommerkendelse i forvejen. Sådanne indgreb skal dog altid prøves.

§ 13 Ejendomsret

- (1) Al ejendom og alle rettigheder er beskyttet mod overgreb.
- (2) En offentlig myndighed kan efter fremgangsmåde fastlagt i lov tage rådighed over privat ejendom eller rettighed. Sådan ejendomsøvertagelse skal ske ved nødvendige og hastende offentlige behov.
- (3) For sådanne ejendomsøvertagelser skal der gives fuld kompensation

5. TROSRETTIGHEDER

§ 14 Trosfrihed

- (1) Alle har ret til at tro og udøve troen på den måde, de ønsker
- (2) Tinget kan give den kristne tro særlige indrømmelser, dog uden at genere andre opfattelser
- (3) Folkekirken ejer sin del efter gammel tradition.

6. POLITISKE RETTIGHEDER

§ 15. Valgret

- (1) Landets indbyggere har ret til at vælge repræsentanter til tinget, i bestyrelser og i institutioner.
- (2) Landets indbyggere har ret til at tage stilling til love og vedtagelser ved folkeafstemning. Tinget kan give folket sine valgmyndigheder efter denne form.
- (3) Er tingets medlemmer utilfredse med en vedtaget tinglov, kan en tredjedel af tingets medlemmer kræve loven forelagt folket senest en uge efter dens vedtagelse.

§ 16. Ytringsfrihed

- (1) Alle og enhver har ret til at have og ytre en opfattelse, anskuelse og synspunkt på enhver måde.
- (2) På samme måde har alle ret til at deltage i debat og at modtage oplysning.
- (3) Medierne har en særlig ret til at undersøge, belyse og fremføre.

§ 17 Foreningsfrihed

- (1) Alle har ret til at samles i foreninger og fylker til ethvert formål.
- (2) Foreninger og fylker kan ophæves, hvis hensynet til sikkerhed, fred og lov og orden kræver det.

§ 18. Forsamlingsfrihed

- (1) Alle har ret til at forsamles på et offentligt sted, hvis de ikke bryder lov og orden.

7. ERHVERVSRETTIGHEDER

§ 19. Erhvervsret

- (1) Alle har ret til erhverv og handel
- (2) Erhvervsmæssige sammenslutninger, stærke erhvervsforetagender eller erhvervsmæssige sammenlægninger må ikke forrykke den nødvendige erhvervsmæssige konkurrence. En offentlig institution må heller ikke foretage større indgreb, end dens virksomhed kræver

§ 20. Arbejde

- (1) Alle har ret til at arbejde.
- (2) Landet sikrer alle den nødvendige undervisning eller uddannelse til at kunne arbejde eller få et erhverv.

8. SOCIALE RETTIGHEDER

§ 21. Skole

- (1) Hver enkelt har ret til nødvendig skolegang hele livet. Alle har skolepligt i barne- og ungdomsårene.
- (2) Forældre kan bestemme, om de selv vil påtage sig ansvaret af børnenes skole og undervisning, men niveauet skal være tilstrækkelig højt.

§ 22. Social sikkerhed

- (1) Landet skal sikre alle sømmelige forhold.
- (2) Landet skal sørge for, at alle får efterløn eller pension.
- (3) Den, der hverken kan få egen virksomhed eller lønnet arbejde, bør få offentlig hjælp og bistand.

§ 23. Familie

- (1) Familiens trivsel er en forudsætning for fortsat social fremgang. Landet skal sikre familiens gode kår.
- (2) Børn har ret til at blive opfostret i et familiemiljø med glæde, kærlighed og harmoni, hvor det, som er godt for barnet, skal have størst betydning.

9. BORERETTIGHEDER

§ 24. Indtægtsrettigheder

- (1) Enhver har ret til egen fangst.
- (2) Når mænd driver hvaler op på land, da skal det meste være drabspart eller hjemmepart.
- (3) Landet skal kun gøre de afgrænsninger, der er nødvendige for at sikre dyrebestande, indtægtsret eller bosætning.
- (4) I ethvert tilfælde, når befolkningen skaffer sig indtægter til sig selv fra sø eller land, når betaling ikke er med, skal indtægten være fri og ubelagt.

§ 25. Hver mands ret

- (1) Alle har ret til at færdes på sø og land, når dette ikke generer folk, fæ, ejendom, vækst og naturen.

§ 26. Odelsjord og landsjord

- (1) Odelsjord er personlig ejendom, dog således at tinget kan fastsætte bestemmelser om størrelse.
- (2) Landsjorden er folkets ejendom. Hvis landsjorden eller store dele af landsjorden privatiseres, skal folket spørges ved en folkeafstemning.

§ 27. Ressourcer og miljø

- (1) Mangfoldigheden på land og på landets havterritorium, undergrunden, lufrummet, vind, væde, nedbør og hav, strømme i sunde og omkring Færøerne, og alt andet, som ikke er personlig ejendom, og som der i fremtiden kan drages nytte af, er folkets ressourcer og ejendom.
- (2) Landet sikrer, at folkets ressourcer forvaltes på en selv bærende måde med omsorg for vores miljø.

10. FORVALTNINGSMÆSSIGE RETTIGHEDER

§ 28. Offentlig indsigt

- (1) Alle har ret til indsigt i offentlige forhold.
- (2) Indsigt omfatter egne forhold, beslutningssager og forvaltning generelt.

§ 29. Høring

- (1) Når en offentlig institution eller myndighed træffer en afgørelse, skal enhver, som afgørelsen berører, høres. Går en offentlig institution eller myndighed i gang med en proces eller foranstaltning, skal det være muligt for interesserede at komme til orde med sine meninger.

§ 30. Repræsentation

- (1) Alle har ret til at lade andre repræsentere sig i offentlige anliggender.
- (2) Er sagen af stor betydning for den enkelte, eller kan sagen skabe præcedens, skal det offentlige betale en rimelig udgift.

§ 31. Procedurer

- (1) Lagtinget skal forordne administrative rettigheder og procedurer i en lagtingslov.

11. RETSLIGE RETTIGHEDER

§ 32. Anklage

- (1) Kun politimesteren eller en landsadvokat kan fremsætte anklager.

- (2) Udøvende eller administrative myndigheder kan fremsætte beskyldninger, som de derefter forelægger den rette anklagemyndighed.
- (3) Der kan ikke kræves en streng straf, før lovkyndige har godkendt, at der rejses tiltale.
- (4) Ingen kan straffes uden dom.
- (5) Der kan ikke afsiges en dom, med mindre en straffelov findes inden forbrydelsen.

§ 33. Nævninge

- (1) Nævninge⁴ skal dømme i alle straffesager.
- (2) Fagdommere kan også være med i retssager.

§ 34. Retssager

- (1) Alle har ret til at blive repræsenteret i straffesager eller andre sager, som det offentlige rejser mod dem.
- (2) Når den enkelte ikke har råd til at betale sagsomkostningerne, skal landet betale et rimeligt beløb.
- (3) Alle juridiske spørgsmål kan ankes til Retten på Færøerne ("Løgrætturin").

⁴ Bemærkning til oversættelsen: Der anvendes i den færøske tekst betegnelsen "Løgrættufólk", som i en tidligere oversættelse ("Flagdagsbetænkningen") er blevet oversat til jurister. Det er nok mere korrekt at oversætte det til nævning eller domsmand. Ordvalget er arkaisk og henviser til, at Løgtinget oprindeligt var en domstol.

Tredje del. Forfatning

12. GENERELT

§ 35. Institutioner og magt

- (1) Al magt i landet kommer fra folket, men folket udøver sin magt gennem landets regeringskontorer.
- (2) Landets regeringskontorer forordnes efter denne form og i henhold til lagtingslov. Der skal være en klar skillelinie mellem institutionerne.
- (3) Hver regeringskontorer har magt eller myndighed at varetage hver for sig eller i fællesskab med andre. Regeringskontorerne skal svare for deres virksomhed, og magten er altid begrænset.

§ 36. Valg og forordning

- (1) Landets regeringskontorer skal enten være underlagt tingvalgt - eller direkte valgt ledelse under tingets tilsyn.
- (2) Tinget kan ved lov oprette kontorer, udvalg og råd.

§ 37. Rettigheder og begrænsninger

- (1) Landets regeringskontorer og disses administration skal respektere folkets rettigheder og de begrænsninger i magten, der er gjort i denne forfatning.

13. BEGRÆNSNINGER

§ 38. Magtregel

- (1) Alle institutioner skal holde sig inden for deres magt og bemyndigelser.
- (2) Bruger en institution uvedkommende bemyndigelser, eller vil den nå ubemyndigede mål, skal afgørelsen ophæves.

§ 39. Hjemmelsbestemmelse

- (1) Alle love, domme, afgørelser og bestemmelser i landets institutioner og myndigheder, må være i overensstemmelse med denne lovs ånd og være baseret på den.
- (2) I fald der er uoverensstemmelse mellem love eller uklarhed, da underkendes den lavere bestemmelse for den højere og uklarhed for retfærdighed og frihed.

§ 40. Grænseregel

- (1) Ingen lov, kundgørelse eller bestemmelse, intet bud eller krav kan overskride sin grænse.
- (2) Bestemmelserne skal være formuleret at nå sine mål.

§ 41. Lighedsbestemmelse

- (1) Alle er lige for loven.
- (2) Når der skal gøres en vurdering, da skal lige blive lige, og ulige behandles ulige.

§ 42. Ressourcer

- (1) Landets institutioner beskytter landets ressourcer.
- (2) Er det hensigten at udnytte af ressourcerne, skal landet kræve gebyrer eller sikre alle erhvervsret.

14. LAGTINGET

§ 43. Bemyndigelser

- (1) På tinge får folket stemme og tager derfra sin stilling.
- (2) Tinget har lovgivende magt og økonomisk magt og del i tilsynsmagten og udenrigsmagten.
- (3) Udover lagtingsmænd kan landsstyremænd forelægge forslag for tinget.

§ 44 Stævne

- (1) Tinget kan lovgive for
at opfylde og ordne denne forfatning,
at tilrettelægge og sikre økonomien,
at sikre og give lov og orden,
at give og respektere velfærd og sikkerhed,
at respektere og fremme folkets rettigheder og landet interesser.
- (2) Tinget kan ikke give love, som reelt er domme eller afgørelser, eller som ikke er i overensstemmelse med folkets rettigheder.

§ 45. Lovgivningsprocedurer

- (1) Forslag kan lægges for Lagtinget i hele valgperioden.
- (2) Efter et valg bortfalder alle fremlagte forslag.
- (3) Tingformanden henlægger forslagene til udvalg efter fremlæggelse.
Udvalgene kan foranstalte de offentlige høringer og undersøgelser, der er nødvendige. Udvalgene kan foreslå ændringer, der respekterer det oprindelige forslag.

- (4) Forslag skal lægges for tinget tre gange. Efter anden behandling kan kun lignende ændringer foretages.
- (5) Når en tinglov er vedtaget, stadfæster og bekendtgør lagmanden den.
- (6) To ud af tre tingmedlemmer kan vedtage, at en lov skal gælde med tilbagevirkende kraft.
- (7) Lagtinget kan give landsstyremænd eller uvildige institutioner bemyndigelse til at fastsætte almene bestemmelser i bekendtgørelse.

§ 46. Valg

- (1) Tinget fastsætter antal tingmedlemmer.
- (2) Tinget fastsætter valgmetode.
- (3) Valgbar er enhver, som har valget til tinget.
- (4) Tinget beslutter selv, hvem retmæssigt er valgt.
- (5) Tinget beslutter om et tingmedlem, som er dømt mindst fire måneders fængsel for lovovertrædelse, efter at han er valgt, bør sidde i tinget.

§ 47. Valgperiode

- (1) Tinget skal vælges for fire år ad gangen.
- (2) Er to tredjedele af alle tingmedlemmer for, kan tinget vedtage, at valg kan ske i utide.
- (3) Det gamle ting skal blive siddende, til det nye ting overtager.
- (4) Tingformanden åbner det nye ting inden to uger efter valget.

§ 48. Tingembede

- (1) Tingmedlemmer forvalter deres sæde som et tillidshverv efter sin overbevisning.
- (2) Bestemmer tinget tingmedlemmernes eller landsstyremændenes honorar, træder dette i kraft efter næste valg.
- (3) Tingmedlemmer må ikke have tillidshverv i råd og udvalg under landet eller virke som dommere.

§ 49. Tingformand

- (1) Tinget vælger formand og næstformænd.
- (2) Tingformanden sidder hele valgperioden, medmindre fire femtedele af alle tingmedlemmerne kræver hans fratrædelse.

§ 50. Tingsamling

- (1) Tinget samles til Olaj efter gammel tradition.

§ 51. Tingets arbejde

- (1) Tinget skal selv bestemme tingets arbejdsform, og tingformanden tilrettelægger tingets arbejde.
- (2) Bortset fra selve tingmedlemmerne kan kun lagmanden, landsstyremænd og værdige repræsentanter møde og tage ordet på tinge.
- (3) Er et forslag forelagt tinget, skal der være mødt flere tingmedlemmer end ikke mødt, såfremt det skal vedtages. Er der flere for end imod, er forslaget vedtaget.
- (4) Når tinget har debatteret sager, kan tinget gøre sine konklusioner i en vedtagelse.

§ 52. Udvalg

- (1) Tinget konstituerer sig i udvalg, og repræsentanterne vælges efter forhold..
- (2) Tinget skal i alle tilfælde vælge retsudvalg, finansudvalg og udenrigsudvalg.
- (3) Udvalgene konstituerer sig selv.
- (4) Udvalgene kan foranstalte høringer og undersøgelser, lovforberedelser, og ellers behandle alle sager på sit område.

§ 53. Indsigt

- (1) Tingets møder er offentlige. De kan frit refereres og udsendes i medierne.
- (2) Udvalgsmøder, høringer og andre behandlinger bør dokumenteres og kan offentliggøres.
- (3) Både tingmøder og andre behandlinger kan være lukkede, såfremt det er nødvendigt.

§ 54. Tingmedlemmers værdighed

- (1) Ingen kan arrestere eller rejse anklage mod et tingmedlem uden tingets tilladelse. Dog kan et tingmedlem gribes på fersk gerning.

15. LANDSSTYRE

§ 55. Regeringskontorer

- (1) Landsstyret er det øverste regeringskontor.
- (2) Bemyndigelser kan i henhold til lov eller vedtagelse i tinget eller lagmandens forordning gives til de enkelte landsstyremænd eller uvildige institutioner.

§ 56 Embede

- (1) Regeringskontorerne skal fremme, overholde og udøve denne forfatning og alle tinglove.

§ 57. Forvaltning

- (1) Til hvert sagsområde skal der oprettes en forvaltning i henhold til nærmere hjemmel.

§ 58. Opbygning

- (1) I landsstyret sidder lagmanden, landsstyremanden i udenrigsanliggender, som er vicelagmand, samt andre landsstyremænd.
- (2) Lagtinget forestår valg af lagmand. Stemmer mindre end halvdelen af alle tingmedlemmer imod, er lagmanden valgt.
- (3) Såfremt tinget mener, at lagmanden skal gå af, forestås der behandling og afstemning. Stemmer mere end halvdelen af alle tingmedlemmer for, overtager vicelagmanden, indtil der er valgt ny lagmand.
- (4) Lagmanden udpeger landsstyremændene.
- (5) Lagmanden kan afskedige en landsstyremand. Såfremt mere end halvdelen af alle tingmedlemmer stemmer for, skal lagmanden afskedige landsstyremanden.

§ 59. Omdannelse

- (1) Lagmandseembedet kan omdannes i henhold til tinglov.
- (2) Såfremt lagmandseembedet omdannes, benævnes lagmanden statsminister, og tingformanden benævnes lagmand.
- (3) Da bliver lagmanden folkevalgt og samtidigt landets øverste repræsentant i forhold til fremmede statsledere og besidder derudover bemyndigelser til at lede og koordinere tingets virke at stadfæste love og at ansætte og afskedige landsstyremænd efter indstilling fra statsministeren.
- (4) I tilfælde, hvor mere end halvdelen af alle tingmedlemmer stemmer for, skal lagmanden afskedige landsstyremand.

§ 60. Ansvar

- (1) Når tinget skønner, at en landsstyremand ikke har opfyldt sine forpligtelser eller har overtrådt sine bemyndigelser, kan tinget stadfæste sin utilfredshed ved påtale, vedtagelse eller ved at anklage den fratrådte landsstyremand.

§ 61. Sagsområde

- (1) Lagmanden fordeler de sagsområder mellem landsstyremændene, som tinget ikke har fordelt eller givet til uafhængige institutioner.
- (2) Landsstyremænd får de bemyndigelser, der ved tradition eller lov er givet til de sagsområder, de har fået.

§ 62. Samordning

- (1) Lagmanden indkalder til regelmæssige landsstyremøder.
- (2) I fællesskab tager landsstyret stilling til love, vedtagelser og budgetter, som skal forelægges tinget.

§ 63. Landsadvokat

- (1) Lagmanden lægger forslag om landsadvokat for tinget til godkendelse, inden lagmanden udnævner ham.
- (2) Landsadvokaten forestår landets retssager og rådgiver landets institutioner.

16. DOMSTOLENE

§ 64. Den dømmende magt

- (1) Domstolene på Færøerne er Retten på Færøerne ("Løgrættur") og de lavere retsinstanser, som oprettes, samt internationale retsinstanser, som landet anerkender.
- (2) Lagtinget kan ikke nedsætte andre domstole, men kun tilrettelægge nævnte instansers fremfærd.
- (3) Lagmanden lægger forslag om dommer for tinget til godkendelse efter høring, inden han udnævner dem. Domstolene konstituerer sig selv med dommerpræsident.
- (4) Domstolene prøver alle sager om straf, tvister mellem personer og administrative sager. Disse sager kan siden altid forelægges de sædvanlige domstole.
- (5) Domstolene skal dømme efter loven, rette loven og gøre en lov, hvor ingen er i forvejen.
- (6) Domstolene skal prøve alle love, bekendtgørelser, afgørelser og anden offentlig procedure, og sikre, at denne ordning overholdes.
- (7) Når en domstol bliver klar over en forkert fremgangsmåde, kan den vælge bedre tolkning uden tilbagevirkende effekt.
- (8) Når retten bliver klar over en ældre lov, der kan være i strid med forfatningen, kan den vælge at sende den til tinget til fornyet vedtagelse.

17. ØKONOMISK MAGT

§ 65. Skat

- (1) Ingen skal ligned uden ved lov.
- (2) Skat kan ikke pålignes med tilbagevirkende kraft.

§ 66. Budget

- (1) Landets institutioner kan ikke betale udgifter uden bemyndigelse i landets finanslov, dom eller anden finansbemyndigelse.
- (2) Frem til april kan udgifter betales efter den forrige finanslov.
- (3) Det er ikke nødvendigt for uafhængige institutioner at være på finansloven.
- (4) Hjemmelslove og offentlige aftaler kan betinge, at finansielle krav kræver bevilling.

§ 67. Bevillingsordning

- (1) Offentlig bevillingsordning skal vedtages som tinglov.

§ 68. Procedurer

- (1) Landsstyret fremlægger inden Mikkelsmesse⁵ forslag til finanslov for landet for det kommende år.
- (2) Er finanslovsforslaget ikke vedtaget inden årsskiftet, skal landsstyret fremlægge et forslag om en foreløbig bevilling.
- (3) Finansloven skal behandles tre gange foruden udvalgsbehandling.
- (4) Tinget modtager særlige anmodninger fra domstolene og selvstændige institutioner.

§ 69. Tillægsbevilling

- (1) Tinget kan give landsstyret eller andre institutioner tillægsbevilling.
- (2) Når en sag haster og er af mindre økonomisk betydning, kan finansudvalget give tillægsbevilling.

§ 70. Regnskaber

- (1) Landsstyret og alle selvstændige institutioner fremlægger inden seks måneder efter finansårets afslutning sine regnskaber til tingets godkendelse.

§ 71. Revision

- (1) Tinget vælger nogle lagtingsmænd til lagtingsrevisorer.

⁵ Mikkelsmesse er den 29. september

- (2) Tinget vælger ligeledes en landsrevisor til at undersøge og udtale sig om alle offentlige regnskaber.

§ 72. Landsbank

- (1) Landsbanken skal forvalte landets ejendom og de finans- og økonomisager, som ikke er givet til landsstyret at forvalte.
- (2) Efter forslag fra lagmanden vælger tinget hvert tredje år tre af bankens bestyrelsesmedlemmer for seks år. Bestyrelsen vælger bankens ledelse.

§ 73. Økonomifond

- (1) Landsbanken skal forvalte økonomifonden.
- (2) Skønner landsbanken det tilrådeligt, kan fonden indsætte overskuddet i landskassen eller fordele den mellem landets beboere.

18. TILSYNSMAGTEN

§ 74. Tilsynsmagten

Domstolene tilser, at denne forfatning og love og procedurer overholdes. Tinget tilser, at landsstyret og forvaltningen arbejder i henhold til lov.

§ 75. Forespørgsler

- (1) Tingmænd og tingudvalg kan hver for sig spørge landsstyremænd, tingformanden og selvstændige institutioner om deres embedsførelse.
- (2) Forespørgsler kan stilles og svares skriftligt eller mundtligt og skal svares inden rimelig tid.

§ 76. Tilsyn med udvalg

- (1) Tingudvalg kan foranstalte høringer og kræve enhver at møde under vidnepligt.
- (2) Tingudvalg kan skrive redegørelser om sine undersøgelser.

§ 77. Folkets ombudsmand

- (1) Tinget vælger folkets ombudsmand.
- (2) Ombudsmanden undersøger administration, afgørelser og domme af landets myndigheder. Ombudsmanden kan gøre bemærkninger og indstillinger, men kan ikke træffe afgørelser eller ændre domme.

19. UDENRIGSMAGTEN

§ 78. Udenrigsmagten

- (1) Landsstyret repræsenterer Færøerne overfor udlandet.
- (2) Landsstyremanden i udenrigsanliggender er landets udenrigspolitiske leder og koordinator og har ansvar for Færøernes internationale forhold.
- (3) Landsstyremanden i udenrigsanliggender står i spidsen for udenrigstjenesten, som består af udenrigsministerium og ambassader.
- (4) Landsstyremanden i udenrigsanliggender kan i særlige tilfælde bemyndige andre landsstyremænd til at virke i sit sted.
- (5) Udenrigsudvalget repræsenterer tinget overfor landsstyremanden i udenrigsanliggender.
- (6) Landsstyremanden i udenrigsanliggender skal anmode udenrigsudvalget om råd, forinden der indledes forhandlinger om internationale aftaler. Ligeledes skal landsstyremanden i udenrigsanliggender informere udenrigsudvalget på passende måde, medens sådanne forhandlinger foregår for at sikre sig de bedste råd fra udenrigsudvalget. Landsstyremanden i udenrigsanliggender kan samtidigt fastsætte fortrolighed i sådanne sager.
- (7) Internationale aftaler, som omfatter lovgivning, skal vedtages som lov eller som almindelig vedtagelse, inden den kan sættes i kraft.

§ 79. Union

- (1) Færøerne være i en union med andre lande og riger i henhold til international aftale.
- (2) Såfremt Færøerne indgår union med andre lande og riger, skal tinget vedtage unionsaftalen som lov med absolut flertal, inden folket tager endelig stilling ved folkeafstemning mindst et halvt år senere, hvor almindeligt flertal gælder. Samme procedure gælder, hvis Færøerne træder ud af en union med andre lande eller riger.
- (3) Enhver unionssituation, hvor unionsinstitutioner får magt, som ellers hører til landets institutioner, skal klart defineres i en aftale. Unionen kan ikke gøre indgreb i folkets rettigheder. Landets øverste institutioner skal overvåge, at ånden i denne forfatning landets selvstændighed og folkets selvbestemmelsesret ikke bringes i fare i en unionssituation.

20. KOMMUNER

§ 80. Kommuner

- (1) Færøerne er inddelt i kommuner under landets tilsyn.

(2) Kommunalbestyrelserne er folkevalgte og regulerer forholdene på stedet.

21. NØDRET

§ 81. Nødsituationer

- (1) I nødsituationer kan lagmanden erklære undtagelsestilstand i landet. Da kan han tilsidesætte love og anordninger, for at ikke større værdier eller landets sikkerhed skal gå tabt.
- (2) Såfremt landets institutioner ikke kan overholde denne forfatning eller landets love i en nødsituation, skal vedkommende institutioner snarest muligt meddele tinget dette.
- (3) Underretten skal vurdere, om procedurene er de rigtige i en nødsituation.

22. IKRAFTTRÆDEN OG SAMTYKKE

§ 82. Samtykke

- (1) Denne forfatning samt senere ændringer i den skal vedtages af tinget med absolut flertal, inden folket tager endelig stilling ved en folkeafstemning mindst et halvt år senere, hvor almindeligt flertal skal råde.
- (2) Forfatningen eller ændringer til den får gyldighed samme dag, som folket har truffet afgørelse.

FÆRØERNES FORFATNING

Bemærkninger

Færøernes forfatning med bemærkninger

Forord

Vi, det færøske folk, vedtager denne forfatning. Den er grundlag under vores styre og forordningen, som skal sikre frihed, sikkerhed og trivsel.

Vi byggede landet i gammel tid og indrettede os med ting, love, rettigheder og pligter.

Vi har holdt ting til dagen i dag og indrettet os efter vore behov over hele landet.

Færøerne har i århundreder samarbejdet med andre lande og riger. Ingen kan dog slukke landets selvstændighed eller vores selvbestemmelsesret. Landets egne love og afgørelser omfatter kun dem, som er vedtaget på rette måde i landet selv efter folkets vilje.

Færøerne indrettes efter moderne behov med vores kulturarv med demokrati, retssikkerhed, rettigheder og pligter.

Denne forfatning er over alle love. Ingen lov eller sædvane må derfor gælde, blot fordi den er ældre eller har været tålt i lang tid.

Første del – Forfatning

1. Forfatning

§ 1. Folket og landet

- (1) Færinger er en nation, og Færøerne er et land.
- (2) Færøerne har i århundreder samarbejdet med andre lande og riger.
- (3) Færøerne kan indgå union med andre lande og riger.
- (4) Hvis Færøerne indgår union med andre lande og riger, skal unionstraktaten vedtages som fastsat i denne forfatning.
- (5) Ethvert unionslignende samarbejde kan opsiges som fastsat i denne forfatning.

Bemærkninger

Færøerne er mellem de ældste lande i verden. Den færøske nation har udviklet sig fra den dag, nordiske landnamsmænd medbragte de forfatningsmæssige sædvaner fra de nordiske lande samt de britiske øer og konstituerede sig med ting, ret, lokalt ting og allerhelst også udøvende og dekretierende høvdinge (goðum). Desværre er der ikke mange skrevne kilder fra ældre tid, men de, som findes, sammen med kilder og sædvaner i andre sammenlignelige lande, f.eks. Norge, Island, og Man, bærer vidnesbyrd om en højt udviklet og stabil orden. Siden har Færøerne anerkendt norske og danske konger og været tilknyttet det danske rige de seneste århundreder, uden dog nogensinde at blive borte som land og retskreds.

Første stykke sammenfatter Færøernes forfatningshistoriske og forfatningsmæssige stilling. Færøerne er en politisk enhed, kaldet land, som folk har bygget, forordnet og uophørligt tilsluttet sig. Færøerne, som en forfatningsmæssig enhed, er ikke hjemlet eller oprettet i henhold til udenlandsk lov eller i henhold til internationale regler, snarere bygger Færøerne på historie og bestandig tilslutning fra folket i landet.

Andet stykke belyser den virkelighed, at Færøerne er og i mange århundreder har været i en overenskomstsituation med andre lande og riger. Færøerne indgik ligesom de andre nordiske lande i vest en overenskomst med den norske konge sent i det trettende århundrede. Selve den skrevne overenskomst for Færøerne, hvis en sådan blev udarbejdet, er ikke bevaret, men den islandske er, ligesom vi ved, at andre er det. Under alle omstændigheder var der tale om en færøsk accept af unionsituationen. Færøernes overenskomstsituation ændredes dog, da den norske og den danske kongeslægt blev en og samme, og i langt tid var det skiftende, hvordan kongen respekterede Færøernes folk og ting, især efter 1814, da kongen fralagde sig Norge og ikke ville indkalde Lagtinget i mange år derefter. Færøerne blev dog altid respekteret som egen retskreds, land med egne love og ordninger. Færinger blev bedt

om at sværge kongen troskabsed, love blev kundgjort her, kongen betragtede Færøerne som "vort land Færø" og brugte den færøske vædder som del af sit våbenskjold.

Færøernes stilling som et land, som formelt eller i praksis kunne virke udad og indgå overenskomster, viste sig især under og lige efter anden verdenskrig, da danskerne anerkendte, at Færøerne kunne løsrive sig fra Danmark, selv om den danske regering håbede, at det ikke ville ske. Afslutningen var som bekendt den nye overenskomst, hjemmestyreordningen.

Denne virkelighed, at Færøerne, gennem det ting, som færinger vælger, i praksis har vedkendt sig en unionssituation, bliver stadfæstet med forfatningen. Samtidig bliver også vedtaget en hjemmel til at bestemme, om man vil fortsætte eller ændre nuværende situation eller indgå overenskomst med andre unioner – eller tage Færøerne ud af unionssituationen.

Tredje stykke fastsætter, at færinger ved at vedtage denne forfatning indbyrdes bestemmer, at betydelige ændringer i unionssituationen, det kunne være at tage sig ud af unionen, betydelige forandringer i gældende ordning eller at indgå i anden union, skal vedtages på en bestemt måde. Denne måde belyses senere i forfatningen.

§ 2. Styreform

- (1) Færøerne er et land med demokrati.
- (2) Lagting og kommunalbestyrelser er altid folkevalgte.
- (3) Lagmanden kan være folkevalgt eller valgt af tinget.
- (4) Andre hverv kan være folkevalgte eller tingvalgte.
- (5) Folket skal altid have mest mulig indflydelse på landets styre.

Bemærkninger

Forfatningen bygger på demokrati. Demokrati betyder indsigt, påvirkning, respekt, repræsentation og enighedssøgende fremgangsmåder. Til sidst betyder demokrati flertalsstyre, men inden flertallet tager stilling, skal debat, udvalgsbehandling og høringer føre med sig enighed og tilpasninger.

Vælgeren skal have så megen indflydelse som muligt. Som mindstemål skal tinget og kommunebestyrelse vælges direkte. Fjerde stykke giver hjemmel til, at andre hverv enten vælges direkte eller vælges i tinget. Hverv, som kan tænkes at blive valgt direkte eller af tinget, kunne være dommere, sysselmænd, medlemmer af valgbestyrelse, folkets ombudsmand, landsbankdirektøren, offentlige

bestyrelsesmedlemmer, departementschefer, lagmanden eller enkelte landsstyremænd, som skal virke uafhængigt, f.eks. justitsministeren. I nogle tilfælde kan sådant valg arrangeres som frit valg, i andre tilfælde som valg efter forslag fra en bestemt institution, i endnu andre tilfælde kan valget begrænses efter kvalifikationer.

§ 3. Magtfordeling, retssikkerhed og retfærdighed

- (1) Forfatningen er bygget på magtfordeling, retssikkerhed⁶ og retfærdighed.
- (2) Alle love og sædvaner skal respektere denne forfatning.

Forfatningen bygger på nogle grundregler, som bliver konkretiseret i senere dele og kapitler.

Det første stykke nævner magtfordelingen, som betyder, at ingen institution kan have ubegrænset magt. I sig selv bliver magten fordelt mellem enkeltpersoner og grupper på den ene side og den offentlige magt på den anden side. Rettighedsdelen belyser den myndighed, som det offentlige ikke har, og hvordan det offentlige skal forholde sig på grænsen til det private rum. Siden er der oprettet og belyst mange institutioner, både overordnede institutioner som Lagtinget, landsstyret og Færøernes Ret, men også uafhængige institutioner, som folkets ombudsmand, landsbanken og landsadvokat såvel som de institutioner, som er dele af centralinstitutionerne, tingudvalg, landsstyremænd, lagmand, lavere retter og så fremdeles.

Første stykke nævner også retssikkerhed og retfærdighed. Retssikkerhed betyder styre i henhold til lov, begrebet sammenfatter magtbestemmelse⁷, hjemmelsbestemmelse, lovgivningsprocedure, kundgørelseslovgivning og forvaltning, som bliver belyst senere i forfatningen. Retfærdighed som begreb sammenfatter kompetence, procedurer, frihed, rettigheder og mange andre regler i forfatningen. Vi kunne sige, at retssikkerhed kræver, at vi følger vedtagelserne, men retfærdigheden bøjer resultat og den behandling⁸ man får.

Andet stykke henviser til, at forfatningen, foruden at være færingeres indbyrdes overenskomst om at bevare og fortsat at forordne landet Færøerne, også er at anse som lov, som står over andre love.

§ 4. Landets øverste institutioner

- (1) Landets øverste institutioner er Lagtinget, landsstyret og Retten på Færøerne ("Løgrætturin").

⁶ Bemærkning til oversættelsen: I den færøske udgave af forfatningen anvendes ordet "løgræði".

⁷ Bemærkning til oversættelsen: Afgrænsning og fastlæggelse af myndighedens kompetence.

⁸ Bemærkning til oversættelsen: Er udtryk for konkret retsanvendelse.

(2) Landet er inddelt i kommuner.

Det er ikke muligt at styre landet Færøerne undtagen igennem institutioner, som repræsenterer folket. Første stykke nævner som vores øverste institutioner Lagtinget, vores ældste institution, og landsstyret, der som en fortsættelse af Lagtingets landsudvalg har udøvet og forvaltet på tingets vegne det seneste århundrede.

Vores nuværende ordning omfatter ikke domstole som afgørende del af magtfordelingen. Selv om det dog ofte bliver sagt, at retterne er dele af magtbalancen, så er det ikke sådan i praksis. Domstolene tilsidesætter næsten aldrig tinglove eller bekendtgørelser, og de fortolker ikke offentligt love eller formulerer retssædvaner. I denne forfatning lægges der op til, at dette kan ændres noget, og derfor bliver Lagtinget, landsstyret og Retten på Færøerne ("Løgrættur") alle nævnt som landets øverste institutioner.

Også kommunerne bliver i andet stykke nævnt mellem landets mere betydningsfulde institutioner, og der henvises til mere konkrete bemærkninger om kommunerne i bemærkningerne til paragraf firs.

§ 5. Symboler og sprog

- (1) Færøerne har flag, nationalsang og våbenskjold.
- (2) Det offentlige sprog er færøsk.

Bemærkninger

Landets symboler har altid haft stor betydning. Kampen om Mærket, Færøernes flag, er en ofte berømt del af færingernes nationalkamp. Andet stykke vedrører det offentlige sprog, som er færøsk.

Anden del – Rettigheder

Bemærkninger

Anden del belyser de rettigheder, som folket har. Rettigheder er enten den magt, som landets offentlige institutioner ikke har, eller de begrænsninger i magten, som institutionerne må respektere. Det anses for nødvendigt med en præcis formulering af rettighederne i forfatningen for at sikre lagtingets beslutningskompetence og for at sikre den offentlige bevidsthed om rettighederne. Færøerne kan indgå internationale overenskomster.

2. Offentlige rettigheder og pligter.

Bemærkninger

Andet kapitel indeholder de offentlige regler om borgernes rettigheder og pligter. Mere konkrete rettigheder, som kommer i senere kapitler, må altid læses i lyset af reglerne i dette generelle kapitel.

§ 6. Rettigheder og deres beskyttelse

- (1) Rettigheder kan kun begrænses, hvis det er nødvendigt og i overensstemmelse med den demokratiske og solidariske⁹ forfatning.
- (2) Tinget kan i særlige tilfælde knytte rettigheder til indfødsret eller bopæl.
- (3) Landets institutioner skal altid forsvare borgernes rettigheder.

Bemærkninger

I mange fremmede forfatninger og overenskomster sættes der nøjagtige betingelser for begrænsninger i rettighederne i forbindelse med de enkelte konkrete rettigheder. I dette forslag fastsættes betingelserne for begrænsning i rettighederne engang for alle i den generelle del. Alligevel fraviges dette udgangspunkt i bestemte tilfælde, hvor det er særlig nødvendigt at gøre rede for betingelserne.

Første stykke siger, at udgangspunktet er, at borgerne har rettigheder, og at der skal foreligge særlige grunde, hvis rettighederne skal begrænses. Der er tale om legitime formål, som hjemler fravigelse fra udgangspunktet om rettigheder. Ordet ”nødvendigt” er en standard, som ikke er præcis eller objektiv, men som skal findes og bøjes i praksis. Ordet knytter sig også til andre grundregler i denne forfatning, især grænsereglen, men også til reglen om retfærdighed.

⁹ Bemærkning til oversættelsen: ”Samhaldsfasta” oversættes normalt - som her - til solidarisk, men betyder nok i denne sammenhæng nærmere, at forfatningen giver lige rettigheder for alle.

Skal man vurdere om rettigheden begrænses, er det nødvendigt at undersøge, om indgrebet er mere indgribende end hvad den interesse, som man ønsker at forsvare, kan bære. For eksempel kan myndigheder ikke hindre folk med bestemte meninger i at samle sig, kun fordi der er mistanke om, at der er urostiftere imellem. Et andet eksempel kan være begrænsning i indtægtsrettighederne. Vil landet begrænse rettigheden at fiske til husbehov, må landet kunne pege på, at den interesse, man ønsker at beskytte, er en holdbar begrundelse; det kunne være hensynet til bevarelse af fiskebestanden og derefter, at interessen kræver netop denne begrænsning, at fiskefelter måske lukkes.

Både mål og midler skal være i orden og kunne påvises konkret med undersøgelser, tal og redegørelser, hvis rettighederne skal begrænses.

Også referencerne til demokrati og solidaritet¹⁰ henviser til normer, som er standarder snarere end regler. Institutionerne, som skal fortolke reglerne, skal også her afgøre, hvornår en rettighedsbegrænsning er for vidtgående i forhold til grundlæggende værdier som demokrati og solidaritet, således som generationerne fortolker dem.

At Lagtinget i henhold til stykke to i særlige tilfælde kan knytte rettighederne til bopæl eller indfødsret er en naturlig konsekvens af, at Færøerne omfatter et politisk samfund, som kan yde indbyggere eller borgere, færing, privilegier af forskellig art. Så at sige alle lande har en sådan ordening.

Tredje stykke pålægger ikke kun domstolene, men alle landets institutioner, altid at respektere og beskytte folkets rettigheder. Især i Lagtinget, hvor folket får stemme, er det vigtigt, at forfatningen ofte fremhæves. Er denne begrænsning¹¹ nu for nærgående imod folkets rettigheder? Er formålet tilstrækkelig underbygget til at begrunde et så vidtgående indgreb. Hvad enten der er tale om fiskeri, børneværn, skolevæsen, beskyttelse af personnavne¹², færdsel, erhvervsliv, byplaner eller andre områder, så må vi altid veje borgernes rettigheder og frihed efter forfatningen og gamle sædvaner overfor de nye planer og regler, som er foreslået.

§ 7. Andre rettigheder

- (1) Udover rettigheder fastsat i denne forfatning forsvares den andre rettigheder, som er selvfølgelige, umistelige eller nødvendige.

Bemærkninger

¹⁰ Bemærkning til oversættelsen: Lige ret for alle.

¹¹ Bemærkning til oversættelsen: Der konkret diskuteres i Lagtinget.

¹² Bemærkning til oversættelsen: Beskyttelse af slægtsnavne.

Paragraf otte genspejler i rettighedssammenhæng grundreglen om, at magten kommer fra folket. Færøernes folk er mandant, og myndighederne er fuldmægtige. Magten er oprindelig hos folket, og forfatningen belyser myndighedernes beføjelser og nogle af folkets rettigheder, men mandanten – Færøernes folk – har ikke med denne forfatning endeligt og udtømmende fastsat folkets rettigheder. Forfatningen nævner i korte og generelle formuleringer rettigheder, som siden må åbnes op ved fortolkning og konkretiseres. Denne proces vil vise sig i Lagtinget, i forvaltningen, i retssystemet og i den offentlige debat.

§ 8. Pligter

- (1) Alle skal respektere denne forfatning og de love og forpligtelser, som bliver til i overensstemmelse med den.
- (2) Alle bør respektere landets arv og ressourcer samt andres rettigheder.

Bemærkninger

Som oftest siges det ikke, men et samfund med forfatning kan ikke være uden forpligtelser. Når folket vedtager denne forfatning, accepterer det at respektere forfatningen og de love, som på rette måde og med respekt for folkets rettigheder, bliver til i henhold til denne forfatning. Folket er på den måde både herre og tjener, har og skaber magten ved at vedtage forfatningen og må samtidig undergive sig magten. På samme måde vedtager vi at respektere hinandens rettigheder samt landets arv og ressourcer.

3. Lige rettigheder

Bemærkninger

Lige rettigheder er de rettigheder, som vi kunne beskrive som vedtagne regler om, at alle folk skal have den samme respekt. Historisk har nogle klasser haft privilegier (kongelige, adelen, rigmænd), og mænd har haft rettigheder frem for kvinder. Nogle af reglerne i kapitlet om lige rettigheder tager udgangspunkt i den historiske virkelighed, men ligesom reglerne i forfatningen ellers, kan de også bruges i politisk og retslig udvikling i fremtiden og til stillingtagen om lignende eksempler på andre områder.

§ 9. Ligestilling

- (1) Alle er ligestillede uanset særkende eller afvigelse.
- (2) Tinget kan vedtage at rette den forskel, som før har været gjort mod personer på grund af særkende eller afvigelse.
- (3) Ingen privilegier kan være varige.

Bemærkninger

Denne regel er medtaget særlig på grund af den forskelsbehandling, der er blevet gjort på kvinder og mænd fra gammel tid, men andre særkender og afvigelser kan også nævnes. Reglen tillader undtagelser fra ligestillingsreglen, kaldet ”positiv diskrimination”, og vi kan på færøsk kalde den favoriseringsreglen.

Begrundelsen for at bruge en sådan regel kan være nedværdigende adfærd, som tidligere er udøvet. Eksempler, som allerede er nævnt, er forskelsbehandling på grund af køn. I sådanne tilfælde kan det, for at få balance, være nødvendigt at fastsætte kvoter eller andre tiltag, som ellers anses for forskelsbehandling af personer.

Det kan tænkes, at kønskvotering for offentlige udvalgsmedlemmer har medført, at flere kvinder har fået erfaringer fra udvalgsarbejdet og har fået lov til at vise, hvordan de står sig. Men favoriseringsreglen kan gøre, at den bedst kvalificerede person ikke bliver valgt, men kun den bedst kvalificerede af kønnet, som ellers ikke havde fået sit. Dette betegnes sædvanligvis som forskelsbehandling, men kan under særlige omstændigheder blive gjort for at udjævne forskelle.

Eftersom formålet i sådanne tilfælde er at rette op på en gammel forskelsbehandling, er det vigtigt at have tilsyn med, om bestemmelsen virker efter hensigten.

Tredje stykke fastsætter, at favoriseringsreglen kun skal benyttes i et begrænset tidsrum for at rette op på skævheden. Når det må anses, at der er kommet balance, skal alle igen være lige for loven.

4. Personlige rettigheder

Bemærkninger

Personlige rettigheder er dem, som vedrører enkeltpersoner og deres integritet. Disse rettigheder hører med til de ældste forfatningshistoriske rettigheder.

§ 10. Liv og tryghed

- (1) Alle har ret til liv og tryghed.
- (2) Ingen kan straffes eller behandles nådesløst eller uværdigt.
- (3) Dødsstraf kan ikke fastsættes.

Bemærkninger

Reglen sætter nogle standarder for værdig behandling af enkeltpersoner.

I andet stykke bliver standarderne nådesløst og uværdigt indsat. Hvad der ligger i dem skal udvikles og ændres med tiden i overensstemmelse med opfattelsen hos forvaltere, lovkyndige så vel som lægfolk, der virker som nævninge i straffesager.

Som eksempel på nådesløs behandling kan nævnes, at den danske stat hyppigt får irrettesættelser, fordi sigtede for ofte holdes i isolation.

Eksempel på uværdig behandling kunne være, at folk i inkassosager mistede tøj, husgeråd eller andet grej, som de har brug for. En sådan regel er i dag i retsplejeloven, men bliver nu i mere generel form en del af forfatningen.

Eksempel på uværdig straf kunne være legemsstraf, urimelige store bøder eller fængsel i isolation eller langt borte fra familie og kendte omgivelser.

At offentliggøre domme er ikke i sig selv nådesløst eller uværdigt, men tværtimod nødvendigt på grund af både den dømte og hele samfundet, men bestemte oplysninger eller i helt sjældne tilfælde også den dømtes navn, kan sommetider tilbageholdes eller ændres til andre navne i den offentliggjorte dom.

Dødsdom er eksempel på krænkelse af retten til liv såvel som uværdig straf, og forbudet mod dødsstraf kunne derfor lige så godt udledes af de tidligere regler; men i stedet er dødsstraf direkte medtaget, så der ikke er nogen tvivl om det spørgsmål.

§ 11. Personlig frihed

- (1) Alle er franke ("frelste") og frie.
- (2) Lagtinget kan vedtage love om inddragelse af frihed. Afgørelse i henhold til en sådan lov skal forelægges en dommer.
- (3) Bliver nogen arresteret for forbrydelser, skal vedkommende stedes for en dommer inden 24 timer. Kun en dommer kan stadfæste eller forlænge arrestationen.
- (4) En dommer kan pålægge længere varetægt, dog højst i fire måneder, og kun hvis der regnes med en længere straf.
- (5) I helt særlige tilfælde kan en dommer påbyde varetægt i isolation eller i delvis indelukke, dog kun i to måneder.

Bemærkninger

Reglen om personlig frihed belyser, hvilken magt det offentlige ikke har fået, og hvordan offentlige myndigheder skal forholde sig, når de nærmer sig enkeltpersoners rum¹³.

¹³ Bemærkning til oversættelsen: Integritet/ukrænkelighed.

Første stykke er den generelle regel. Sædvanligvis er regler om frihedsberøvelse i politiets hjemmelslov eller fastsat som straf i kriminalsager, men også frihedsberøvelse på anden måde end i straffesammenhæng kan tænkes. Et sådant eksempel kan være forvaring indenfor sygepleje, psykiatri eller ældrepleje, hvor vedkommende personer ikke formår at give tilladelse til behandlingen og derfor udsættes for frihedsberøvelse.

Andet stykke anerkender Lagtingets ret til at tage friheden fra personer, og at dette altid skal kunne prøves i retten.

Dernæst fastsættes, hvor længe en anholdelse kan vare. Færøerne er et lille land med gode trafikforbindelser, og derfor er 24 timer almindeligvis nok til en forelæggelse af sagen for retten, hvis det er nødvendigt med en længere anholdelse. Grænsereglen betyder da, at hvis en anholdelse i en time er tilstrækkelig, skal vedkommende løslades inden. I henhold til andet stykke kan en kortere anholdelse end 24 timer også prøves.

Dommeren får hjemmel til at forlænge en anholdelse, hvis det er nødvendigt, og den endelige straf kan bliver længere. Dommeren får også hjemmel til at tillade varetægtsfængsel i isolation i begrænset tid.

§ 12. Boliger og kommunikation

- (1) Boliger, transport og al privat kommunikation er beskyttet mod offentlige indgreb.
- (2) Er ransagelser, beslaglæggelse eller andre indgreb nødvendig i henhold til lov og landets tarv, skal en dommer med en retskendelse afgøre, om det er lovligt. Er det umuligt inden indgrebet, skal dommerkendelse afsiges bagefter.
- (3) Ved lov kan tinget tillade bydende nødvendige undersøgelser uden dommerkendelse i forvejen. Sådanne indgreb skal dog altid prøves.

Bemærkninger

Reglen beskytter det private rum mod uretfærdige overgreb. Første stykke belyser det private rum med eksempler på det beskyttede.

Andet stykke belyser fremgangsmåden, hvis ransagelse eller andet indgreb er nødvendigt. Den indholdsmæssige betingelse for sådanne indgreb er, at det er nødvendigt; dermed er der tale om en standard, som skal udvikles og formes i praksis. Den myndighed, som mener, at indgrebet er nødvendigt, skal lægge det for dommeren, der tager stilling til, om det er nødvendigt. Myndigheden kan da ikke påberåbe sig, at der er tale om et skøn, som myndigheden frit kan udøve over, men skal virkelig kunne overbevise dommeren, for hvis der er tvivl, vinder friheden, og indgrebet godkendes ikke. I nogle tilfælde er det umuligt at lægge sagen for en

dommer. Der kan være tale om indgreb på søen eller som kræver øjeblikkelig handling. Da skal myndigheden lægge spørgsmålet om indgrebets lovlighed for dommeren efter hændelsen.

Tredje stykke giver i bydende nødvendige tilfælde Lagtinget tilladelse til at hjemle indgreb uden retskendelse forinden. Den, som udsættes for indgrebet, kan dog altid kræve sagen prøvet, og da skal myndigheden da retfærdiggøre sin adfærd. Hvis et bestemt indgreb alment er bydende nødvendigt, og lagtingsloven dermed i sig selv er indenfor lagtingets hjemmel i overensstemmelse med paragraf 44, og indgrebet også konkret er bydende nødvendigt, er det op til dommeren efterfølgende at tage stilling til.

§ 13. Ejendomsret

- (1) Al ejendom og alle rettigheder er beskyttet mod overgreb.
- (2) En offentlig myndighed kan efter fremgangsmåde fastlagt i lov tage rådighed over privat ejendom eller rettighed. Sådant ejendomsøvertagelse skal ske ved nødvendige og hastende offentlige behov.
- (3) For sådanne ejendomsøvertagelser skal der gives fuld kompensation.

Bemærkninger

Første stykke belyser ejendomsrettens indholdsmæssige omfang, hvor al ejendom og alle rettigheder er beskyttet i overensstemmelse med sædvane og retspraksis.

Andet stykke belyser, hvornår og hvordan myndigheder undtagelsesvis kan gøre indgreb i ejendomsretten. Der skal være tale om en lovfæstet offentlig forpligtelse, som myndigheden skal gennemføre. Dernæst skal det konkrete behov være både nødvendigt og påtrængende, og pågældende myndighed skal tydeligt påvise dette for relevante prøvelsesmyndighed, således at der ikke skal herske nogen tvivl. Når alt således er påvist; kan den pågældende myndighed tvangskøbe rettigheden eller ejendommen.

Tredje stykke belyser, hvordan den, der har mistet sin ejendomsret, skal godtgøres. Der skal være tale om fuld pris, enten genanskaffelsesværdien, nytteværdien eller handelsværdien, dvs. den værdi, som er den højeste af disse. Ligesom det er gældende generelt, skal tvivl eller uvished komme den til gode, hvis ejendom blev øvertaget i forbindelse med tvangskøbet.

5. Trosrettigheder

Bemærkninger

Retten til at have sin gudstro i fred er en grundlæggende betingelse for et demokratisk retssamfund. Troen er den inderste selvopfattelse, folk har. Hvis samfundet skal være for alle, må alle føle, at de uden frygt kan tro og leve efter deres tro. Denne rettighed er derfor en del af de gamle frihedsrettigheders inderste kerne. Retten til at tro er især knyttet til de politiske rettigheder, for uden retten til at komme sammen og fremsætte sine meninger, er trosrettighederne ikke meget værd.

§ 14. Trosfrihed

- (1) Alle har ret til at tro og udøve troen på den måde, de ønsker.
- (2) Tinget kan give den kristne tro særlige indrømmelser, dog uden at genere andre opfattelser.
- (3) Folkekirken ejer sin del efter gammel tradition og konstituerer sig selv.

Bemærkninger

Stykke et peger på udgangspunktet, at alle har retten til at tro og udøve sin tro på enhver måde. Frihed til at tro betyder dog ikke kun retten til at have og udøve sin gudstro i fred, men omfatter samvittighedsfrihed i videre forstand. Dermed er også retten sikret til ikke at have nogen tro og at leve efter den overbevisning.

Andet stykke genspejler den særlige stilling, som den kristne tro har i færingernes historie og kultur. Derfor har lagtinget også fået tilladelse til at give den særlige beføjelser, hvis lagtinget ikke forulemper anden tro. Hermed siges det også, at trosfriheden ikke stiller alle trosretninger lige. Det kan lade sig gøre at have kristne helligdage, kristen morgensang i de offentlige skoler, morgenandagt i den offentlige radio, uden at det anses som stridende imod trosfriheden.

Folkekirken har i århundreder haft en særlig plads i det færøske kristenliv. Hvilken plads den skal have, vil altid blive diskuteret. Derfor anses det for bedst at lade sædvane og fremtid forme kirken¹⁴ hellere end at grundfæste en bestemt situation i forfatningen. Reglen om folkekirken er derfor ikke bindende for en mulig fremtidig ordning af kirken; f.eks. adskillelse mellem stat og kirke.

6. Politiske rettigheder

Bemærkninger

Ligesom trosrettighederne er også de politiske rettigheder en del af kernen i de gode gamle frihedsrettigheder, som for alvor blev vundet, da demokratiet mod slutningen af det attende århundrede begyndte sin fremgang i den vestlige verden.

¹⁴ Bemærkning til oversættelsen: Kirken som institution.

Heller ikke de politiske rettigheder er ubegrænsede, men kan i henhold til regler særlig i andet kapitel opvejes imod andres rettigheder og begrænses, hvis dette ellers er nødvendigt og i overensstemmelse med en demokratisk og solidarisk samfundsordning.

§ 15. Valgret

- (1) Landets indbyggere har ret til at vælge repræsentanter til tinget, i bestyrelser og i institutioner.
- (2) Landets indbyggere har ret til at tage stilling til love og vedtagelser ved folkeafstemning. Tinget kan overlade folket sine beføjelser efter denne ordning.
- (3) Er tingets medlemmer utilfredse med en vedtaget tinglov, kan en tredjedel af tingets medlemmer kræve loven forelagt folket senest en uge efter dens vedtagelse.

Bemærkninger

Den umiddelbar idé om demokrati kommer til udtryk i første stykke i femtende paragraf. Her tydeliggøres det, at folket ikke får nogen ret, men allerede på forhånd har ret til at vælge repræsentanter til Lagtinget og i bestyrelser og institutioner. Dette kommer til udtryk ved, at denne forfatning skal godkendes direkte af folket for at få gyldighed.

Andet stykke sikrer retten til ved folkeafstemning at tage stilling til love og vedtagelser, ligesom Lagtinget kan lade folket vælge embeder og institutioner direkte, som ellers vælges af Lagtinget.

I henhold til tredje stykke har et mindretal af lagtingsmændene, hvis de er utilfredse, ret til at forelægge en vedtaget lov for folket senest en uge efter, at den er vedtaget. Denne regel tænkes mest anvendt i sager, hvor der hersker tvivl om, hvorvidt folkets rettigheder tilgodeses, eller hvis loven indebærer omfattende ændringer. Der er næppe fare for, at sager bliver forelagt folket i tide og utide, for den, som prøver at udnytte denne ret, mister hurtigt troværdigheden mellem folk, og derfor kommer der balance i der af sig selv.

§ 16. Ytringsfrihed

- (1) Alle og enhver har ret til at have og ytre en opfattelse, anskuelse og synspunkt på enhver måde.
- (2) På samme måde har alle ret til at deltage i debat og at modtage oplysning.
- (3) Medierne har en særlig ret til at undersøge, belyse og fremføre.

Bemærkninger

Ytringsfriheden er en af de vigtigste politiske rettigheder og grundlaget under og forsætningen for et fungerende demokrati.

Første stykke lægger vægt på friheden for alle til både at have deres mening og fremsætte den. At dette kan gøres på en hvilken som helst måde sikrer, at der ikke opstår tvivl om, hvorvidt bestemte medier eller bestemte måder at fremsætte eller modtage på, er omfattet af retten.

For at ytringsfriheden skal have et reelt indhold, har stykke to en regel om, at alle på samme måde skal have lige ret til at deltage i debat og modtage oplysning. Dermed vil en begrænsning i borgernes mulighed for at tage imod budskaber eller oplysninger være et ligeså klart brud på retten til ytringsfrihed.

I demokratiske samfund bliver medierne ofte nævnt den fjerde statsmagt. Der er den sandhed i dette, at uden kritiske medier er demokratiet ikke meget værd. Derfor yder tredje stykke medierne en særlig ret og beskyttelse.

§ 17. Foreningsfrihed

- (1) Alle har ret til at samles i foreninger og fylker til ethvert formål.
- (2) Foreninger og fylker kan ophæves, hvis hensynet til sikkerhed, fred og lov og orden kræver det.

Bemærkninger

Foreninger genspejler samfundet og giver grupper og interesser stemme og vilkår. Sammenslutninger og fylker af mange slags er en forudsætning for så mange forhold i samfundslivet. Partier i det politiske system, erhvervsdrivende selskaber, fagforeninger, der repræsenterer arbejdere, interesseorganisationer, trossamfund, lokalforeninger, sammenslutninger af enhver art, alle er nødvendige for at bevare friheden og variationen. Derfor bliver foreninger ofte undertrykt og generet i enevælde og tyranni. Vores forfatning beskytter retten til at oprette foreninger og fastsætter, at de kun kan ophæves, hvis meget alvorlige og tungtvejende grunde kan påvises.

§ 18. Forsamlingsfrihed.

- (1) Alle har ret til at forsamles på et offentligt sted, hvis de ikke bryder lov og orden.

Bemærkninger:

Også retten til at samles på offentlige steder er en vigtig forudsætning for et demokratisk samfund. Denne rettighed og foreningsfriheden er samtidig en forudsætning for, at ytringsfriheden får et reelt indhold.

Paragraffen giver alle ret til at forsamles på offentlige steder. Også her er det specielt fastsat, at disse rettigheder kun kan begrænses, hvis der er fare for brud på lov og orden.

7. Erhvervsrettigheder

Bemærkninger

Erhvervsrettigheder er ikke mellem de ældste proklamerede frihedsrettigheder. De kræver ikke kun, at det offentlige lader borgerne være i fred hos sig selv, men kræver ofte også af myndighederne, at de tager konkrete skridt til beskyttelse af borgernes rettigheder. Selv om de ikke er en del af de ældre menneskerettighedsproklamationer, har der været en bestandig kamp for at opnå fri handel, retten til erhverv, retten til arbejde og ikke mindst forudsætninger for erhverv og arbejde.

§ 19. Erhvervsret

(1) Alle har ret til erhverv og handel.

(2) Erhvervsmæssige sammenslutninger, stærke erhvervsforetagender eller erhvervsmæssige sammenslutninger må ikke forrykke den nødvendige erhvervsmæssige konkurrence. En offentlig institution må heller ikke foretage større indgreb, end dens virksomhed kræver.

Bemærkninger

Paragrafen siger, at en del af de grundlæggende værdier under denne forfatning er retten til fri konkurrence på et frit marked.

At første stykke fastsætter, at alle har retten til erhverv og handel betyder ikke, at det offentlige uden hensyn til kvalifikationer og krav skal give enhver disse rettigheder. Det henviser mere til, at der ikke må være nogen ubegrundet eller usaglig forskel, der hindrer dette. Der er derfor intet til hinder for, at det offentlige kan kræve en bestemt kvalifikation eller en bestemt uddannelse til at drive enkelte erhverv og enkelte virksomheder. For eksempel kan ingen være tandlæge uden at have bestået en godkendt tandlægeuddannelse.

Andet stykke stadfæster grundregler fra konkurrenceloven, som skal sikre, at virksomheder ikke bruger konkurrenceforvridende midler ved for eksempel at fusionere og dermed blive så stærke, at de i for stor udstrækning kommer til at være

enerådende på markedet. På samme måde må offentlige institutioner heller ikke med unødvendigt store indgreb blande sig i konkurrencen med private.

§ 20. Arbejde

- (1) Alle har ret til at arbejde.
- (2) Landet sikrer alle den nødvendige undervisning eller uddannelse til at kunne arbejde eller få et erhverv.

Bemærkninger

At alle har ret til at arbejde betyder ikke, at den, som ikke har fået arbejde, kan gå i retten og kræve at få et arbejde. Det, at alle har retten til at arbejde, henviser her til, at det offentlige skal sikre, at usaglig forskel ikke gøres på folk, som tilbyder sig på arbejdsmarkedet.

Andet stykke knytter igen sociale rettigheder til erhvervsrettigheden. Denne regel kræver, at det offentlige skaber forudsætningerne for at udvikle erhvervskompetencen.

8. Sociale rettigheder

Bemærkninger

Sociale rettigheder er ikke lige så gamle som de politiske frihedsrettigheder. Derfor bliver de også betragtet som tilhørende anden generation af rettigheder. Sociale rettigheder er opstået af en idé om solidaritet, som betragter de politiske frihedsrettigheder som værdiløse, hvis samfundet kun respekterer borgerens ret til at være i fred uden også at påtage sig et direkte ansvar for borgernes velfærd.

Foruden at indeholde flere standarder end regler, kræver de sociale rettigheder også en mere aktiv rolle fra myndighedernes side end frihedsrettighederne. Disse rettigheder er derfor ikke lige så nemme at håndhæve i praksis som f.eks. sigtedes rettigheder. Reglerne om sociale rettigheder giver borgerne og lagtingsmændene grundregler at støtte sig til, når socialvæsen og skole skal forordnes, og når der er tvivl om sociale rettigheder¹⁵ som lagtingssag eller som forvaltningssag.

§ 21. Skole

- (1) Hver enkelt har ret til nødvendig skolegang hele livet. Alle har skolepligt i barne- og ungdomsårene.

¹⁵ Bemærkning til oversættelsen: Tvivl om rækkevidden af de sociale rettigheder i Lagtinget eller forvaltningen

- (2) Forældre kan bestemme, om de selv vil påtage sig ansvaret af børnenes skole og undervisning, men niveauet skal være tilstrækkelig højt.

Bemærkninger

Første led i første stykke sikrer alle den nødvendige skolegang og undervisning hele livet, mens andet led i samme stykke pålægger pligten at gå i skole og få undervisning i barne- og ungdomsårene. At det er en pligt at gå i skole og få undervisning i barne- og ungdomsårene svarer til en rettighed, som alle har i bestemte og generelt fastsatte perioder i de unge år. Retten til den nødvendige skolegang og undervisning hele livet indebærer, at det offentlige fortsat har pligt til at ajourføre borgernes uddannelse, således at mangel på nye kundskaber ikke hindrer dem i deres arbejde og udvikling. Præcist hvorledes dette arrangeres, og hvor meget Lagtinget skal bevilge til dette, vil fremtiden vise.

I henhold til andet stykke kan forældre også vælge selv at tage sig af børnenes uddannelse. Men da sætter det offentlige krav til kvaliteten i undervisningen, således at den i hvert fald ikke bliver værre end den uddannelse, som det offentlige tilbyder borgerne.

§ 22. Social sikkerhed

- (1) Landet skal sikre alle sømmelige forhold.
- (2) Landet skal gøre det muligt, at alle får efterløn eller pension.
- (3) Den, der hverken kan få egen virksomhed eller lønnet arbejde, bør få offentlig hjælp og bistand.

Bemærkninger

Første stykke indeholder den mest grundlæggende sociale forpligtelse, at landet skal give alle sømmelige sociale forhold. Dette er samtidig en meget generel lovmæssig standard, som retssystemet kan komme til at have svært ved at håndhæve; desto mere fordringsfulde er de moralske bud til Lagting og sociale myndigheder om at fremme de værdier, som folket med denne forfatning har tiltrådt.

Næste stykke betyder ikke, at landet skal yde alle efterløn eller pension fra landskassen, men at landet skal sørge for, at det bliver muligt for alle at sikre sig efterløn eller pension. Denne pligt består uden hensyn til, om borgeren har været aktiv på arbejdsmarkedet eller ej.

Tredje stykke forbinder de sociale rettigheder sammen med erhvervsrettighederne, for hvis forholdene er sådanne, at en person ikke kan komme i erhverv eller lønnet arbejde, så påligger det myndighederne at sikre vedkommende den nødvendige støtte og bistand til at kunne komme i arbejde igen og bistand til at føre et sømmeligt liv i

ventetiden. Der bør også ydes dem, som overhovedet ikke har nogen mulighed for at komme i arbejde, bistand, således at de kan have et værdigt liv.

§ 23. Familie

- (1) Familiens trivsel er en forudsætning for fortsat social fremgang. Landet skal sikre familien gode kår.
- (2) Børn har ret til at blive opfostret i et familiemiljø med glæde, kærlighed og harmoni, hvor det, som er godt for barnet, skal have størst betydning.

Bemærkninger

Familien er efter enkeltpersonen den samfundsmæssige og økonomiske grundenhed i samfundet, og hvis familien ikke trives, har det en dårlig påvirkning på den sociale udvikling. Det er derfor pålagt landet at drage omsorg for, at det bofællesskab, som familien er, får behørigt vilkår at trives under. I andet stykke bringes i erindring, at børn er følsomme og derfor bør leve under vilkår præget af kærlighed og harmoni.

9. Borettigheder

Bemærkninger

Disse rettigheder er i overensstemmelse med oldgammel færøsk opfattelse og praksis, hvor alle har ret til at tage på fiskeri eller fiske med fiskestang og jage til eget forbrug, som det hidtil har været almindeligt på Færøerne. Til eget forbrug bør i dette tilfælde også henregnes den gamle færøske sædvane at give venner og familie til et måltid. Grindefangst kommer også under denne regel, så længe fordelingen af grindefangsten sker efter gammel tradition.

§ 24. Fangstrettigheder

- (1) Enhver har ret til egen fangst.
- (2) Når mænd driver hvaler op på land, da skal det meste være drabspart eller hjemmepart.
- (3) Landet skal kun gøre de begrænsninger, der er nødvendige for at sikre dyrebestande, fangstret eller bosætning.
- (4) I ethvert tilfælde, når befolkningen skaffer sig fangst til sig selv fra sø eller land, når betaling ikke er med, skal fangsten være fri og ubelagt.

Bemærkninger

Fangstrettigheden, at skaffe mad til sig og sine og til husholdningen, er en grundlæggende rettighed på Færøerne, del af bygdekulturen og en forudsætning for, at folket godkender forfatningen, for disse rettigheder er ældre end den politiske ordening på Færøerne. Grindefangst kommer også under denne regel, så længe

fordelingen af grindefangsten sker efter gammel tradition og ikke er erhvervsmæssig.

Første stykke sammenfatter fangstrettigheden og stadfæster, at alle har retten til fangst.

Andet stykke belyser fordelingen, når det drejer sig om grind. Første led er en direkte formulering fra Fårebrevet, medens andet led er den fordelingsmåde, som vi kender i dag. Denne regel kan også udvides til anden fangst, hvor almene kvoter, ejendomsret (f.eks. landandel) eller anden ordning ikke er til hinder herfor.

Tredje stykke belyser de indholdsmæssige begrænsninger, som landet kan gøre. Foruden at beskytte selve fangstrettigheden, kan landet beskytte de levende ressourcer fisk, hval, fugle og så fremdeles og også sikre bosættelse. Til dette sidste kan det tænkes, at hvor bestanden er meget lille og følsom, bliver jagt efter den begrænset til dem, som bor i små bygder eller i nærheden af denne bestand.

Fjerde stykke siger, at det, som folk bosiddende på Færøerne fanger til husbehov, er skattefrit. Fangst til husbehov kommer ikke under kvoter eller andre begrænsninger, fordi fangstmængden i sig selv er begrænset. Bliver fangsten solgt eller på anden måde overgivet andre med henblik på fortjeneste, så er fangsten ikke længere fri og ubelagt; da kommer den under de almindelige skatteregler.

§ 25. Hvermandsret

- (1) Alle har ret til at færdes på sø og land, når dette ikke generer folk, fæ, ejendom, vækst og naturen.

Bemærkninger

Hvermandsretten giver som hovedregel alle mennesker ret til at færdes og gå overalt i landet. Udmarken og fjeldene er i dag et oplevelsesområde. Derfor skal det være tilladt folk at gå i udmarken udelukkende for at nyde naturen og for at styrke sig fysisk og psykisk. Dette skal ikke genere naturen, kreaturer, fuglebestand, plantevækst og sten.

§ 26. Odelsjord og landsjord

- (1) Odelsjord er personlig ejendom, dog således at tinget kan fastsætte bestemmelser om størrelse.
- (2) Landsjorden er folkets ejendom. Hvis landsjorden eller store dele af landsjorden privatiseres, skal folket spørges ved en folkeafstemning.

Bemærkninger

Færøerne har fra gammel tid haft odelsjord og landsjord, det som før blev kaldt kongsjord. Forskellen er, at odelsjorden er privat og kan arves og sælges ligesom anden ejendom; det kan landsjorden ikke. For at jorden ikke skal splittes op i alt for små lodder, kan Lagtinget fastsætte regler for, hvor små odelsjordens mindste lodder kan være og om framatrikulering. Landsjorden kan ligesom hidtil gives som fæste eller til jordlodder, hvor der kræves betaling eller leje. Landsjorden forvaltes finansielt og økonomisk på bedste måde som landets andre ressourcer. Landsjorden kan ligesom hidtil afhændes stykvis til byggegrunde og solgt til enkeltpersoner. Tager Lagtinget bestemmelse om at privatisere hele eller store dele af landsjorden, er dette at betragte som en så alvorlig sag, at den bør komme til folkeafstemning.

§ 27. Ressourcer og miljø

- (1) Mangfoldigheden på land og på landets havterritorium, undergrunden, luftrummet, vind, væde, nedbør og hav, strømme i sunde og omkring Færøerne, og alt andet, som ikke er personlig ejendom, og som der i fremtiden kan drages nytte af, er folkets ressourcer og ejendom.
- (2) Landet sikrer, at folkets ressourcer forvaltes på en selv bærende måde med omsorg for vores miljø.

Bemærkninger

Ressourcerne er forskellige til forskellige tider. For at der skal være tale om en ressource, så må den kunne udnyttes. Derfor er det ret bredt beskrevet, hvad der er en ressource, for noget som ikke kan bruges i dag, kan i fremtiden få stor betydning. Den overordnede tanke er, at alle ressourcer grundlæggende tilhører Færøernes folk og skal forvaltes på bedste måde nu og med henblik på kommende tider. Myndighederne skal med hensyn til den økologiske helhed sammen med hensynet til de bedste muligheder for udbytte skabe rammer at virke indenfor. Myndighederne skal også sørge for, at retten til udnyttelse af ressourcerne og vundne ressourceretigheder andre steder, ikke glider Færøernes folk af hænde. Hvis ressourcen er privat ejendom, bør det ved lov bestemmes, at denne ressource skal udnyttes på bedste måde og til gavn for så mange som muligt uden dog at forgribe sig på ejendomsretten.

10. Forvaltningsmæssige rettigheder

Bemærkninger

Forvaltningsmæssige rettigheder er frem for alt de mest vedkommende og mest anvendte rettigheder i vores tid. Mens det offentlige i ældre tid satte forbud mod det, som folk ikke skulle gøre, og straffede dem, som overtrådte forbudene, så kræver det offentlige i vore dage ofte, at folk søger om tilladelse eller skal have godkendelse fra

det offentlige, indlevere regnskaber, selvangivelse eller på anden måde indberette eller retfærdiggøre sin adfærd og sine planer. Den forvaltningsmæssige proces er derfor den mest vedkommende for de fleste, og de grundlæggende rettigheder indenfor den proces må sikres.

§ 28. Offentlig indsigt

- (1) Alle har ret til indsigt i offentlige forhold.
- (2) Indsigt omfatter egne forhold, beslutningssager og forvaltningen generelt.

Bemærkninger

Offentlig indsigt, herunder indsigt i navne, vilkår, lovfortolkning og alt andet i offentlige sager, bliver hermed sikret. Undtagelser fra indsigt må i henhold til hjemlen i § 44 begrundes i sikkerhed og velfærd. Eksempel på dette kan være, at ganske personlige forhold eller hensyn til landets sikkerhed indenfor grænsereglens rammer¹⁶ kan blive undtaget.

§ 29. Høring

- (1) Når en offentlig institution eller myndighed træffer en afgørelse, skal enhver, som afgørelsen berører, høres. Går en offentlig institution eller myndighed i gang med en proces eller foranstaltning, skal det være muligt for interesserede at komme til orde med sine meninger.

Bemærkninger

Mundtlig eller skriftlig høring er selve kernen i den enkeltes ret til at gøre sine synspunkter gældende og påvirke sagsbehandlingen. Hvorledes høringen skal tilrettelægges kommer an på, hvad der gavner vedkommende part bedst, og hvad gør behandlingen af sagen så smidig og billig som muligt.

§ 30. Repræsentation

- (1) Alle har ret til at lade andre repræsentere sig i offentlige anliggender.
- (2) Er sagen af stor betydning for den enkelte, eller kan sagen skabe præcedens, skal det offentlige betale en rimelig udgift.

§ 31. Procedurer

- (1) Lagtinget skal forordne administrative rettigheder og procedurer i en lagtingslov.

Bemærkninger

¹⁶ Bemærkning til oversættelsen: Kravet om proportionalitet mellem beskyttelseshensynet og det generelle krav på åbenhed og indsigt.

Færøerne har love om forvaltning og offentlighed i forvaltningen foruden en række særlige regler om forvaltning i forskellige hjemmelslove. Reglen pålægger Lagtinget at opretholde sådanne regler og at ajourføre dem i overensstemmelse med forfatningen og den opfattelse af de forvaltningsmæssige rettigheder, som Lagtinget, retterne, ombudsmanden og andre institutioner hele tiden udvikler.

Mellem regelværk, som bør komme i lagtingslov snarest, efter at forfatningen er vedtaget, kan nævnes lagtingslov om kæremål og offentlig indsigt i domme, afgørelser i kæresager og lignende autoritative og principielle afgørelser.

11. Retslige rettigheder

Bemærkninger

De retslige rettigheder hører til de klassiske rettigheder i retssamfundet. Inden den offentlige velfærdssidé fik tilslutning, eksisterede der så at sige kun politiske og retslige rettigheder på forfatningsniveau.

§ 32. Anklage

- (1) Kun politimesteren eller en landsadvokat kan fremsætte anklager.
- (2) Udøvende eller administrative myndigheder kan fremsætte beskyldninger, som de derefter forelægger den rette anklagemyndighed.
- (3) Der kan ikke kræves en streng straf, før lovkyndige har godkendt, at der rejses tiltale.
- (4) Ingen kan straffes uden dom.
- (5) Der kan ikke afsiges en dom, med mindre en straffelov findes inden forbrydelsen.

Bemærkninger

I første stykke fastsættes, at kun politimester eller landsadvokat kan fremsætte anklager. Det ses dog af andet stykke, at andre udøvende myndigheder eller forvaltningsmyndigheder – som politi, søværnet eller skattemyndigheder – skal kunne rejse sigtelse, men sagen skal altid lægges for rette anklagemyndighed.

Streng straf er så vidtgående indgreb mod den enkelte, at ikke kun dom, men også anklagen i den forbindelse er meget belastende for den anklagedes forhold overfor samfundet. Derfor fastsætter tredje stykke, at lægfolk, nævninge, også skal godkende, at der kan rejses tiltale i sager, hvor streng straf kan kræves. Hvad der til enhver tid skal betragtes som streng straf, skal Lagtinget bestemme.

Fjerde stykke stadfæster den gamle grundregel, som er blevet kaldt domstolsprincippet. Den sikrer borgerne i straffesager, at de dømmes af domstole og ikke f.eks. straffes med dømmende lov. Se også bemærkningerne lige nedenfor til femte stykke.

Femte stykke stadfæster grundreglen om retssikkerhed¹⁷ indenfor strafferetten. Reglen betyder, at loven forud for forbrydelsen skal have bestemt, at akkurat den forbrydelse, som skal pådømmes, er strafbar. Begrebet lov i femte stykke må forstås snævert som lagtingslov. Sædvanligvis er ingen anden myndighed end Lagtinget legitimeret til at fastsætte generelle regler om straf. Retssædvane kan dog med grundlag i lagtingslov om straf nærmere fastsætte og fortolke straffelov.

At ingen kan dømmes uden efter lov, er et særkende for samfund, som bygger på retssikkerhed, hvor en myndighed fastsætter de generelle regler og en anden myndighed dømmes efter dem. At reglen, loven, også bestod forud for forbrydelsen, er endnu mere grundlæggende i et retssamfund, og især når det drejer sig om straf. Hvis reglerne ikke er vedtaget og kundgjort forinden, har borgerne ikke gennem sine repræsentanter været med til at fastsætte dem og har heller ikke forinden kundskab om retsstillingen, og da er der ikke tale om anvendelse af legalitetsprincippet, men snarere om politik med loven som redskab. At loven skal eksistere forinden forbrydelsen har sin oprindelse i oldgammel retfærdighedsopfattelse, som kan findes i de ældste moderne rettighedsproklamationer, som de oprindelige amerikanske og ellers så tidligt som Magnus Lagabøtas landslov i det trettende århundrede.

§ 33. Nævninge

- (1) Nævninge¹⁸ skal dømme i straffesager.
- (2) Fagdommere kan også være med i retssager.

Bemærkninger

At bliver dømt er et endnu større indgreb end at være sigtet. Derfor fastsætter første stykke, at nævninge skal dømme i straffesager. En nedre grænse skal Lagtinget så fastsætte, således at nævninge ikke behøver at dømme i straffesager, som har lille betydning, f.eks. ikke kan medføre fængselsstraf.

§ 34. Retssager

- (1) Alle har ret til at blive repræsenteret i straffesager eller andre sager, som det offentlige rejser mod dem.

¹⁷ Bemærkning til oversættelsen: På færøsk anvendes ordet "løggræði", som normalt oversættes til myndighed. Her henvises imidlertid nok snarere til "legalitetsprincippet" indenfor strafferetten.

¹⁸ Bemærkning til oversættelsen: Der anvendes i den færøske tekst betegnelsen "Løggrættufólk", som i en tidligere oversættelse ("Flagdagsbetænkningen") er blevet oversat til jurister. Det er nok mere korrekt at oversætte det til nævning eller domsmand. Ordvalget er arkaisk og henviser til, at Løgtinget oprindeligt var en domstol.

- (2) Når den enkelte ikke har råd til at betale sagsomkostningerne, skal landet betale et rimeligt beløb.
- (3) Alle juridiske spørgsmål kan ankes til Retten på Færøerne ("Løgrætturin").

Bemærkninger

At alle har ret til at blive repræsenteret både i straffesager og andre sager, som det offentlige rejser, sikres i første stykke. Andet stykke giver alle den sikkerhed i sådanne sager, at det offentlige indenfor en rimelig grænse skal betale udgiften.

Tredje stykke stadfæster grundreglen om, at der skal være to instanser i alle retssager.

Tredje del – Styrelsesordning

Bemærkninger

Tredje del om styrelsesordningen indeholder reglerne om alle de forskellige former for magt og deres indbyrdes forhold. I hvert fald oprindeligt har delen om styrelsesordningen været betragtet som den betydeligste del af en forfatning. I tiden kort efter, at de første moderne forfatninger blev til, var det helt almindeligt at forstå forfatningen, som kun omfattende styrelsesordningen.

12. Generelt

§ 35. Institutioner og magt

- (1) Al magt i landet kommer fra folket, men folket udøver sin magt gennem landets regeringskontorer.
- (2) Landets regeringskontorer forordnes efter denne form og i henhold til lagtingslov.
- (3) Hvert regeringskontor har magt eller myndighed at varetage hver for sig eller i fællesskab med andre. Regeringskontorerne skal svare for deres virksomhed, og magten er altid begrænset.

Bemærkninger

Første stykke siger, at den færøske forfatning er baseret på folkets suverænitæt, men at landet dog ikke i praksis er et direkte demokrati, men snarere repræsentativt styre. Begrebet institution har i almindelig tale ret forskellig betydning. Når der står institution i denne forfatning, henvises til politisk institution. En politisk institution er en enhed i den politiske ordning, som anses for at have en klar funktion med hensyn til bevarelse af retssikkerhed og demokrati. I denne forfatning skelnes mellem institutioner på to niveauer, højere og lavere institutioner. I første stykke siges, at folket udøver sin magt gennem landets styrelsesinstitutioner. En styrelsesinstitution er en højere institution, som folket har oprettet ved denne forfatning. Derfor har styrelsesinstitutioner højere rang end andre institutioner. De bedste eksempler på styrelsesinstitutioner er Lagting, landsstyre og domstole. Lavere institutioner er forvaltningsinstitutioner, som ikke direkte er oprettet ved denne forfatning. De lavere institutioner oprettes ved lagtingslov.

§ 36. Valg og forordning

- (1) Landets regeringskontorer skal enten være underlagt tingvalgt eller direkte valgt ledelse under tingets tilsyn.
- (2) Tinget kan ved lov oprette kontorer, udvalg og råd.

Bemærkninger

Denne paragraf beretter generelt om det princip i denne forfatning, at landets styrelsesinstitutioner enten kan være valgt direkte af folket eller i Lagtinget og under dets tilsyn. Særlig betydning har det for høje og ærværdige hverv, at de politiske myndigheder har råderum til bedømmelse af behovet for forskellig demokratisk legitimering.

§ 37. Rettigheder og begrænsninger

- (1) Landets regeringskontorer og disses administration skal respektere folkets rettigheder og de begrænsninger i magten, der er gjort i denne forfatning.

Bemærkninger

Også i delen om styrelsesordningen påmindes myndighederne om, at folket har rettigheder, som skal respekteres, og at regeringsmagten ikke er ubegrænset, men skal holde sig indenfor de rammer, som folket som mandant har fastsat i denne forfatning.

13. Begrænsninger

Bemærkninger

Begrænsningerne angiver grænser for, hvad regeringsinstitutioner og deres institutioner kan gøre, og hvordan de kan fremme det, som de indholdsmæssigt har hjemmel til.

§ 38. Magtregel

- (1) Alle institutioner skal holde sig inden for deres magt og bemyndigelser.
- (2) Bruger en institution uvedkommende bemyndigelser, eller vil den nå ubemyndigede mål, skal afgørelsen ophæves.

Bemærkninger

Magtreglen sammenfatter de grundlæggende betingelser for politisk såvel som forvaltningsmæssig magt. Enhver institution må have magt og beføjelser i henhold til forfatning, lagtingslov eller sædvane.

Ingen lagtingslov kan dog forudse alt, hvad der kan tænkes at ske i fremtiden. Det er velkendt, at lovstandarder kun kan gennemføres efter et skøn, som kun indirekte er hjemlet i loven. Regler om forsorg eller fradrag efter behov er eksempler på regler, som hver eneste dag fører til afgørelser, uden at der er ordret hjemmel for præcis dette eller hint. Udfordringen er da at finde frem til de lovlige hensyn og dermed de konkrete hjemler, som stemmer bedst overens med loven.

Andet stykke beskriver de tilfælde, hvor en prøvelsesinstitution vurderer, at den af en institutions påviste hjemmel er uvedkommende, f.eks. fordi den ligger udenfor det lovlige skøn, er brud på sædvane eller en uheldig ny praksis. På samme måde som når formålet med fortolkningen eller institutionens afgørelse er ulovlig, da skal indgrebet, hvad enten der er tale om lov, bekendtgørelse, afgørelse eller andet, kendes ugyldigt.

§ 39. Hjemmelsbestemmelse

- (1) Alle love, domme, afgørelser og bestemmelser i landets institutioner og myndigheder, må være i overensstemmelse med denne lovs ånd og være baseret på den.
- (2) I fald der er uoverensstemmelse mellem love eller uklarhed, da underkendes den lavere bestemmelse for den højere og uklarhed for retfærdighed og frihed.

Bemærkninger

Hjemmelsreglen griber igen fat i magtreglen.

Første stykke bygger på den opfattelse, at alle love, regler, afgørelser og offentlig virksomhed må have hjemmel i overordnede regler. Regler i bekendtgørelse må have hjemmel i lagtingslov, og lagtingsloven må ligge indenfor hjemlen i forfatningen. Afgørelse må grundes på hjemmel i sædvane, bekendtgørelse, lagtingslov eller anden kilde, som vedkommende prøvelsesinstitution godkender som værende i overensstemmelse med forfatningen.

Andet stykke sammenfatter nogle fortolkningsregler.

Der er uoverensstemmelse mellem love, når to regler om det samme strider imod hinanden. Det forekommer meget ofte, at der er uoverensstemmelse mellem hjemmelslov og procedurelov, yngre og ældre lov, speciel og generel lov eller højere og lavere lov.

Uklarheden opstår, når der opstår fortolkningstvivel på grund af uklare formuleringer eller uventede faktiske omstændigheder, som loven ikke har taget højde for.

Reglen i andet stykke siger, at den overordnede lov skal sejre, hvis lovene er på forskelligt niveau. Forfatningen sejrer således over alle andre lovklender, lagtingslove sejrer over for eksempel lovebekendtgørelser, cirkulærer og overenskomster, bekendtgørelser sejrer over cirkulærer og lavere kilder; sædvane kan opstå på alle niveauer. Er der anden uoverensstemmelse eller anden uklarhed, sejrer retfærdighed og frihed. Dette betyder, at den løsning skal sejre, som prøvelsesinstitutionen

vurderer bedst stemmende overens med den retfærdighedsopfattelse, som er i overensstemmelse med forfatningen.

§ 40. Grænseregel

- (1) Ingen lov, kundgørelse eller bestemmelse, intet bud eller krav kan overskride sin grænse.
- (2) Bestemmelserne skal være formuleret at nå sine mål.

Bemærkninger

Grænsereglen¹⁹ er et selvstændigt begreb. Den henviser, ligesom andre grundregler i denne forfatning, til færøsk opfattelse.

Første stykke fastsætter, at love ligesom lavere offentlige foranstaltninger ikke må overskride sin grænse. Dette betyder, at midlerne må stå i forhold til målet; jo mere belastende afgørelsen er for borgeren, desto vigtigere må det være for det offentlige at bruge magt, ændre retsstillingen eller bruge tvang af enhver art.

Andet stykke sætter det krav til reglerne, at de skal være egnede til at nå deres mål. Viser mediet sig at være uegnet, skal reglen ikke følges efter sin ordlyd, men må tilsidesættes.

§ 41. Lighedsbestemmelse

- (1) Alle er lige for loven.
- (2) Når der skal gøres en vurdering, da skal lige blive lige, og ulige behandles ulige.

Bemærkninger

Lighedsreglen stadfæster grundreglen om, at alle er lige for loven. At være lige for loven betyder, at alle skal have samme behandling. Denne regel medfører, at en myndighed ikke kan give borgere en bedre eller værre stilling, end den han giver andre borgere i præcis samme situation.

§ 42. Ressourcer

- (1) Landets institutioner beskytter landets ressourcer.
- (2) Er det hensigten at udnytte af ressourcerne, skal landet kræve gebyrer eller sikre alle erhvervsret.

Bemærkninger

Folkets ressourcer er det, som ikke er ejendom eller i henhold til boretigheder er en rettighed tilhørende den enkelte.

¹⁹ Bemærkning til oversættelsen: Kan oversættes til proportionalitetsprincippet.

Første stykke gør hensynet til ressourcerne, som omfatter miljø i bred forstand, til et lovligt hensyn, som alle landets institutioner skal tage, og pålægger dem forpligtelse til at beskytte ressourcer og miljø.

Andet stykke fastsætter en procedure, som skal anvendes, når ressourcer skal udnyttes. Landet skal enten lade alle på lige fod søge om tilladelse, kvote eller andre lignende rettigheder eller kræve gebyrer, som tilfalder det offentlige.

14. Lagtinget

Bemærkninger

Lagtinget er den ældste færøske politiske institution. Folket dannede Lagtinget på Færøerne efter nordisk tradition ikke så længe efter det første nordiske landnam for mere end tolv århundreder siden. Tinget er efter færøsk opfattelse en fortsættelse af tingsamlingen, som det var i begyndelsen. Den færøske forfatning har derfor sin oprindelse i, at folket tilsluttede sig og fortsat tilslutter sig Lagtingets magt. Vores forfatning bygger derfor ikke på nogen bestemt udenlandsk model, hverken teoretisk eller konkret, men snarere på gamle sædvaner.

§ 43. Bemyndigelser

- (1) På tinge får folket stemme og tager derfra sin stilling.
- (2) Tinget har lovgivende magt og økonomisk magt og del i tilsynsmagten og udenrigsmagten.
- (3) Udoover lagtingsmænd kan landsstyremænd forelægge forslag for tinget.

Bemærkninger

Ting er det almene ord for den forsamling, som har offentlig myndighed efter nordisk opfattelse. Ligesom før skal de mest betydningsfulde sager behandles i Lagtinget. I Lagtinget virker repræsentanterne, lagtingsmænd, som folkets repræsentanter og stemme. Oprindeligt var Lagtinget et ting, hvor alle frie mænd kunne komme sammen og træffe beslutninger. Selvom Lagtinget ikke længere er et ting for alle, men derimod en repræsentativ institution, kan det dog igen i vores tid lade sig gøre for alle at tage direkte stilling i sager, og dette tages der hensyn til i reglerne om folkeafstemning. Men i tilfælde, hvor folket ikke selv tager stilling, er det i Lagtinget, at landet tager stilling i betydningsfulde sager.

Lagtinget tager som landets øverste demokratiske styrelsesinstitution del i flere magtklasser²⁰.

§ 44 Stævne

- (1) Tinget kan lovgive for
 - at opfylde og ordne denne forfatning,
 - at tilrettelægge og sikre økonomien,
 - at sikre og give lov og orden,
 - at give og respektere velfærd og sikkerhed,
 - at respektere og fremme folkets rettigheder og landets interesser.
- (2) Tinget kan ikke give love, som reelt er domme eller afgørelser, eller som ikke er i overensstemmelse med folkets rettigheder.

Bemærkninger

Forfatningen bygger på den opfattelse, at folket ved at tilslutte sig forfatningen overlader Lagtinget magt til at vedtage love. Reglen opremser udtømmende de beføjelser, som Lagtinget får. Beføjelserne er omfattende, og deres værdi ligger i, at den, som fremsætter forslag til Lagtingslov, skal henvise til, hvilken konkret hjemmel, Lagtinget bruger. Debatten kommer så til at vise, om lagtingsmænd, folket og til sidst prøvelsesinstitutionerne mener, at hjemmelen er i orden.

§ 45. Lovgivningsprocedurer

- (1) Forslag kan lægges for Lagtinget i hele valgperioden.
- (2) Efter et valg bortfalder alle fremlagte forslag.
- (3) Tingformanden henlægger forslagene til udvalg efter fremlæggelse. Udvalgene kan foranstalte de offentlige høringer og undersøgelser, der er nødvendige. Udvalgene kan foreslå ændringer, der respekterer det oprindelige forslag.
- (4) Forslag skal lægges for tinget tre gange. Efter anden behandling kan kun lignende ændringer foretages.
- (5) Når en tinglov er vedtaget, stadfæster og bekendtgør lagmanden den.
- (6) To ud af tre tingmedlemmer kan vedtage, at en lov skal gælde med tilbagevirkende kraft.
- (7) Lagtinget kan give landsstyremænd eller uvildige institutioner bemyndigelse til at fastsætte almene bestemmelser i bekendtgørelse.

Bemærkninger

Dette er en af de få paragraffer – se især første stykke – som umiddelbart bliver en betydelig forbedring af gældende ordning. Gældende ordning har medført, at der er

²⁰ Bemærkning til oversættelsen: F.eks. lovgivende, bevillingsgivende, tilsyn med den udøvende magt og den udenrigspolitiske.

god tid til at forberede lovforslag. Administration og lønnede specialister udarbejder og forbereder i årevis. Lige efter årsskiftet bliver forslaget med bemærkninger sendt til skriftlig høring med 14 dages frist, som kun nogle helt få fællesskaber og institutioner kan klare at overholde, så bliver det behandlet på landsstyremøde og dernæst koalitions møde, hvor medlemmer af koalitionen næsten hver eneste gang føler, at de ikke har den store indflydelse. Fremlæggelsen i Lagtinget er omkring 1. marts sammen med alle andre forslag, og så får Lagtinget cirka halvanden måned til behandling af de forslag, som et flertal i koalitionen vedtager, hvis det ikke finder særdeles gode grunde til at stemme imod forslaget. Med denne procedure, som nu bliver foreslået, at forslag kan forelægges Lagtinget i hele valgperioden, tvinger vi administrationen til at arbejde mere jævnt og ikke vente med at fremlægge forslag før end i sidste øjeblik med den konsekvens, at lagtingsmænd i praksis ikke har den store indflydelse på lovgivningsarbejdet. Også for at forbedre lagtingsarbejdet, er der regler i tredje stykke om, at udvalgene i deres lovgivningsarbejde kan foranstalte offentlige høringer og undersøgelser.

§ 46. Valg

- (1) Tinget fastsætter antal tingmedlemmer.
- (2) Tinget fastsætter valgmetode.
- (3) Valgbar er enhver, som har valgret til tinget.
- (4) Tinget beslutter selv, hvem der retmæssigt er valgt.
- (5) Tinget beslutter om et tingmedlem, som er dømt mindst fire måneders fængsel for lovovertrædelse, efter at han er valgt, bør sidde i tinget.

Bemærkninger

Lagtinget kan for næste valgperiode fastsætte, hvor mange lagtingsmænd, der skal vælges.

Lagtinget udarbejder valgforordning, som kan omfatte både geografisk repræsentation og landsrepræsentation og også en sammensmeltning af begge hensyn. Valgforordningen er en del af magtfordelingen i bred forstand, fordi valgforordningen bestemmer, om vi får større eller mindre partier, centralistiske eller decentralistiske partier og uafhængige lagtingsmænd eller lagtingsmænd, som er tro mod sine vælgere og parti. Fremtiden vil tilpasse valgforordningen, men det er bedst i overensstemmelse med forfatningen og dens bestemmelser om proportionalitet og folkets indflydelse, at ændringerne ikke sker hyppigt eller føles foruroligende eller gør, at folk ikke føler, at de bliver tilfredsstillende repræsenteret.

Reglen i tredje og fjerde stykke bygger på ældre grundregler. Valgbarhed og valgret følges ad som hidtil, og Lagtinget har beføjelse til at træffe afgørelse om sit eget valg.

Femte stykke gør dog en ændring i forhold til gældende retsstilling. Efter gældende ret foretager Lagtinget vurderingen af, hvem der er værdig til at sidde i Lagtinget. Udvalget mener ikke, at en sådan retstilstand er i god overensstemmelse med den demokratiske idé, der ligger bag forslaget til denne forfatning. Hvis folket er mandant og lagtingsmænd kun fuldmægtige, er det ikke ret, at lagtingsmænd skal kunne bestemme, at den, som er valgt af folket, alligevel ikke er tilstrækkelig værdig til at sidde i Lagtinget. I en vis udstrækning ligger den samme opfattelse bag den ret mærkelige praksis udenlands og her hjemme også, at den politiske orden vil forkaste en lagtingsmand som minister, selv om han har fået helt god tilslutning fra folket. Udvalget mener ikke, at denne opfattelse er holdbar, for det går ikke an, at andre end folket selv er dommer i værdispørgsmål. For at gøre dette klart, fjerner femte stykke Lagtingets hjemmel til at vrage en folkevalgt lagmand. Det kan dog tænkes, at vælgeren, da han valgte, ikke fik lejlighed til at tage hensyn til en valgkandidats mulige forbrydelser. For at beskytte den politiske orden imod sådanne situationer, får Lagtinget i henhold til femte stykke ret til at tage lagtingstabet fra lagtingsmand, hvis han er dømt for en forbrydelse, men kun hvis dommen er afsagt, efter at han er blevet valgt. At Lagtinget efter fjerde stykke selv afgør, hvem retmæssigt er valgt, ændrer ikke, at Lagtinget ikke kan sætte sig over folkets vurdering. Fjerde stykke fastsætter kun, at Lagtinget bestemmer, hvem retmæssigt er valgt under gældende love.

§ 47. Valgperiode

- (1) Tinget skal vælges for fire år ad gangen.
- (2) Er to tredjedele af alle tingmedlemmer for, kan tinget vedtage, at valg kan ske i utide.
- (3) Det gamle ting skal blive siddende, til det nye ting overtager.
- (4) Tingformanden åbner det nye ting inden to uger efter valget.

Bemærkninger

Tidligere var det almindeligt, at kongemagten, repræsentanten for den udemokratiske, arvede magten, havde ret til at sende Lagtinget hjem. Således var det også i henhold til styrelsesordningen under krigen, for eksempel i lagtingsloven fra 1923. Kendt er, at efter denne udskrev kongen (i praksis hans regering) valg efter folkeafstemningen i 1946. Efter at hjemmestyrelsen trådte i kraft, mistede danskerne og bureaukratiet retten til at udskrive valg. Efter dette blev det således på Færøerne, at valgperioderne lå fast ligesom i Norge, hvor der også var en lang kamp imod kongemagten om regeringsmagten. Dog kunne Lagtinget selv udskrive valg på Færøerne, men dette skete ikke før i 1980.

En del af misforståelsen om magtfordeling og magtbalance i den yngre styrelsesordning var, at kongens ret at udskrive valg blev anset for at være en del af

den traditionsbestemte magtfordelingslære, og vi fik reglen om, at lagmanden skulle kunne udskrive valg; dette selv om vi i gammel tid havde utallige lagmænd, som ikke kunne udskrive valg, og selv om vi fra 1948 til 1994 havde lagmænd uden denne beføjelse, og selv om riger som USA og Norge, som holdt sig strengt til magtfordelingslæren, ikke havde denne ordning.

I forbindelse med behandlingen af paragraf 47 (2) er det blevet klart, at de fleste af de ledende politiske repræsentanter havde en anden opfattelse. Efter at 47 (2) var blevet vedtaget af udvalget i plenum, anbefalede et flertal i det nationale forligsudvalg, at man i stedet stadfæstede nuværende tilstand, hvor lagmanden kan udskrive valg. Begrundelsen var, at paragraf 47 (2), som den står, har uheldige følger for magtbalancen mellem landsstyret og Lagtinget. Alligevel er reglen bibeholdt, fordi udvalget i plenum vedtog den, inden forligsudvalget tog den op til ny behandling.

For at give lagtingsmændene arbejdsfred, for at tvinge lagtingsmedlemmer til at samarbejde, for at styrke Lagtinget overfor lagmanden, landsstyre og embedsværk, bliver nu den gode gamle ordning med fast valgperiode genoprettet. Findes der ingen anden måde, bliver det dog tilladt Lagtinget selv at udskrive valg, men dette skal kræve et bredere flertal end det koalitionsflertal, som almindeligvis støtter siddende regering.

De to sidste stykker er gentaget fra ældre ordning, dog således, at det er den afgående lagtingsformand eller hans suppleanter, som skal drage omsorg for, at næste Lagting bliver åbnet.

§ 48. Tingembede

- (1) Tingmedlemmer forvalter deres sæde som et tillidshverv efter sin overbevisning.
- (2) Bestemmer tinget tingmedlemmernes eller landsstyremændenes honorar, træder dette i kraft efter næste valg.
- (3) Tingmedlemmer må ikke have tillidshverv i råd og udvalg under landet eller virke som dommere.

Bemærkninger

Første stykke stadfæster, at hvervet som lagtingsmand ikke er et hverv med en fast arbejdstid, men et tillidshverv, hvor lagtingsmedlemmet med sine vælgere som arbejdsgiver skal repræsentere, tale deres sag og opnå resultater på deres vegne. En lagtingsmand er dog ikke bundet af ordrer eller anmodninger fra vælgere, men råder selv over sit mandat, mens han sidder i Lagtinget.

Andet stykke fastsætter, at lagtingshonoraret bliver fastsat for en kommende valgperiode således, at de, som er med til vedtagelsen, ikke skal få gevinst ved forhøjelsen.

§ 49. Tingformand

- (1) Tinget vælger formand og næstformænd.
- (2) Tingformanden sidder hele valgperioden, medmindre fire femtedele af alle tingmedlemmerne kræver hans fratrædelse.

Bemærkninger

I andet stykke er det fastsat, at lagtingsformanden skal have arbejdsro og blive siddende, bortset fra det tilfælde, hvor et stort flertal i Lagtinget vil have ham afsat.

§ 50. Tingsamling

- (1) Tinget samles til Olaj efter gammel tradition.

§ 51. Tingets arbejde

- (1) Tinget skal selv bestemme tingets arbejdsform, og tingformanden tilrettelægger tingets arbejde.
- (2) Bortset fra selve tingmedlemmerne kan kun lagmanden, landsstyremænd og værdige repræsentanter møde og tage ordet på tinge.
- (3) Er et forslag forelagt tinget, skal der være mødt flere tingmedlemmer end ikke mødt, såfremt det skal vedtages. Er der flere for end imod, er forslaget vedtaget.
- (4) Når tinget har debatteret sager, kan tinget gøre sine konklusioner i en vedtagelse.

Bemærkninger

Forfatningen sætter selv nogle grænser for tingarbejdet, men ellers skal Lagtinget vedtage nærmere regler for lagtingsarbejdet.

Inden for i Lagtinget kan kun de valgte repræsentanter være og tage ordet foruden de, som er valgt i landsstyret eller kan betragtes som værdige repræsentanter.

Tredje stykke belyser den generelle voteringsregel, hvor et flertal skal være til stede (quorum er flertal af alle valgte lagtingsmænd), og et flertal af de tilstedeværende skal stemme for, hvis der skal træffes beslutning om en sag på dagsordenen eller anden beslutning. Andre regler i forfatningen afviger dog fra den generelle regel. Også reglen om Lagtingets repræsentationsvalg belyses.

Lagtinget har hidtil haft det snærende bånd om benene, at det har kunnet drøfte sager, hvad enten det har været forespørgsler, redegørelser eller andet, men har ikke kunnet stadfæste debattens afslutning. Selv om lagtingsmænd syntes enige om en konklusion, kunne de ikke sætte ord på den. Nu er det stadfæstet, at Lagtinget kan vedtage konklusioner, helst kortere formuleringer i overensstemmelse med forslaget fra lagtingsmændene og efter afstemning.

§ 52. Udvalg

- (1) Tinget konstituerer sig i udvalg, og repræsentanterne vælges efter forhold.
- (2) Tinget skal i alle tilfælde vælge retsudvalg, finansudvalg og udenrigsudvalg.
- (3) Udvalgene konstituerer sig selv.
- (4) Udvalgene kan foranstalte høringer og undersøgelser, lovforberedelser og ellers behandle alle sager på sit område.

Bemærkninger

Lagtingets påvirkning og søgen efter forlig er bygget på udvalgsarbejdet. De første to stykker stadfæster, at Lagtinget skal have udvalg, i hvert fald de nævnte.

Tredje stykke sætter grænser for udvalgenes interne ordning. Det bliver nu tilladt udvalgsformændene at nedsætte underudvalg. Disse kan blive nedsat til at forberede konkrete lovforslag, at undersøge sager, at behandle grupper af sager og kan skaffe sig kyndig bistand.

§ 53. Indsigt

- (1) Tingets møder er offentlige. De kan frit refereres og udsendes i medierne.
- (2) Udvalgmøder, høringer og andre behandlinger bør dokumenteres og kan offentliggøres.
- (3) Både tingmøder og andre behandlinger kan være lukkede, såfremt det er nødvendigt.

§ 54. Tingmedlemmernes værdighed.

- (1) Ingen kan arrestere eller rejse anklage mod et tingmedlem uden tingets tilladelse. Dog kan et tingmedlem gribes på fersk gerning.

Bemærkninger

Lagtingsmænd skal beskyttes imod overgreb fra den udøvende magt. Selvfølgelig kan en lagtingsmand dog erklære sig indforstået i anholdelse eller anklage. Reglen hindrer kun andre myndigheder end Lagtinget selv i at tage bestemmelse om dette, hvis lagtingsmanden føler sig forulempet og derfor protesterer. At blive taget på fersk gerning er at blive taget i forbindelse med forbrydelsen. Hvis der er tvivl i enkelte tilfælde, træffer Lagtinget bestemmelse.

15. Landsstyre

§ 55. Regeringskontorer

- (1) Landsstyret er det øverste regeringskontor.
- (2) Bemyndigelser kan i henhold til lov eller vedtagelse i tinget eller lagmandens forordning gives til de enkelte landsstyremænd eller uvildige institutioner.

§ 56. Embede

- (1) Regeringskontorerne skal fremme, overholde og udøve denne forfatning og alle tinglove.

Bemærkninger

Denne paragraf er en generel regel om, at de udøvende myndigheder skal overholde denne forfatning og lagtingslovene. Overholdes denne forpligtelse ikke, kan regeringsinstitutionerne forvente påtale eller andre forholdsregler fra tilsynsmyndighedernes side.

§ 57. Forvaltning

- (1) Til hvert sagsområde skal der oprettes en forvaltning i henhold til nærmere hjemmel.

Bemærkninger

Denne paragraf, som bestemmer, at hvert sagsområde skal have sin forvaltning, siger i virkeligheder noget, som siger sig selv. Men denne forvaltning skal være forordnet i henhold til en klar hjemmel, og det betyder, at forvaltningsordningen skal kunne føres tilbage til Lagtingets eller lagmandens vilje.

§ 58. Opbygning

- (1) I landsstyret sidder lagmanden, landsstyremanden i udenrigsanliggender, som er vicelagmand, samt andre landsstyremænd.
- (2) Lagtinget forestår valg af lagmand. Stemmer mindre end halvdelen af alle tingmedlemmer imod, er lagmanden valgt.
- (3) Såfremt tinget mener, at lagmanden skal gå af, forestås der behandling og afstemning. Stemmer mere end halvdelen af alle tingmedlemmer for, overtager vicelagmanden, indtil der er valgt ny lagmand.
- (4) Lagmanden udpeger landsstyremændene.
- (5) Lagmanden kan afskedige en landsstyremand. Såfremt mere end halvdelen af alle tingmedlemmer stemmer for, skal lagmanden afskedige landsstyremanden.

Bemærkninger

I denne paragraf fastsættes, at i regeringen sidder lagmand, landsstyremænd i udenrigsanliggender, som er vicelagmand, og andre landsstyremænd, som lagmanden udpeger. Ordningen har den Europæiske Unions forslag til forfatning som forbillede. Desuden er det fastsat, at Lagtinget vælger lagmanden og kan afskedige lagmanden i henhold til den parlamentariske ordning, og at vicelagmanden sidder som lagmand, til ny lagmand er valgt. Lagmandens beføjelser til og forudsætninger for at udpege og afskedige landsstyremænd er ligeledes fastsat i denne paragraf.

§ 59. Omdannelse

- (1) Lagmandsembedet kan omdannes i henhold til tinglov.
- (2) Såfremt lagmandsembedet omdannes, benævnes lagmanden statsminister, og tingformanden benævnes lagmand.
- (3) Da bliver lagmanden folkevalgt og samtidigt landets øverste repræsentant i forhold til fremmede statsledere og besidder derudover bemyndigelser til at lede og koordinere tingets virke, at stadfæste love og at ansætte og afskedige landsstyremænd efter indstilling fra statsministeren.
- (4) I tilfælde hvor mere end halvdelen af alle tingmedlemmer stemmer for, skal lagmanden afskedige landsstyremænd.

Bemærkninger

I denne paragraf fastsættes, at lagmandsembedet kan omdannes i henhold til lov, som Lagtinget vedtager, og lagmanden stadfæster. Således har folket givet lovgivningsmagten særlig hjemmel til at omdanne de øverste regeringsembeder efter en givet procedure. I forbindelse med en omdannelse bliver hovedændringen, at Færøerne får en folkevalgt præsident med titel af lagmand, som ikke kun har en præsidents beføjelser, men også vil være lagtingsformand med stemmeret i Lagtinget. I regeringen vil lagmanden efter dette få titlen statsminister med de beføjelser, der er tilbage som regeringschef.

§ 60. Ansvar

- (1) Når tinget skønner, at en landsstyremænd ikke har opfyldt sine forpligtelser eller har overtrådt sine bemyndigelser, kan tinget stadfæste sin utilfredshed ved påtale, vedtagelse eller ved at anklage den fratrådte landsstyremænd.

Bemærkninger

Denne paragraf om landsstyremænds ansvar giver Lagtinget flere måder på forskellige niveauer til at vise sin utilfredshed, snarere end som nu straks at tage de mest vidtgående midler i brug. Lagtinget kan i denne forbindelse stadfæste sin utilfredshed ved påtale, vedtagelse eller ved at anklage en landsstyremænd, som enten er afskediget eller er fratrådt af andre årsager.

§ 61. Sagsområde

- (1) Lagmanden fordeler de sagsområder mellem landsstyremændene, som tinget ikke har fordelt eller givet til uafhængige institutioner.
- (2) Landsstyremænd får de bemyndigelser, der ved tradition eller lov er givet til de sagsområder, de har fået.

Bemærkninger

I første stykke bliver der gjort op med nugældende ordning og lagmandens frihed til at fordele sagsområderne mellem landsstyremænd. Nu kommer Lagtinget i højsædet, således at lagmanden kun har hjemmel til at fordele sagsområderne mellem landsstyremændene, hvis ikke Lagtinget har bestemt en anden fordeling.

§ 62. Samordning

- (1) Lagmanden indkalder til regelmæssige landsstyremøder.
- (2) I fællesskab tager landsstyret stilling til love, vedtagelser og budgetter, som skal forelægges tinget.

§ 63. Landsadvokat

- (1) Lagmanden lægger forslag om landsadvokat for tinget til godkendelse, inden lagmanden udnævner ham.
- (2) Landsadvokaten forestår landets retssager og rådgiver landets institutioner.

Bemærkninger

Denne paragraf giver hjemmel til en ordning, som findes i andre lande end de nordiske, og medfører, at Lagtinget godkender, at landet opretter advokatembede til at tage sig af straffesager og muligvis også landets civile retssager foruden at være rådgiver for landets institutioner. Bliver en sådan ordning indført, vil den overtage de opgaver, som nuværende landfogedembede har, foruden at den dermed også vil have et bredere funktionsområde.

16. Domstole

Oprindeligt var en del af tingsembedet at rette loven, at dømme i tvister og rette eller bøje loven efter de faktiske forhold. Der kan ses mærker i klippen på Tingenes efter de steder, hvor de forskellige nævninge ("løgrættur") sad.

Med reglerne i kapitlet om domstole bliver retssystemet igen en vigtig del af Færøernes forfatning. Men nu bliver domsmagten sikret uafhængighed af den politiske ordning i de enkelte retssager.

I en unionssituation er der naturligvis oftest unionsdomstole. I øjeblikket hvor forfatningen bliver til, er domstolsområdet fællesområde mellem Danmark og Færøerne, men det er stadfæstet, at færinger kan etablere egne domstole på sorenskriverniveau og appelniveau. Derfor er der som udgangspunkt intet modsætningsforhold mellem forfatningen og vores stilling i forhold til Danmark. Højesteret vil i begyndelsen fortsat være fællesområde, men ligesom dengang i Island og i nabolandet Skotland i straffesager, så er det kun et spørgsmål om at aftale, hvorvidt vi skal have vor egen højeste domstol. Men Færøerne er allerede i nuværende situation tilknyttet domstolen i Strassburg, som er højesteret indenfor menneskerettigheder, og træder vi ind i EU, bliver EU-retten i Luxembourg højesteret i unionssager vedrørende EU, ligesom for Danmarks vedkommende, tilsvarende EFTA-retten i Luxembourg, hvis vi indtræder i EFTA-unionen ligesom Island og Norge.

Skal forfatningen få fuld betydning som Færøernes højeste lov og sikre færingeres rettigheder, er det absolut nødvendigt at etablere en færøsk ret ("Løgrættur"), som skal være appeldomstol for sorenskriverdomme. Færøernes ret er allerede meget mærket af færøske funktionærer, og derfor bliver det så meget desto nemmere at etablere en færøsk domstol eller domstole på lavere niveau. Men det er nødvendigt at besætte Færøernes Ret ("Løgrættur") med de bedste jurister, som må have god tid til at forberede sig, sætte sig ind i praksis i vore nærmeste juridiske nabolande Danmark, Norge og Island foruden i de andre nordiske lande Finland, Åland og andre sammenlignelige lande som Skotland, Man, England og andre engelsktalende lande foruden de nævnte unionsdomstole.

Forfatningen bliver ikke brugt og bøjet fuldt ud, hvis vi ikke indenfor kort tid går i gang med at etablere færøske domstole.

§ 64. Den dømmende magt

- (1) Domstolene på Færøerne er Retten på Færøerne ("Løgrættur") og de lavere retsinstanser, som oprettes, samt internationale retsinstanser, som landet anerkender.
- (2) Lagtinget kan ikke nedsætte andre domstole, men kun tilrettelægge nævnte instansers fremfærd.
- (3) Lagmanden lægger forslag om dommer for tinget til godkendelse efter høring, inden han udnævner dem. Domstolen konstituerer sig selv med dommerpræsident.
- (4) Domstolene prøver alle sager om straf, tvister mellem personer og administrative sager. Disse sager kan siden altid forelægges de sædvanlige domstole.

- (5) Domstolene skal dømme efter loven, rette loven og gøre en lov, hvor ingen er i forvejen.
- (6) Domstolene skal prøve alle love, bekendtgørelser, afgørelser og anden offentlig procedure og sikre, at denne ordning overholdes.
- (7) Når en domstol bliver klar over en forkert fremgangsmåde, kan den vælge bedre tolkning uden tilbagevirkende effekt.
- (8) Når retten bliver klar over en ældre lov, der kan være i strid med forfatningen, kan den vælge at sende den til tinget til fornyet vedtagelse.

Bemærkninger

Reglen stadfæster, at kun en domstol skal være den højeste på Færøerne. Andre institutioner kan dog i henhold til unionsstilling have magt ovenover den højeste færøske domstol.

Forfatningen bygger på, at domstolene er dele af magtfordelingen og magtbalancen. Efter denne regel skal der være en ordning med to niveauer. De lavere domstole oplyser sagerne og afsiger dom om alle spørgsmål. Retten på Færøerne ("Løgrættur") skal koordinere praksis, prøve lovforståelsen og procedurer og rette loven, som beskrevet andre steder i forfatningen.

Domsmagt er magten at dømme om både forfatning, lagtingslov, praksis og alle andre sager, som har med rettigheder og pligter at gøre.

Første stykke stadfæster, at kun en ret skal være den højeste på Færøerne. Denne skal hedde Færøernes Ret ("Løgrættur"). Den gamle benævnelse var "Løgrætta", hunkønsord, som henviser til, at de retter loven, løser problemer, modsigelser, undersøger om alt er foregået på rette måde i lavere dom og vurderer, om lagtingslove er i overensstemmelse med landets forfatning.

Dernæst anerkender reglen, at der må være domstole i enhver unionsordning. Også efter at færøske domstole er etablerede i overensstemmelse med aftalen om, at der kan etableres færøske domstole op til appelniveau, forbliver højesteret fælles med Danmark og Grønland. Hvorledes den skal forordnes, og hvilke beføjelser den skal have i henholdsvis særanliggender og fællesanliggender, er et spørgsmål om unionsaftale og -lov, se for eksempel nedennævnte landbrugssager, hvor højesterets indholdsmæssige kompetence er begrænset.

Lavere domstole kan etableres, og det er muligt at opdele landet i flere retskredse med en eller flere sorenskrivere i hver. Det kan tænkes, at systemerne får hvert sit domhus, eller at der etableres lige store områder efter indbyggertal, for eksempel Sydstrømø for sig, Nordøerne og Østerø for sig, Nordstrømø, Vågø, Sandø og Syderø

for sig - med hensyntagen til kommuner. Det er muligt at have flere domhuse i hver retskreds, og at lade sager imod landet skiftevis falde til de forskellige retskredse. At opdele landet i retskredse vil både gøre retssystemet tilgængeligere, men også sikre, at lovspørgsmål bliver behandlet i forskellige sammenhænge og med forskellige løsninger, inden Færøernes Ret ("Løgrættur") afgør dem endeligt. Det er også muligt at etablere domstole til behandling af grupper af sager, at skelne imellem straffesager, offentlige sager og civile sager eller andre særlige sager, som arbejdstvister, jordsager, som efter gældende ordning behandles i den særlige retsordning kaldet landvæsenskommissioner, hvis appeldomstol er etableret lige under vores fælles højesteret, som kun dømmer om lovspørgsmål.

Langtinget får hjemmel til at forordne disse institutioners fremfærd og procedurer og også at bestemme, hvilke lavere retter, der skal være, men det kan ikke lade sig gøre at etablere andre domstole til særlige anledninger at dømme i enkelte sager eller i grupper af sager uafhængigt af almindelig sammenhæng og ordning.

Andet stykke beskriver, hvorledes dommere ansættes. Lagmanden har ret til at foreslå dommere. Lagtinget skal derefter forestå en høring, hvor Lagtinget undersøger, hvilke hensyn der er blevet taget til den faglige kompetence, om der er tale om et værdigt emne, og desuden hvilken opfattelse dommeremnerne har af forfatning, magtfordeling, og folkets rettigheder. Lagtinget skal godkende dommere, inden de bliver udnævnt. De domstole, Færøernes Ret ("Løgrættur") og andre retter, som bliver besat med flere medlemmer, skal konstituere sig selv med præsident.

Tredje stykke belyser de tre hovedgrupper i domssager. Straffesager er sager om brud på lagtingslove. Tvistemål er sager om tvister mellem borgere med grundlag i love, praksis, aftaler eller andet grundlag. Forvaltningssager er sager mellem myndigheder og borgere. Forfatningen lægger op til, at disse bliver ordnet anderledes og bedre end hidtil som en hovedgruppe for sig snarere end som en del af de borgerlige tvistemål og som klagemål i departementerne eller i klageinstanser.

Fjerde stykke stadfæster, hvorledes domstolene arbejder. Hvis en lagtingslov er vedtaget eller anden lov i henhold til denne i bekendtgørelse, skrivelse eller praksis, bør domstolene dømme efter denne lov. Men er der modstridende lov, fortolkningstvivil, modstrid med forfatningen eller unionslov, må domstolene rette loven, således at tvivlen bliver afklaret.

I nogle tilfælde er der ingen lov, fordi Lagtinget ikke var opmærksomt på spørgsmålet, eller fordi der ikke er lovgivet, eller fordi der er tale om borgernes indbyrdes rettigheder eller om en så stor fortolkningstvivil, at det er nødvendigt at udfylde det retstomme rum snarere end kun at fortolke lov eller fortilfælde. Så må

domstolene udfærdige en generel lov, som dog er så begrænset som muligt. Lagtinget kan så stramme sig op og vedtage en anden lov eller udfærdige nærmere lovgivning i overensstemmelse med dommen. Når en domstol supplerer forfatningen, må Lagtinget respektere dommen på samme måde som forfatningen.

Femte stykke stadfæster, at Færøerne har vid domstolsprøvelse. For domstolene kan lægges alle spørgsmål om love, bekendtgørelser, afgørelser eller anden adfærd er i overensstemmelse med forfatningen. Det kan tænkes, at Lagtinget sagsøger regeringen, eller at interessegrupper sagsøger landet, eller at andre interesserede indenfor rammerne af domstolspraksis forelægger domstolene spørgsmål om overensstemmelse med forfatningen.

Sjette stykke påpeger for domstolene, at hvis de bliver opmærksomme på, at der er tale om forkert adfærd, for eksempel hvis der ikke er hjemmel for et offentligt gebyr, eller at skattepligt er fortolket for vidt, så kan retten stadfæste den rigtige fortolkning i disse og alle sager i fremtiden, og skal ikke lade sig påvirke af, at krav om tilbagebetaling kan blive for dyre for landet.

Sådan adfærd og andre kan nemt rette loven snarere end at vælge enten helt at tilsidesætte en flerårig uheldig praksis eller at stadfæste den trods tydelige brister.

Syvende stykke er på samme måde som sjette en regel om, hvordan domstole kan rette loven. Hellere end at tilsidesætte lagtingslov, ophæve en lov eller radikalt at nyfortolke den, kan en domstol give Lagtinget en frist til at behandle loven på ny. Sådan adfærd er god og nødvendig, især i de tilfælde, hvor en ældre lov er gældende; lov vedtaget inden demokrati, lov vedtaget i det danske folketing inden overtagelse, lov vedtaget i Lagtinget inden hjemmestyreordningen samt lov vedtaget inden forfatningens vedtagelse, kan naturligvis ikke have taget hensyn til forfatningen eller dennes hensyn. Men også lov, vedtaget efter forfatningens ikrafttræden, kan være vedtaget, uden at fuldt hensyn er taget til landets forfatning eller folkets rettigheder. Da skal retten kunne stadfæste uoverensstemmelse, standse dens effektivering overfor en borger, som har appelleret, og lade Lagtinget få lejlighed til at fastsætte den generelle retstilstand.

17. Økonomisk magt

Bemærkninger

Den økonomiske magt er magten at opkræve skat, bevilge udgifter og ellers råde over og træffe bestemmelse om landets finans- og økonomisager.

Den økonomiske magt er politisk nok den betydeligste del af magten, fordi den økonomiske magt omfatter de prioriteringer, omfordelinger og byrder, som de folkevalgte vælger frem for andre.

Den økonomiske magt omfatter skat og andre indtægter, budget og andre udgifter, foruden de institutioner og de procedurer, som skal forordne og sikre landets finans- og økonomisager.

§ 65. Skat

- (1) Ingen skat skal pålignes uden ved lov. Kommunerne kan dog påligne skat med hjemmel i lov.
- (2) Skat kan ikke pålignes med tilbagevirkende kraft.

Bemærkninger

Reglen stadfæster to ældgamle grundregler, at skat skal pålignes ved lov, og at skat ikke kan pålignes med virkning længere tilbage end til den dag, da forslaget om skatten eller beskatningsreglen blev fremlagt.

§ 66. Budget

- (1) Landets institutioner kan ikke betale udgifter uden bemyndigelse i landets finanslov, dom eller anden bevillingshjemmel.
- (2) Frem til april kan udgifter betales efter den forrige finanslov.
- (3) Det er ikke nødvendigt for uafhængige institutioner at være på finansloven.
- (4) Hjemmelslove og offentlige aftaler kan betinge, at finansielle krav kræver bevilling.

Bemærkninger

Reglen forordner landets budget, som ikke længere skal hedde finanslov. Første stykke stadfæster nuværende retstilstand, at landets udgifter skal have hjemmel i budgettet, dom eller anden sidestillet bevillingshjemmel. Andet stykke gentager nugældende ordning.

Tredje stykke stadfæster, at uafhængige institutioner, som alligevel er offentlige, varetager offentlige opgaver eller på anden måde er offentligt anerkendte eller hjemlede, ikke behøver at være på budgettet. I dette ligger også, at uafhængige institutioner kan være på budgettet efter en begrænset ordning, for eksempel kun med en nettobevilling.

Fjerde stykke fastsætter, at hjemmelslove og offentlige aftaler kan fastsætte, at der kun kan udbetales i henhold til bevilling. Dette betyder, at Lagtinget for eksempel i hjemmelslov kan forordne et tilskud til isolering og i loven fastsætte betingelser og

ordning i forbindelse med denne støtte. Hvor meget der kan udbetales, behøves dog ikke at stå i hjemmelsloven, men følger af hvor meget Lagtinget bevilger om året.

§ 67. Bevillingsordning

(1) Offentlig bevillingsordning skal vedtages som lov.

Bemærkninger

Ligesom retsordenen og den udøvende forvaltning har sine love om ordning og procedurer, skal også den økonomiske del af de offentlige institutioners virksomhed forordnes nærmere ved lagtingslov. Denne lagtingslov skal afløse cirkulærer og vejledninger, som hidtil har været gældende. Loven skal klart bestemme, hvorledes landets økonomiske forvaltning skal virke.

§ 68. Procedurer

(1) Landsstyret fremlægger inden Mikkelsmesse²¹ forslag til finanslov for landet for det kommende år.

(2) Er finanslovsforslaget ikke vedtaget inden årsskiftet, skal landsstyret fremlægge et forslag om en foreløbig bevilling.

(3) Finansloven skal behandles tre gange foruden udvalgsbehandling.

(4) Tinget modtager særlige anmodninger fra domstolene og selvstændige institutioner.

Bemærkninger

Første stykke fastsætter, at budgetforslag skal være forelagt Lagtinget to måneder efter, at Lagtinget åbnes til Olaj. Dette skal sikre, at der er tilstrækkelig tid til en grundig behandling af lovforslaget.

Andet stykke sikrer, at konflikter om budgetforslaget ikke skal medføre uforberedligt ophold i landets virksomhed. Forslag om foreløbig bevilling skal dæmme op for lovbestemte udgifter og ellers, at løn og andre faste kontinuerlige og sikre udgifter skal kunne fortsætte.

Tredje stykke er om Lagtingets behandling, som skal sikre en grundig og tilfredsstillende gennemgang af forslaget med lejlighed til at gennemgå vurderinger og forudsætninger, fremsætte ændringsforslag og finde forlig.

Fjerde stykke sikrer, at uafhængige institutioner kan forelægge anmodninger vedrørende økonomiske behov direkte for Lagtinget for at sikre, at magtfordelingen derved bliver befæstet, og institutionernes uafhængighed ikke bliver påvirket af

²¹ Mikkelsmesse er den 29. september.

departementernes prioriteringer eller indikationer. Unødvendig tvivl om institutionernes uafhængighed bliver derved fjernet og hindret.

§ 69. Tillægsbevilling

- (1) Tinget kan give landsstyret eller andre institutioner tillægsbevilling.
- (2) Når en sag haster og er af mindre økonomisk betydning, kan finansudvalget give tillægsbevilling.

Bemærkninger

Tillægsbevilling er nødvendig hvert år, fordi det årlige budget ikke kan forudse alle udgifter og indtægter. Første stykke stadfæster nuværende praksis, mens andet stykke fastsætter, at sager, som haster og beløbsmæssigt er af mindre økonomisk betydning, kan ekspederes af finansudvalget. Nærmere regler vedrørende dette fastsættes i forretningsordenen og bevillingsordning.

§ 70. Regnskaber

- (1) Landsstyret og alle selvstændige institutioner fremlægger inden seks måneder efter finansårets afslutning sine regnskaber til tingets godkendelse.

Bemærkninger

Landets institutioner skal virke i overensstemmelse med reglerne om bevillingsordning og den praksis, som opstår i forbindelse med revision og domstolsprøvelse. Lagtinget skal godkende regnskaberne og kan med sine bemærkninger afgøre de spørgsmål, som opstår i forbindelse med revisionen om budget, lovgivning og bevillingsordning.

§ 71. Revision

- (1) Tinget vælger nogle lagtingsmænd til lagtingsrevisorer.
- (2) Tinget vælger ligeledes en landsrevisor til at undersøge og udtale sig om alle offentlige regnskaber.

Bemærkninger

Reglen stadfæster nugældende ordning med revision bestående delvist af lagtingsmænd og delvist en person udenfor Lagtinget, som skal revidere de offentlige regnskaber. Reglen har tæt forbindelse med § 68 om bevillingsordning og § 70 om regnskaber.

§ 72. Landsbank

- (1) Landsbanken skal forvalte landets ejendom og de finans- og økonomisager, som ikke er givet til landsstyret at forvalte.
- (2) Efter forslag fra lagmanden vælger tinget hvert tredje år tre af bankens bestyrelsesmedlemmer for seks år. Bestyrelsen vælger bankens ledelse.

Bemærkninger

Reglen stadfæster landsbankens betydning og opgaver. Landsbanken bliver en meget uafhængig institution med egen ledelse, som Lagtinget skal godkende.

Første stykke belyser bankens opgaver at administrere sådanne økonomisager, som Lagtinget vælger at lægge til banken i stedet for landsstyrets forvaltning. I de fleste lande er der en centralbank, som har til opgave at sikre valuta, renteniveau, kreditværdighed, finanstilsyn, bestemte statistikker og andre områder af finanssager, som kræver en særlig uafhængighed og tillid, ikke mindst overfor finansmarkedet og udlandet.

Andet stykke sikrer bankens uafhængighed ved, at den øverste ledelse bliver valgt for en længere overlappende periode. På denne måde er det altid den politiske vilje, som bestemmer bankens generelle politik også vedrørende økonomifonden, men bestyrelsesvalget sikrer langsomhed og afstand, således at den politiske magt binder sig selv til ikke at træffe kortsigtede afgørelse og på den måde forsikrer nationen, finansmarkedet og udlandet om landets langsigtede og målrettede finanspolitik.

§ 73. Økonomifond

- (1) Landsbanken skal forvalte økonomifonden.
- (2) Skønner landsbanken det tilrådeligt, kan fonden indsætte overskuddet i landskassen eller fordele den mellem landets beboere.

Bemærkninger

Økonomifonden skal være et redskab til bevarelse af landets økonomiske formue. Den uafhængige landsbank administrerer fonden. Siddende landsstyre og Lagting har ikke pligt til at placere landets indtægter i fonden. Det står dem frit for at bevilge penge til fonden. Men hvis penge placeres i fonden, bestemmer landsbanken, hvornår der skal udbetales. Landsbanken kan da vælge enten at lade pengene gå i landskassen over det årlige budget eller fordele afkastet lige mellem landets befolkning. Der er uenighed om, hvilke af disse måder er den bedste. Fremtiden vil afgøre dette, det beror på, hvem lagmanden foreslår, og hvem Lagtinget godtager som medlem i bestyrelsen.

18. Tilsynsmagten

Bemærkninger

I demokratiske samfund har tilsynsmagten stor betydning. Der findes mange slags tilsyn, både domstolenes tilsyn med Lagting og forvaltning, Lagtingets tilsyn med forvaltningen og ombudsmandens tilsyn med forvaltningen.

§ 74. Tilsynsmagten

- (1) Domstolene tilser, at denne forfatning og love og procedurer overholdes. Tinget tilser, at landsstyret og forvaltningen arbejder i henhold til lov.

Bemærkninger

Denne paragraf fastsætter i første led, at domstolene fører tilsyn med og prøver, om love og denne forfatning overholdes. Hermed er der taget direkte stilling til det ofte kontroversielle spørgsmål, om forfatningen skal kunne prøves som lov for domstolene; det spørgsmål er her besvaret bekræftende.

I andet led er fastsat, at Lagtinget skal føre tilsyn med, om landsstyre og forvaltning virker i overensstemmelse med loven. Dette er at betragte som en generel regel om tilsyn, som bliver yderligere konkretiseret i de næste paragraffer.

§ 75. Forespørgsler

- (1) Tingmænd og tingudvalg kan hver for sig spørge landsstyremænd, tingformanden og selvstændige institutioner om deres embedsførelse.
- (2) Forespørgsler kan stilles og svares skriftligt eller mundtligt og skal svares inden rimelig tid.

Bemærkninger

Denne paragraf tager for det meste fat igen i gældende procedurer i forbindelse med Lagtingets tilsyn med landsstyret. Der er dog tale om en udvidelse, når lagtingsmænd og lagtingsudvalg nu også kan stille lagtingsformanden og uafhængige institutioner spørgsmål om deres embedsførelse.

§ 76. Tilsyn med udvalg

- (1) Tingudvalg kan foranstalte høringer.
- (2) Tingudvalg kan skrive redegørelser om sine undersøgelser.

Bemærkninger

I første stykke opfordres der til omfattende tilsynsopgaver, så udvalgene også kan foranstalte høringer i forbindelse med undersøgelser, og i andet stykke bliver det stadfæstet, at lagtingsudvalgene kan skrive redegørelser om deres undersøgelser.

Disse to stykker er på en måde unødvendige, for det er indlysende, at Lagtinget og dets udvalg kan gøre alt, som forfatningen ikke forhindrer. Men alligevel har Lagtinget så svært ved at vænne sig til sin relative almagt, at det sommetider er nødvendigt at sige det selvsagte for at give lagtingsmændene mod på arbejdet.

§ 77. Folkets ombudsmand

- (1) Tinget vælger folkets ombudsmand.
- (2) Ombudsmanden undersøger administration, afgørelser og domme af landets myndigheder. Ombudsmanden kan gøre bemærkninger og indstillinger, men kan ikke træffe afgørelser eller ændre domme.

Bemærkninger

Som nu skal Lagtinget vælge ombudsmand til at føre tilsyn med landets myndigheder. Ombudsmanden bliver i denne forfatning kaldt folkets ombudsmand hellere end Lagtingets ombudsmand. Dette er en konsekvens af, at ombudsmanden i højeste grad har været og er bestemt til at være forsvarer for menigmand, og at der heller aldrig har været nogen realitet i den opfattelse, at ombudsmanden repræsenterer Lagtinget.

I henhold til andet stykke skal folkets ombudsmand ikke kun undersøge forvaltningen og dennes afgørelser, men også domstolene og deres afgørelser. Flere mener, at det ikke kan lade sig gøre, at ombudsmanden skal føre tilsyn med domstolene. En sådan opfattelse er ret afslørende og siger, at de fleste i virkeligheden opfatter ombudsmanden som en slags faktisk domstol, og at myndighederne i virkeligheden ikke har nogen anden mulighed end at adlyde; præcis derfra stammer modviljen mod tilsyn med domstolene. Selv om der ikke er megen realitet i at sige, at den danske eller færøske ombudsmand kun udtaler sig og henstiller og ikke træffer afgørelser, så bliver dette bildt offentligheden ind.

Ombudsmanden er en enkeltperson, som skal symbolisere sin institution, og han virker ikke efter almindelige retssikkerhedsstandarder som domstolene med for eksempel mundtlig og direkte bevisførelse for myndigheden. Derfor er det også for alvor et retssikkerhedsproblem, at ombudsmanden virker som de facto domstol.

Reglen i andet stykke gør det klart, at ombudsmanden skal virke i henhold til den oprindelige hensigt og skal være med til at føre tilsyn med myndigheder og med sin faglige autoritet virke udviklende med sine henstillinger. Men disse henstillinger skal institutionerne dog i virkeligheden kunne vælge ikke at følge, netop fordi der ikke er tale om en besluttende myndighed. At domstolene er omfattet af tilsynet kommer af, at man forsøger at skabe en ombudsmandsinstitution med forbillede i den svenske fra begyndelsen af det nittende århundrede.

19. Udenrigsmagten

Bemærkninger

I dette kapitel om udenrigsmagten er ikke kun de almindelige regler om Færøernes forhold til omverden, men også reglerne om union, som også delvist omfatter det nationale forlig, som er så vigtigt for denne forfatning.

§ 78. Udenrigsmagten

- (1) Landsstyret repræsenterer Færøerne overfor udlandet.
- (2) Landsstyremanden i udenrigsanliggender er landets udenrigspolitiske leder og koordinator og har ansvar for Færøernes internationale forhold.
- (3) Landsstyremanden i udenrigsanliggender står i spidsen for udenrigstjenesten, som består af udenrigsministerium og ambassader.
- (4) Landsstyremanden i udenrigsanliggender kan i særlige tilfælde bemyndige andre landsstyremænd til at virke i sit sted.
- (5) Udenrigsudvalget repræsenterer tinget overfor landsstyremanden i udenrigsanliggender.
- (6) Landsstyremanden i udenrigsanliggender skal anmode udenrigsudvalget om råd, forinden der indledes forhandlinger om internationale aftaler. Ligeledes skal landsstyremanden i udenrigsanliggender informere udenrigsudvalget på passende måde, medens sådanne forhandlinger foregår for at sikre sig de bedste råd fra udenrigsudvalget. Landsstyremanden i udenrigsanliggender kan samtidigt fastsætte fortrolighed i sådanne sager.
- (7) Internationale aftaler, som omfatter lovgivning, skal vedtages som lov eller som almindelig vedtagelse, inden den kan sættes i kraft.

Bemærkninger

I denne paragraf er fastsat, ligesom opfattelsen er i international ret, at regeringer repræsenterer riget internationalt, eller som det bliver sagt, *the government is the agent of the state*. Med andre ord er riger enhederne i den internationale ret, og kun regeringer kan repræsentere og binde dem. I international ret er det også fastsat, at kun statsledere, regeringsledere og udenrigsministre og særlige diplomater under udenrigsministeren kan binde riget uden fuldmagt. Når der her tænkes på regering, indbefatter det også lagmanden efter omdannelse, visse selv om han bliver lagtingsformand, har han desforuden vigtige regeringsopgaver som præsident i forbindelse med den udøvende magt.

Paragraffen har ellers den Europæiske Unions forslag til forfatning som forbillede. Det fastsættes således, at landsstyremanden i udenrigsanliggender bliver forordnet

med egen forvaltning, selvom sagsområdet kun kan overtages ved at konstituere Færøerne som selvstændigt rige. På den anden side er der mange eksempler på lignende ordninger, hvor uselvstændige riger har prioriteret globaliseringen højt, ligesom den Europæiske Union.

Magtfordelingen mellem regering og Lagting bliver klart afgrænset i denne paragraf. Der er ingen tvivl om, at det er regeringen med landsstyremanden i udenrigsanliggender i spidsen, som har kompetencen. På den anden side er der heller ingen tvivl om, at regeringen på ingen måde kan binde Lagtinget til at lovgive på en bestemt måde uden Lagtingets samtykke forinden. Således skal alle sådanne overenskomster forelægges Lagtinget til vedtagelse, inden de kan sættes i kraft. I denne forbindelse bliver det under behandlingen Lagtingets udenrigsudvalg, som bliver Lagtingets repræsentant overfor landsstyremanden i udenrigsanliggender. Landsstyret bestemmer selv, om overenskomster sættes i kraft som led i almindelig vedtagelse i Lagtinget eller som lov.

§ 79. Union

- (1) Færøerne kan være i en union med andre lande og riger i henhold til international aftale.
- (2) Såfremt Færøerne indgår union med andre lande og riger, skal tinget vedtage unionsaftalen som lov med absolut flertal, inden folket tager endelig stilling ved folkeafstemning mindst et halvt år senere, hvor almindeligt flertal gælder. Samme procedure gælder, hvis Færøerne træder ud af en union med andre lande eller riger.
- (3) Enhver unionssituation, hvor unionsinstitutioner får magt, som ellers hører til landets institutioner, skal klart defineres i en aftale. Unionen kan ikke gøre indgreb i folkets rettigheder. Landets øverste institutioner skal overvåge, at ånden i denne forfatning, landets selvstændighed og folkets selvbestemmelsesret ikke bringes i fare i en unionssituation.

Bemærkninger

Sammen med forordet og paragraf 1 knytter især stykke et og to i denne paragraf sig til spørgsmålet om det såkaldte nationale forlig; det vil sige, hvordan færinger skal forstå deres forhold til andre lande og fællesskaber, især Danmark, og efter hvilke procedurer denne forbindelse skal kunne ændres. I bemærkningerne til forordet og § 1 behandles spørgsmålet om Færøernes situation som land også. Derfor skal der her ikke gøres så meget ud af det spørgsmål. Snarere er det procedurer i forbindelse med en ændring af stillingen, som er interessante i denne forbindelse.

I andet stykke fastsættes proceduren for ændring i forhold til nuværende situation. Der er krav om absolut flertal – dvs. at almindeligt flertal af alle lagtingsmænd er

nødvendigt uden hensyn til, hvor mange er til stede – og at folket ved afstemning skal tage den endelige beslutning mindst et halvt år senere. I den forbindelse bliver med ordet union tænkt både på rigsfællesskab og flernationalt fællesskab (EU), og samme fremgangsmåde er nødvendig i alle tilfælde. Dette er en konsekvens af, at reglen skal være en del af det nationale forlig; der er ellers utvivlsomt mange, som mener, at kravene ikke burde være så strenge, når der skal træffes bestemmelse om at tage mere selvstyre, som når der skal gives afkald på suverænitet. Dette er situationen i selvstændige lande, hvor suveræniteten ofte menes at have en forud givet bedre ret. Men vi er som nævnt i en særlig statsretlig situation, og at kravene til at ændre ordningen og opnå mere selvbestemmelse er de samme som til at afgive suverænitet, må være en del af forliget.

Vedrørende spørgsmålet om ændringsbestemmelser og det rigtige i et krav om særligt flertal, snarere end forsinkelse og tøven, henvises til bemærkningerne til paragraf toogfirs. Det menes dog at være endnu mindre legitimt at kræve særligt flertal i forbindelse med afgørelse om at opnå større selvstændighed end i forbindelse med en almindelig ændringsregel, som skal hæve forfatningen over almindelige love. Særligt flertal er heller ikke et krav i denne forbindelse; kun kræver stykke to et flertal af alle lagtingsmændene. Dette kan ikke sammenlignes med særligt flertal, fordi det er ikke urimeligt at forvente, at alle lagtingsmænd møder op til en så stor sag. Da der alligevel er grund til at sikre, at flertallet er nogenlunde stabilt, er fremgangsmåden at forsinke processen ved at kræve et halvt år og at gøre den vanskeligere ved at kræve en afgørelse både fra Lagtinget og folket.

Første led i tredje stykke pålægger landets myndigheder i en overenskomst nøjagtigt at fastsætte eller specificere den magt, som ellers ligger hos landets institutioner, og som unionsmyndigheder får. Dette er et krav om nøjagtighed eller fasthed, som er kendt fra lignende regler om unionssituation i andre landes forfatninger. Hvis magten ikke er præcist fastsat, kan det blive umuligt at føre tilsyn med og få oversigt over sandsynlige følger af, at landet afgiver suveræniteten. Da det historisk er lidet sandsynligt, at Færøerne igen vil frasige sig magt til Danmark, kunne man tro, at denne regel kun har betydning med hensyn til forholdene til unioner som den europæiske. Men således er det ikke; reglen er lige så meget møntet på at omfatte nyskabelser i forholdene til Danmark eller et andet land som fællesskaber som den europæiske union.

Tredje stykke pålægger landets øverste institutioner at føre tilsyn med, at selvstændighed og denne lovs ånd ikke udsættes for fare i unionssituation. Dette er at sende landets øverste institutioner det budskab, at magt overgivet til en union ikke kan være ubegrænset, således som det næsten har været tilfældet i andre lande i forbindelse med EU, og det er deres ansvar at føre dette tilsyn.

Det vigtigste med paragraf fireoghalvfems er, at efter dens vedtagelse er der for første gang skabt grundlag for, at alle store politiske afgørelser om at ændre Færøernes forhold til omverdenen vil være afledt af og legitimeret i den færøske forfatning.

20. Kommuner

§ 80. Kommuner

- (1) Færøerne er inddelt i kommuner under landets tilsyn.
- (2) Kommunalbestyrelserne er folkevalgte og regulerer forholdene på stedet.

Bemærkninger

Første stykke har størst betydning som stadfæstelse af, at landet er opdelt i lokale enheder, som kaldes kommuner. I ordet ”tilsyn” ligger, at kommunerne er underordnet landet. På hvilken måde kommunerne er underordnet landet, er det dog ikke meningen at fastsætte i forfatningen. Om der kun skal være tale om et legalt tilsyn som nu eller et mere omfattende tilsyn, som også vurderer det fornuftige i politiske tiltag, må overlades til samfundsudviklingen og forskellige politiske majoriteter at afgøre, hellere end at fastlægge det i forfatningen. Da samspillet mellem lokalsamfundene og den fælles helhed er og har været politisk følsomme emner, bør dette område ikke være så præcist reguleret, at en naturlig politisk udvikling hæmmes. Færøerne som land er dog *en enhed*, og der er ikke unionsordning, og dette vil forfatningen ikke ændre. Derfor må reglen som minimum forstås således, at landet har pligt til at sikre, at der er kommunalt selvstyre i landet, men at landsmyndighederne dog selv bestemmer, på hvilket niveau dette selvstyre skal være. Derfor har landsmyndigheder, Lagtinget, frit spil til at fastsætte indholdet i det kommunale selvstyre.

Overordnet sikrer andet stykke den nuværende tilstand, at det kommunale selvstyre er demokratisk grundfæstet og fastsætter også på lignende overordnede måde som i første stykke, at kommunalbestyrelserne ordner forholdene lokalt uden dog at sige noget konkret om, hvor grænsen går overfor landsmyndighederne.

21. Nødret

Bemærkninger

Et gammelt ordsprog siger, at nød bryder alle love. Der er en kerne af sandhed i disse ord. Ofte hører vi også i radioen, at præsidenten i det og det land har erklæret landet i undtagelsestilstand, og det forekommer, at samfund til alle tider har anerkendt, at under sædvanlige forhold styrer regler og forordninger, men at undtagelsen styrer i nøden. Således er det også i vores tid og i vores område af verden.

§ 81. Nødsituationer

- (1) I nødsituationer kan lagmanden erklære undtagelsestilstand i landet. Da kan han tilsidesætte love og anordninger, for at ikke større værdier eller landets sikkerhed skal gå tabt.
- (2) Såfremt landets institutioner ikke kan overholde denne forfatning eller landets love i en nødsituation, skal vedkommende institutioner snarest muligt meddele tinget dette.
- (3) Underretten skal vurdere, om procedurerne er de rigtige i en nødsituation.

Bemærkninger

Første stykke i paragraffen giver lagmanden hjemmel til i nødsituationer at erklære landet i undtagelsestilstand og fravige almindelige love og forordninger, således at større værdier ikke går tabt, og landets sikkerhed ikke kommer i fare. I andre lande er det også almindeligt, at præsidenter og andre ledere af den udøvende magt har en sådan hjemmel.

Andet stykke pålægger institutioner, som ikke kan overholde forfatningen eller love i en nødsituation, snarest at give Lagtinget meddelelse. I dette ligger, at ikke kun lagmanden kan fravige almindelige love og denne forfatning i en nødsituation. Det kan også andre institutioner. Forskellen er bare, at kun lagmanden har hjemmel til at erklære landet i undtagelsestilstand.

Kravet i andet stykke om snarest at give Lagtinget meddelelse er gældende for alle landets institutioner og derfor også lagmanden, hvis han erklærer landet i undtagelsestilstand.

Der er mange eksempler på, at det åbne samfunds fjender har udnyttet en undtagelsestilstand og har forsøgt at bruge den som middel til at tilsidesætte demokrati og retssikkerhed for bestandig. Derfor er det meget vigtigt, at der er et særdeles godt tilsyn med myndighederne under undtagelsestilstand. Dette tilsyn bliver i henhold til stykke to politisk udført af Lagtinget, se regel om pligt til hurtig

meddelelse, og legalt udøvet af Retten på Færøerne ("Løgrættur"), som skal vurdere, om der er handlet rigtigt i nødsituation.

Det er vanskeligt at sige, hvad folket, som skal godkende denne forfatning, vil lægge i ordene "i nødsituation". Andre steder har det været betragtet som umuligt at sige på forhånd og generelt, hvilke krav skal stilles til en situation, for at den kan blive anset for at være en nødsituation, som kan begrunde, at regler i forfatningen bliver tilsidesat. Der har også været sondret mellem mere og mindre grundlæggende regler i forfatningen. Selvsagt skal der mere til for at fravige grundlæggende regler om borgernes rettigheder end mindre betydningsfulde regler som for eksempel om procedurer i lagtingsarbejdet. Hvis der er tale om grundlæggende regler, er der i de fleste lande i vores område af verden enighed om, at der skal være tale om virkelig nød, således at forholdsreglerne er nødvendige for at redde betydelige samfundsværdier som statens eksistens eller de demokratiske institutioner. Som vejledning kan være peget på paragraf 15 i den europæiske menneskerettighedskonvention, som nævner "krig eller anden generel nødsituation, som truer nationens liv".

Klassisk demokratisk opfattelse er det, at udvidede beføjelser til myndigheder i forbindelse med, at nationen bliver truet på livet, kun kan være midlertidige og undtagelsesvis. Skal der være mening i at skelne mellem undtagelse og normaltilstand, må nødretten både være tidsbegrænset, knyttet til en særlig tilstand og indholdsmæssigt begrænset til ikke at gå længere end at tilsidesætte dele af forfatningen og ikke forfatningen i sin helhed.

At nødretten er indholdsmæssigt begrænset, medfører således, at tiltag, som bliver gjort i nødsituation, må respektere de almene grundregler i denne forfatning. Særlig betydning har proportionalitetsprincippet, som skal sikre, at de værdier, som nødretten bliver brugt til at bjærge, ikke er mindre betydningsfulde end de værdier, som bliver tilsidesat i den forbindelse.

22. Vedtagelse og ikrafttræden

Bemærkninger

Dette kapitel er på en måde det væsentligste af dem alle. Vedtagelses- og ændringsreglen er den, som flytter denne forfatning til en anden sfære end love. Ændringsreglen giver ikke kun forfatningen et højere position, men med forbehold for særlig politisk kultur er det også betinget af denne – hvor tung eller let reglen er – om forfatningen får høj eller lav position, kommer til at virke mere eller mindre godt og leve længe eller kort.

§ 82. Samtykke

- (1) Denne forfatning samt senere ændringer i den skal vedtages af tinget med absolut flertal, inden folket tager endelig stilling ved en folkeafstemning mindst et halvt år senere, hvor almindeligt flertal skal råde.
- (2) Forfatningen eller ændringer til den får gyldighed samme dag, som folket har truffet afgørelse.

Bemærkninger

Første stykke i denne paragraf har regler om proceduren i forbindelse med vedtagelse og senere ændring af forfatningen. Først skal Lagtinget vedtage den med kvalificeret flertal, og derefter skal ændringen godkendes ved folkeafstemning, og folkeafstemningen kan ikke finde sted, før end mindst et halvt år er gået siden lagtingsvedtagelsen.

At forfatningen er sværere at vedtage og ændre end en almindelig lov, er som nævnt den primære måde hvorpå man kan give forfatningen højere gyldighed. Kun de færreste kan mene, at alene en subjektiv bevidsthed om, at dette er en højere forordning, er tilstrækkeligt. Derfor må der også være objektive forskelle. Går samfundet ind for værdierne bag konstitutionalisme, er det også klart, at samfundet tiltræder, at der er andre værdier end demokrati, og at disse værdier til en vis grad kan komme i modstrid med demokratiet, men at det er således i forbindelse med moderne forfatninger. Men formålet må dog være, at måden, som forfatningen vedtages og ændres på, forulemper demokratiet mindst muligt.

Den foreslåede forfatning er lige så vanskelig at vedtage som at ændre. Dermed siges det også, at udvalget har den opfattelse, at det er mindre legitimt at vedtage en forfatning efter en enkel procedure, end det skal være at ændre den. At forfatninger er sværere at ændre end at vedtage, forekommer ofte. Da har senere generationer vanskeligere vilkår til at ændre end den vedtagende generation. Dette kan betragtes som et forsøg fra samfundets side på at binde andre – og senere generationer – end sig selv, således som det også helst skulle være hensigten med en forfatning.

Der er forskellige ændringsmåder. Der kan være krav om både simpelt og kvalificeret flertal i Lagtinget, folkeafstemning med krav om både særligt fremmøde og simpel eller kvalificeret stemmeflerhed foruden forskellige sammensætninger af disse. Alle disse måder kan dog opdeles i to hovedgrupper. Den første sætter krav om gentaget vedtagelse fra godkendende institution, som for eksempel to ting, eller kun at forskellige institutioner skal vedtage, som for eksempel tinget og folket. Formålet er ved hjælp af forsinkelse eller tøven at få folket til at overveje bestemmelsen særdeles nøje og på den måde at få forfatningen hævet op over almindelig lov. Den sidste, som

ude i verden var den almindeligste måde at hæve forfatningen op over love, sætter krav om kvalificeret flertal i den godkendende institution, for eksempel tre femtedele eller to tredjedele.

Af de nævnte måder er det den første, som respekterer demokratiet mest. Derfor er også den første måde valgt i forslaget til denne forfatning, fordi den tilgodeser værdierne bagved konstitutionalisme på tilfredsstillende måde, samtidig med at der tages størst mulige hensyn til demokratiet. Sidste ordning med kvalificeret flertal giver et mindretal og nuværende ordning vedblivende bedre ret end flertallet og ændringen, og sådant medfører demokratiske problemer og er heller ikke nødvendigt for at forordne en højere ret.

Af praktiske grunde, men også for at understrege, at folket har den øverste politiske magt snarere end Lagtinget eller en anden regeringsinstitution, som folket selv har forordnet, bliver det i andet stykke fastsat, at forfatningen og ændringer i den træder i kraft samme dag, som folket har taget sin beslutning.

Mindretalsbemærkninger

Mindretalsbemærkninger

Jóannes Hansen, Bárður Larsen og Ingibjörg Berg, udvalgsmedlemmer

Tórshavn, 11. december 2006

Undertegnede udvalgsmedlemmer kan tilslutte sig det meste i foreliggende betænkning til færøsk forfatning, men skal gøre bemærkninger til dele af forslaget og processen, som vi mener ikke har været tilstrækkelig god.

Magtfordeling

Første Flagdagsbetænkning (Redegørelse fra formanden for Grundlovsudvalget, afleveret Flagdagen 2004) havde et forslag til færøsk forfatning, som var det grundlag, som den nu færdige betænkning tog udgangspunkt i. Forfatningsforslaget i Flagdagsbetænkningen var baseret på den opfattelse, at idéen bagved magtfordelingen i den nuværende styrelsesanordning er uheldig og ikke i overensstemmelse med virkeligheden. I Flagdagsbetænkningen blev det forsøgt igen at ændre magtbalancen mellem Lagting og landsstyre til fordel for Lagtinget.

I Flagdagsbetænkningen mistede lagmanden retten til at opløse Lagtinget og udskrive valg, retten til at nægte at stadfæste love og retten til alene at udnævne og godkende landsstyremænd. Begrundelsen i Flagdagsbetænkningen for at fratage lagmanden disse beføjelser var, at magtfordelingen forstået som magtbalance og intern kontrol mellem Lagting og landsstyre ikke har nogen mening i vores ordening. Vores ordening bygger på parlamentarisme. Når Lagtinget er øverst, og lagmanden og landsstyremænd sidder af Lagtingets nåde, kan det ikke lade sig gøre samtidig at sige, at lagmanden har beføjelse at sætte Lagtinget i skakmat.

Enhver iagttager af den politiske ordening på Færøerne ved, at lagmanden ikke kan sætte Lagtinget i skakmat ved ikke at stadfæste et vedtaget lovforslag, ved at true med at opløse Lagtinget, eller ved selv at vælge at afskedige landsstyremænd. I nuværende politiske ordening er der to magter, som sætter hinanden i skakmat, og det er koalition i Lagtinget/landsstyret overfor oppositionen i Lagtinget.

I alle vigtige afgørelser er det nødvendigt for lagmanden at konsultere sine koalitionsmedlemmer. Hvis han nægter at stadfæste love, afskediger landsstyremænd på eget initiativ eller opløser Lagtinget, så gør han det kun, når han har sat sig selv i

skakmat, og når han ikke længere har grundlag for at fortsætte som lagmand og koalitionsleder.

Derfor mener vi, at reglerne i styrelsesordningen fra 1994 om lagmandens beføjelser ikke har noget med den virkelige magtfordeling at gøre, og således fortsætter det, så længe lagmanden og landsstyre ikke har selvstændigt mandat, for eksempel ved at blive valgt direkte af folket.

Under henvisning til denne virkelighedsfjerne magtfordelingsordning under nugældende lov om styrelsesordning vil vi indtrængende fraråde, at forslaget i Flagdagsbetænkningen om en klarere og bedre sammenhængende magtfordelingsordning nu igen bliver drejet imod den uheldige og usammenhængende ordning under gældende styrelsesordning. Præcis dette bliver konsekvensen af de afgørelser om magtfordeling, som underudvalget til Forfatningsudvalget, som blev sat til at behandle nationalitetsspørgsmålet, besluttede at fremme (dog betinget af, at ordningen i forslaget til forfatning ikke bliver omstruktureret efter den særlige § 59).

Efter dette har den foreslåede forfatning denne ordning i magtfordelingsspørgsmålet:

Lagtinget forordner efter § 58 (2) valg af lagmand, hvor lagmanden er valgt, hvis mindre end halvdelen af alle lagtingsmænd stemmer imod. Vi anbefaler en mere demokratisk og positiv ordning med krav om, at der skal være flere stemmer for end imod i forbindelse med valg af lagmand.

Lagmanden udpeger landsstyremænd efter § 58 (4). Vi anbefaler en mere demokratisk ordning, hvor Lagtinget, som det mindste efter forslag fra lagmanden, skal godkende forslag til landsstyremænd.

Lagmanden skal udskrive valg. Dette har underudvalget i nationalitetsspørgsmål bestemt, selv om § 47 ikke er rettet til. At udskrive valg kan være et godt redskab. Vi fraråder dog, at lagmanden skal have dette redskab, da der ingen magtbalance er i dette.

Lagmanden stadfæster og kundgør love i overensstemmelse med § 45 (5). Vi fraråder, at lagmanden skal stadfæste love, da han ikke har lovgivningsmagt og i virkeligheden ikke kan nægte at stadfæste.

Frist og kvalitet

Der har været andre indvendinger imod arbejdet i udvalget. Det er blevet påpeget, at tiden har været for knap, og at mange regler ikke har fået en egentlig behandling i udvalget, bl.a. reglerne og ordningen af magterne, der som nævnt er blevet behandlet

i underudvalg. Vi er enige i, at flere regler ikke har fået en tilstrækkelig behandling i udvalget. En konsekvens af dette er, at vigtige regler kunne have været bedre gennemtænkt. Under henvisning til dette kan det tænkes, og det er også blevet påpeget af mindretalsbetænkning fra oppositionen i lagtinget, at fristen til at skrive betænkningen færdig burde have været udskudt noget. Selv om der er dele i betænkningen, som der kunne have været arbejdet mere med, så er forslaget i denne betænkning dog ikke det endelige forslag, som skal til folkeafstemning. Nærværende forslag skal nu ud til politisk behandling, og der vil der igen være lejlighed til at foretage ændringer, inden folket endelig får lov til at sige sin mening.

Der er ingen grund til at vurdere udvalgets arbejde, som om det havde beføjelse til at give Færøernes folk en endelig forfatning. Inden Færøernes folk med sin vedtagelse giver forfatningen position som grundlæggende politisk og legalt dokument, kan den foreslåede ordning ikke regnes for andet end døde bogstaver.

Der er også praktiske grunde til, at udvalget afleverer det endelige forslag nu. Udvalget har snart siddet i otte år, og så er det på tide at få færdiggjort arbejdet. Hvis udvalget mener, at der er god tid til at få forslaget færdigt, og at det altid kan lade sig gøre at udsætte fristen, så er det sandsynligt, at det vil vare længe, før det endelige forslag bliver afleveret.

Kári á Rógvi, næstformand

8. december 2006

Hverken grundlovsudvalget eller forfatningsudvalget fik nogensinde tilfredsstillende forhold.

Fra begyndelsen var der den misforståelse, at kun neutrale, suveræne lande har grundlove. Men begge vores nærmeste nabolande, Island og Norge, fik sine forfatningsdokumenter, mens de stadig var i en unionssituation. Hos begge disse lande blev dokumenterne, som henholdsvis blev kaldt Constitution, senere Grundlov og forfatningsprogram, til stor velsignelse. Forfatningsdokumenter stadfæster landet som regeringsenhed, udvikler nationen og bygger bro mellem forskellige statsretslige situationer. At det kan lade sig gøre for et land og nation som vores at få en fuldstændig forfatning, er ikke svært at overbevise de almindelige mennesker på Færøerne om.

Når der bliver afholdt møder, offentlige, i politiske foreninger, for internationale specialister, er tilslutningen bred, samlende og overbevisende. Kun to grupper er imod en færøsk forfatning, de dansk uddannede færøske jurister og færøske politikere. De første er påvirket af en dårlig historie- og filosofiløs uddannelse, de sidste af den stille sammensværgelse, som er lige ved at give den gode gamle styrelseslov skylden for deres dårlige ledelse i årene inden den såkaldte krise.

Siden sidste valg har grundlovsudvalget under nyt navn fungeret i henhold til lov, som fik flere stemmer, men dog mindre tilslutning i Lagtinget end den forudgående hjemmelslov. Udvalget blev præget af, at der var for lidt forbindelse til det forudgående arbejde, og at udvalget langsomt tabte pusten på grund af vanskelige forhold. Det rigtigste ville være, at Lagtinget gav udvalget samme pause i lagtingsarbejdet, som Nordisk Råd og Vestnordisk Råd får, at lagmanden og landsstyremanden sikrede økonomiske og andre forhold, og at offentlige høringer baseret på den første flagdagsbetænkning prioriteredes højt, foruden en international konference baseret på konferencen i 2003, men denne gang om de indholdsmæssige regler snarere end om fortrinsvis det nationale forlig som dengang.

Desværre blev det ikke sådan, men med lavt blus gik udvalget i gang med at nedkoge Første Flagdagsbetænkning. Mange nye medlemmer var interesserede i at standse eller ændre arbejdet. Mange politikere mener, de har en interesse i at forsvare den ualmindelig verdensfjerne og dårlige lov om styrelsesordning, som vi kæmper med.

Andre misforstår situationen og tror, at en tilfældig formulering enten kan fremme løsrivelse eller omvendt, lænke os til et andet land for evigt.

Forfatningsforslaget, som nu bliver afleveret, bærer for meget præg af at være et udvalgsforlig. Første flagdagsbetænkning bar mere præg af at være trofast imod den grund, som blev bygget i de første år, og som repræsentanter for alle partier var sammen om, men som alligevel var hel og overbevisende i stil og ordning.

På grund af disse hensyn, at vi har brug for at forbedre vores styrelsesordning, at vi kan få stor nytte af et komplet forfatningsdokument med nationalt forlig, rigsretlig status, rettigheder og magtbegrænsninger, anbefales det indtrængende lagmanden - eller andre, som har ret til at fremlægge forslag i Færøernes Lagting – at fremlægge forslag om Færøernes Forfatning, som kan komme i stedet for den yngre lov om styrelsesordning.

Men på grund af bedre arbejdsmetode, bedre stil og ordning og indholdsmæssigt heldigere og friere regler, anbefaler jeg, at forslaget i den Første Flagdagsbetænkning med de rettelser, som blev udført i hæftet med den engelske oversættelse, bliver lagt frem i lagtinget snarere end udvalgets endelige forslag. Subsidiært kan jeg dog tilslutte mig udvalgets indstilling, den er under alle omstændigheder bedre end den nugældende ordning.

Jóannes Eidesgaard, lagmand og udvalgsmedlem

8. december 2006

Der har været diskussion i udvalget, især i underudvalget om benævnelserne landsstyremand og minister, dog uden nogen klar konklusion. Nogle udvalgsmedlemmer mener, at benævnelsen *minister* skal bruges i stedet for *landsstyremand*. Jeg er overbevidst om, at de benævnelser, som har vundet hævd, skal man ikke forkaste. *Landsstyremand* er specielt færøsk, imens *minister* er den benævnelse, som alle andre bruger. Derfor mener jeg, at vi bør bruge benævnelsen landsstyremand. Af præcis samme grund mener jeg, at benævnelsen lagmand, som siden 1948 har betydet formanden for landsstyret, har vundet hævd i denne betydning. Derfor er det bestemt ikke rigtigt at lave en regel, som åbner op for muligheden for at vende tilbage til den gamle benævnelse for formanden i lagtinget. Så kunne det lige så gode tænkes, at man brugte denne betegnelse til det højeste embede i retssystemet. Jeg fraråder derfor at vedtage de regler i § 59, som omhandler omdannelse af lagmandsembedet.

Jeg kan absolut ikke tiltræde, at den eneste landsstyremand, hvis embede bliver defineret i forfatningen, er landsstyremanden i udenrigsanliggender. Hvorfor nævnes landsstyremanden for fiskerianliggender eller landstyremanden for finansanliggender ikke? Det er underligt i en forfatning at definere en landsstyremand og desuden på et sagsområde, som Danmark forvalter for os. Vi kan ikke overtage udenrigsanliggender fuldt og helt, før end vi har løsrevet os. Men heller ikke da, mener jeg, at det er rigtigt, at landsstyremanden i udenrigsanliggender skal være foreskrevet i forfatningen. Desuden får landsstyremanden i udenrigsanliggender i henhold til forslaget ledelsen i alle udenrigsforhold, således at lagmanden ikke kan føre tilsyn med ham, for på det område har denne landsstyremand ledelsen. I indenrigsforhold har lagmanden ansvaret, i henhold til forslaget, men ikke når det drejer sig om udenrigsforhold. Desuden er det fastsat i forslaget, at landsstyremanden i udenrigsanliggender skal være vicelagmand. Til dette kan siges, at vicelagmanden almindeligvis er en del af fordelingen mellem partierne og hænger ofte sammen med anciennitet. I Danmark er udenrigsministeren ikke suppleant for statsministeren, heller ikke i England. I Grønland synes opfattelsen at være, at udenrigsanliggender er for lille til at være et selvstændigt sagsområde, og derfor administrerer den minister også finans- og økonomianliggender foruden selvstyreanliggender og nordiske anliggender. Jeg kan se, at med dette forslag om landsstyremand i udenrigsanliggender/vicelagmand med beføjelser, som er foreskrevet i forfatningen, bliver den gamle sædvane fjernet, at det er lagmanden, som fordeler sagsområderne, fordi dette sagsområde er givet på forhånd. Man får næsten den følelse, at landsstyremanden i udenrigsanliggender får mere plads i dette forslag end

lagmanden, og så er der lagt en helt anden kurs. Så dette kan jeg absolut ikke tilslutte mig.

Lagmandsembedet kan omdannes ved lagtingslov. Dette er særdeles uheldigt for lovarbejdet. Vi udarbejder en forfatning, som indeholder vanskelige procedurer for ændringer, men så siges i forbindelse med et meget betydningsfuldt embede, at dette kan omdannes med lagtingslov – dette går ikke an. Dette er i modstrid med grundlaget for forfatningsudarbejdelsen, fordi tanken er, at grundlæggende ændringer kræver ændringer i forfatningen. Det er meget mærkværdigt og i strid med den nye forfatnings ånd, at lagmandens ret at stadfæste kan overføres til lagtingsformanden ved lagtingslov. Retten til at stadfæste er en så vigtig og grundlæggende forudsætning for den udøvende magt, at det er ikke rigtigt at fratage lagmanden denne beføjelse, som det kan i henhold til forslaget ved en ændring i lagtingslov (se § 59, stk. 3). Retten at stadfæste skal lagmanden have, og skal ændringer gøres vedrørende dette, skal denne grundlæggende ændring foretages ved en ændring i forfatningen.

Da nugældende styrelsesordning trådte i kraft i 1995, var en vigtig del dette, at der var en vis magtbalance mellem Lagting og landsstyre. Derfor fik lagmanden muligheden for at udskrive valg. Dette har vi haft gode erfaringer med, måske ikke dem, som vi hører om, men især dem, som vi aldrig hører om. Derfor tiltræder jeg ikke, at lagmanden mister denne mulighed, og jeg synes at magtfordelingen forskydes, hvis lagmanden mister denne ret. Jeg regner også med, at vi kan forvente mere ustabile politiske forhold, hvis denne ret bliver frataget lagmanden.

Sammenblandingen af folkevalgt lagtingsformand/lagmand, præsident eller konge, virker helt urealistisk. Hvorfor tages der ikke udgangspunkt i den virkelighed, som vi lever i? Jeg mener, at når suveræniteten er blevet virkelighed, så er vi vel sagtens også i stand til at ændre denne forfatning.

Vi har haft nugældende styrelsesordning i 10 år. Den har brister, men på de allerfleste områder fungerer den, og rammerne er kendte. Hvorfor gå så radikalt til værks, som dette forslag foreslår? Vi bør også tænke på, at et flertal skal findes, som kan bære forslaget igennem, for det kan næppe være formålet blot at aflevere en betænkning.

Bárður Nielsen, landsstyremand og udvalgsmedlem

12. december 2006

Der skal indledes med at påpege det uheldige i, at hverken Landsstyreområdet for finansanliggender eller nogen faglig institution under landsstyreområdet for finansanliggender har haft forslaget til udtalelse. Dette er jo institutioner, som alle har store erfaringer indenfor finansområdet, og som kunne have hindret uheldige regler og misforståelser.

I forslaget er der regler, som er tvivlsomme i forhold til tredelingen af magten i gældende grundlov. Det kan ikke afgøres, om hensigten er, at Grundloven skal være gældende sammen med forfatningen. I forordet til forfatningen står det, at ”denne forfatning er over alle love”.

§ 65. Ingen skat skal lignedes uden ved lov. Kommuner kan dog pålignes skat med hjemmel i lov. – Det er nødvendigt, at der fås en klar vedtagelse om begrebet skat og princippet om, at ingen skat skal pålignes uden ved lov. Her tænkes f.eks. på bidrag til ALS (arbejdsledshedsforsikringen) og sygekasserne.

Skat kan ikke pålignes med tilbagevirkende kraft. - Hvad forstås ved ordet *ligne* i forhold til *pålignet* i § 41 i SSL (lagtingslov om Færøernes styrelsesordning), det kan blive et problem med betydninger, som bliver anvendt i dag i skattesammenhæng. Da ville det f. eks. ikke være muligt at ændre påligningen for en person, som ikke havde opgivet hele sin indtægt. Betyder skat både direkte og indirekte skatter?

§ 66. Landets institutioner kan ikke betale udgifter uden bemyndigelse i landets budget, dom eller anden finansbemyndigelse. – Der er blevet peget på problemet med samme regel i SSL (lagtingslov om Færøernes styrelsesordning), at der står *betale udgifter* i stedet for *afholde* eller *have udgifter* (disponere), som er den relevant fastsættelse i forhold til at binde landskassen. Nu er det oplagt, at denne regel bliver ændret!!!

Frem til april kan udgifter betales efter forrige budget. – Hvis reglen ovenover bliver ændret, så er denne regel ikke nødvendig, og dette er kun regnskabsteknik og bør muligvis ikke at medtages i en Forfatning.

Uafhængige institutioner behøves ikke være på landsstyrets budget – Bedre er at vende udsagnet og sige, at landets hele virksomhed skal medtages på landets budget, undtagen hvis Lagtinget har bestemt, at virksomheden ikke skal medtages. Også er det uklart, hvad der menes med uafhængige institutioner!!

Hjemmelslove og offentlige aftaler kan betinge, at finansielle krav kræver bevilling. – Det er ikke helt klart, hvad der menes med dette. Dette er regler, som kan eller bør medtages i bevillingsloven.

§ 67. Ingen bemærkninger.

§ 68. *Tinget modtager særlige anmodninger fra domstolene og selvstændige institutioner.* – Dette strider imod princippet om, at al virksomhed skal medtages på landets budget.”

§ 69. *Tinget kan give landsstyret eller andre institutioner tillægsbevilling.* – Hvad betyder dette i forhold til, at det i henhold til § 68 er landsstyret, som fremlægger landets budgetforslag.

Når en sag haster og er af mindre økonomisk betydning, kan finansudvalget give tillægsbevilling. – Dette kan bifaldes, hvis det er hensigten, at ingen tillægsbevilling skal forelægges Lagtinget, som kun er en opsamling og efterfølgende godkendelse af finansudvalgets afgørelser. Hvis ekstrabevilling skal bibeholdes, bør dette være fastsat, og fristen for fremlæggelse og vedtagelse bør flyttes til lige efter årsskiftet.

§§ 70 og 71. Det er tvivlsomt, om det er rigtigt, at regnskabet skal fremlægges til godkendelse inden 6 måneder efter årsskiftet, da det er det reviderede regnskab, som bør godkendes. Spørgsmålet er også, om tidsfristen bør nævnes, og hvis den bliver nævnt, skal den så ikke også nævnes for revisionen.

§ 72. Dette anses for at være i strid med tredelingen af magten, eftersom Lagtinget delvist får forvaltningsmyndighed over sagsområder, som ikke overgives landsstyret. Herudover bliver spørgsmålet rejst, om Landsbanken, som virksomhed eller institution, bør være reguleret i loven. Hvilke finans- og økonomisager har man tænkt sig, at Landsbanken skal forvalte?

§ 73. Det er tvivlsomt, om Økonomifonden skal være nævnt i loven. Samme tvivl er der vedrørende hvilken myndighed, den skal sortere under, se også bemærkningerne til § 72. Det anses heller ikke for rigtigt, at fonden skal have valgmuligheder vedrørende anvendelsen af afkastet.

Kaj Leo Johannesen

På Sambandspartiets vegne

13. december 2006

Under henvisning til e-mail, dateret 29. november, afgiver Sambandspartiet følgende bemærkninger til forslag til ny forfatning:

Det er hensigten, at forfatningen skal afløse nugældende lov om styrelsesordning, og det er utvivlsomt, at loven om styrelsesordning har behov for visse forbedringer. Men spørgsmålet er, om der virkelig er brug for en så omfattende ændring, som forslaget til en ny lov af den karakter lægger op til? Dette har Sambandspartiet fremført fra begyndelsen.

I det store og hele er Sambandspartiet af den opfattelse, at det foreliggende forslag sammenfiltrer tredelingen af magten unødvendigt meget. Partiet anser også, at det er vigtigt, at det bliver slået fast, på hvilket retsligt niveau forfatningen skal være. Sambandspartiet er af den opfattelse, at denne lov skal komme i stedet for gældende lov om styrelsesordning og skal derfor være på samme retslige niveau som denne (det vil sige under den danske grundlov og Hjemmestyrelsen). Det er derfor Sambandspartiets ønske, at loven affattes således, at der ikke er nogen tvivl vedrørende dette.

Sambandspartiet er af den opfattelse, at det har stor betydning, at magtbalancen mellem Lagting og landsstyre bibeholdes. Derfor mener partiet, at muligheden for at udskrive valg ikke bør fratages lagmanden. Desuden er Sambandspartiet imod, at lagmanden skal kunne vælges ved direkte valg.

Sambandspartiet kan tilslutte sig, at den færøske udenrigspolitik styrkes. Men det bør dog ikke stå i forfatningen, at Færøerne skal have en udenrigsminister. Denne mulighed er allerede til stede med nugældende ordning, og det bør være op til den enkelte koalition at tage stilling til, om denne mulighed skal benyttes eller ikke. At fastsætte i forfatningen, hvilke landsstyremænd der skal være, er i strid med princippet om, at det er lagmanden, som leder og fordeler sagsområderne mellem landsstyremændene at forvalte.

Med de problemer i erindring, som Færøerne har haft i forhold til omverdenen i forbindelse med grindedrab, må det siges at være meget uheldigt, hvis der kommer til at stå i selve forfatningen, at "Når mænd driver hvaler op på land". Forhold, som har med grindedrab at gøre, bør hellere reguleres i anden lov.

Landsbanken og økonomifonden bør heller ikke nævnes i forfatningen.

En ny forfatning kunne være en oplagt lejlighed til at berigtige begrebskonflikter i nugældende lov om styrelsesordning (f.eks. det at ”afholde” udgifter og at ”betale” udgifter), men dette bliver ikke gjort i nærværende forslag. Derfor anbefaler vi, at dette bliver medtaget i forfatningen.

Det, som her er nævnt, er kun nogle få eksempler, som Sambandspartiet ønsker ændret i forfatningen og skal slet ikke forstås således, at Sambandspartiet kan tilslutte sig alt, som ikke bliver nævnt her.

Høgni Hoydal, udvalgsmedlem

Tórshavn, 11. december 2006

Nu har oppositionspartierne i fællesskab anbefalet, at arbejdet i udvalget fortsætter. Ikke mindst fordi udviklingen de senest måneder har været positiv, og – mener jeg – har rykket meget.

Dette er jo et hjertebarn for os i Det Republikanske Parti, og det er skammeligt, hvis en nu foreløbig betænkning bliver overgivet til politisk beskydning.

Dog foreslår jeg fremdeles, at forfatningsenheden bør oprettes, som kan sikre, at dette arbejde ikke ender, som vi har set det før med loven om styrelsesordning, at partipolitik og koalitions/oppositionsspørgsmål overtager.

Jeg har – også i håbet om, at arbejdet kan færdiggøres helt – valgt ikke at gøre bemærkninger om det indholdsmæssige i tillæg de mange, som Det Republikanske Partis repræsentanter allerede har gjort på møderne.

Hvis den foreliggende betænkning alligevel bliver sendt ud, skal jeg dog helt kort gøre følgende bemærkninger:

1. Det undrer mig, at begrebet ”landsstyre” fremdeles findes i forslaget, som vi har fået tilsendt. Det var ikke det, som stod, da underudvalget havde sit sidste møde.

På det tidspunkt brugte vi begrebet ”regering”, som også er i overensstemmelse med begreberne iøvrigt (regeringsinstitutioner o.a.). Jeg anbefaler, at det som lå på bordet, da underudvalget sluttede, bliver benyttet. Alt andet ville være forkert.

2. Jeg vil gentage, at jeg mener, at forordet og 1. paragraf nu er betydeligt bedre, end de var i flagdagsbetænkningen. Men jeg kunne tænke mig – som så ofte foreslået – at det simpelthen stod i både forordet og i 1. paragraf, at det færøske folk har den øverste magt på Færøerne.

Bemærkningerne til lovparagrafferne, som vi ikke har behandlet, bliver nu også ret vigtige. Da forordet og 1. paragraf er ændret, så har det meget stor betydning for mig og Det Republikanske Parti, at de bemærkninger, som stod om den oprindelige affattelse, ikke bliver bevaret. De var efter vores opfattelse politisk meget værre end selve paragrafferne.

3. Jeg gentager også, at et folkevalgt præsidentembede bør være muligt.

4. At lagmanden kan sætte landet i undtagelsestilstand er efter min opfattelse også noget, som absolut bør udgå.

Forfatningsudvalget
att.: Jóan Pauli Joensen, formand

Tórshavn, d. 07.12.06

Bemærkninger i forbindelse med arbejdet i forfatningsudvalget og udfærdigelse af betænkning

Udvalgets arbejde begyndte i 1999 i daværende grundlovsudvalg og helt frem til nuværende forfatningsudvalg. Arbejdet er omfangsrigt, og nogle gange har det været nødvendigt at forlænge fristen for aflevering af betænkningen.

Da der var tre møder tilbage, blev det besluttet, for at fremskynde arbejdet, kun at behandle påtænkte lovparagraffer og ikke bemærkninger. Men trods dette manglede næsten halvdelen af lovparagrafferne at blive behandlet, da der kun var et møde tilbage af den planlagte tid.

Det skal dog siges, at de seneste møder, både i forfatningsudvalget og det underudvalg, som blev nedsat til at skrive formuleringerne i forbindelse med bl.a. Færøernes statsretlige situation, var meget effektive, og det er vores opfattelse, at hvis der fortsættes de første måneder i det nye år, så når man i mål med arbejdet.

Derfor anmoder undertegnede partiformændene for Det Republikanske Parti og Centerpartiet Dem, som formand for forfatningsudvalget, om at anbefale lagmanden at forlænge fristen for fremlæggelse af det endelige forslag til sent på foråret 2007.

Venligst
f. Det republikanske parti
Høgni Hoydal, formand

f. Selvstyrepatriet
Kári P. Højgaard, formand

f. Centerpartiet
Jenis av Rana, formand